

Tussen 1898 en 1904 beschreef

N.J.A.P.H. van Es,

destijds kapitein bij het
Korps Rijdende Artillerie,
de geschiedenis van dit korps
vanaf de oprichting in 1793 tot 1898
onder de titel:

'Het Historisch Museum van het Korps Rijdende Artillerie',
één in tien foliobanden gebonden boekwerk verlucht
met vele prenten van onder andere
Jan Hoyneck van Papendrecht
en van van Es zelf.

Deel II

Het Historisch
Museum
van
het Korps
Rijdende
Artillerie

20 April
1898

BAHF 7

Am.

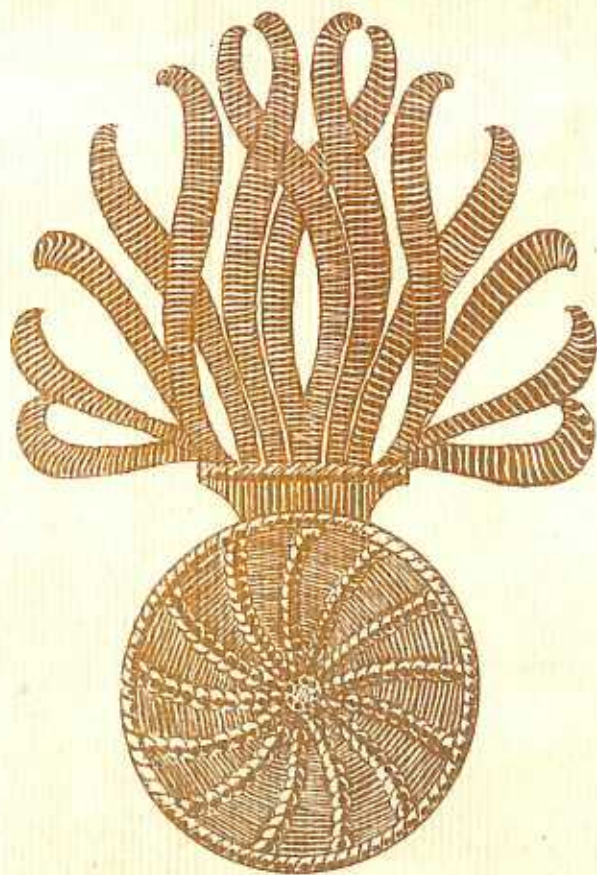

Het Historisch
Museum
van
het Korps
Rijdende
Artillerie

20 April
1898

HET
HISTORISCH MUSEUM

VAN HET

KORPS RIJDENDE ARTILLERIE

DOOR

N. J. A. P. H. VAN ES

KAPITEIN DER RIJDENDE ARTILLERIE

MET ILLUSTRATIËN VAN
HOYNCK VAN PAPENDRECHT, KRABBÉ, STARING
EN VAN ES

EN ORNAMENTATIE VAN
COLENBRANDER EN ROSKAM

NIET IN DEN HANDEL

ARNHEM

COERS & ROEST — G. J. THIEME

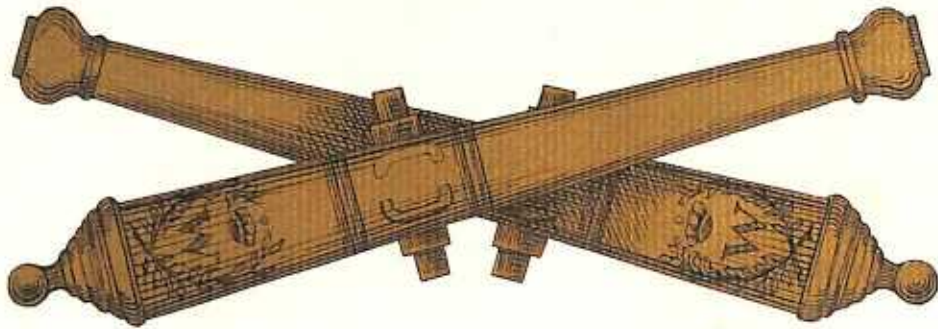

1875

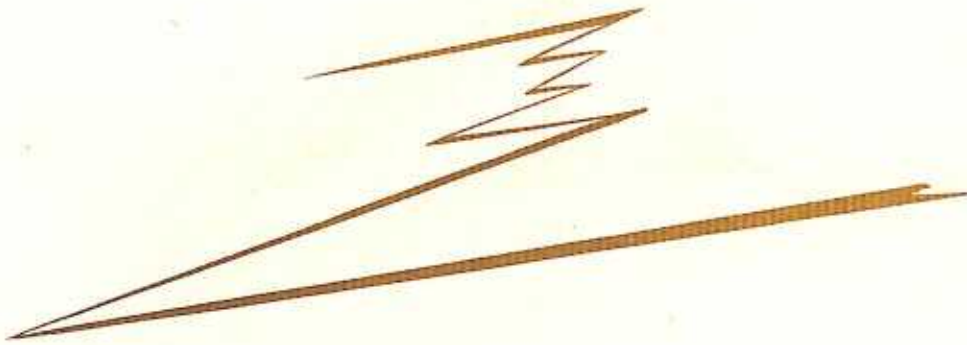
1875

1875 - 1875

1875

1795 = 1806

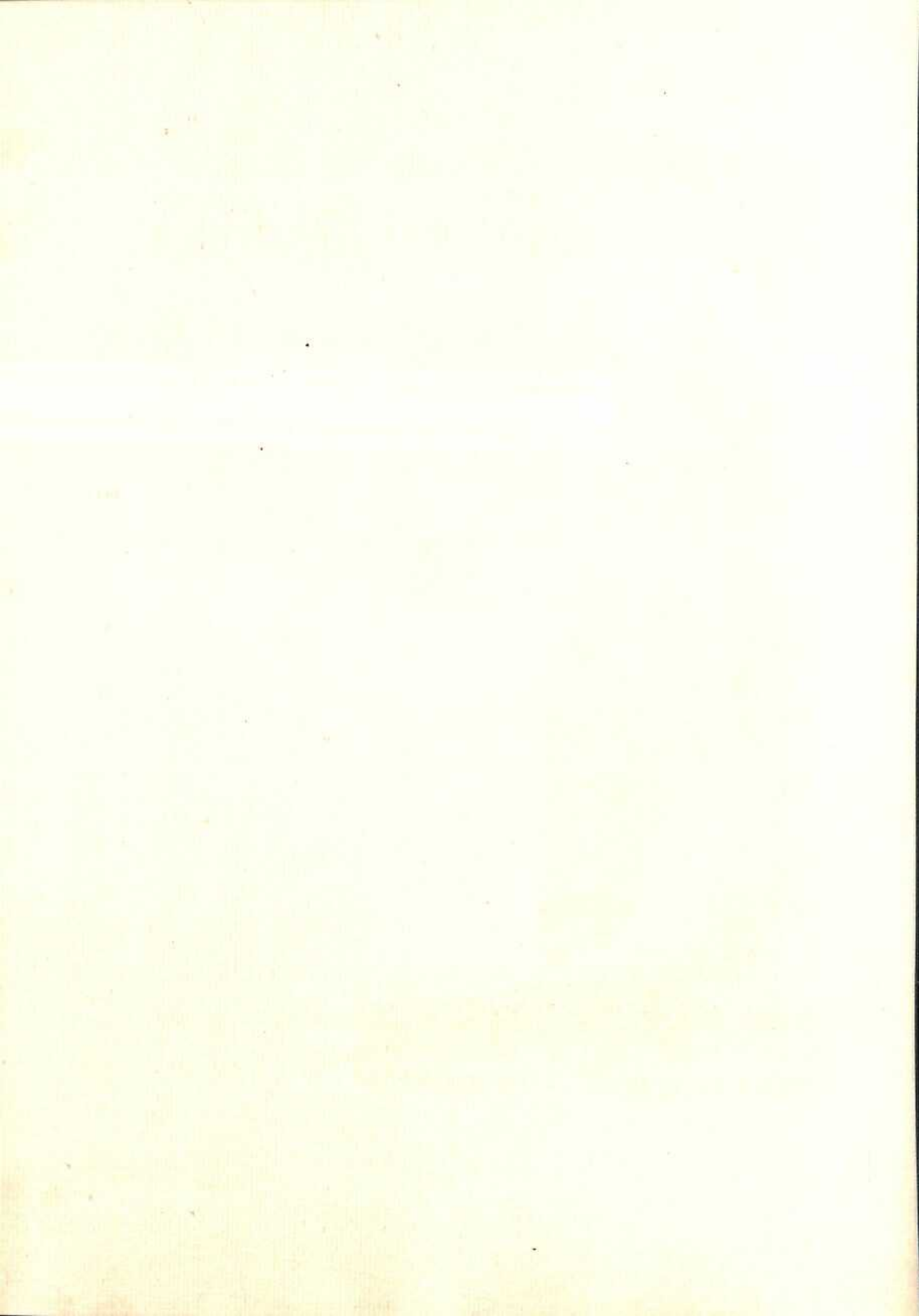

Z. H. PRINS WILLEM GEORGE FREDERIK VAN ORANJE EN NASSAU.

Tweerde Hoofdstuk

De Samenstelling van het Korps Bataafsche Rijdende-Artillerie

1795.

DE ERFSTADHOUDER met Hoogstdeszelfs familie was behouden in Engeland aangekomen.

Als vriend en bondgenoot was het Fransche leger na het vertrek begroet. Den 20sten Januari 1795 deed Generaal PICHEGRU plechtig zijn intrede te Amsterdam vergezeld door den Generaal DAENDELS en de Fransche representanten; twee dagen later trok MOREAU 's-Gravenhage binnen.

Het uiterlijk voorkomen der hen vergezellende troepen liet veel te wenschen over; ze geleken naar alles, behalve naar overwinnaars.

Terwijl de Franschen als zoodanig werden toegejuicht, stonden in de belegerde Vestingen, waaronder ook de Willemstad met het Detachement Rijdende Artillerie onder VON SCHMIDT AUF ALTENSTADT, nog ruim 8500 man tot weerstand gereed; op last van de Algemeene Staten moesten de nog bezette vestingen echter op het laatst van Januari de poorten openen.

Feitelijk was de Krijgsmacht van de Republiek der Vereenigde Nederlanden thans krijgsgevangen of verstrooid. Een zelfde lot was de bemanning van de Vloot beschoren.

De Rijdende Artillerie onder den Kapitein VAN HOEY VAN OOSTÉE was te Zutphen krijgsgevangen gemaakt (5 Februari waren de troepen van MOREAU aldaar) en onder zijn bevel gemarcheerd naar Utrecht, verder naar Loenen en ten slotte naar Maarssen.

De Compagnieën uit Utrecht onder VAN VERSCHUER waren reeds naar Voorschoten vertrokken en aldaar en in de omstreken gekantonneerd.

Den 25sten Januari werd door de Gecommitteerde Raden van de Staten van Holland het bevel uitgevaardigd, dat alle overgebleven Officieren en manschappen der vier Compagnieën Rijdende Artillerie te Voorschoten, Veur en Wassenaar zouden moeten bijeenkomen, totdat de samenstelling van het nieuw te formeeren leger zou zijn vastgesteld.

In de aantekeningen over de Bataafsche omwenteling, voornamelijk binnen Utrecht, door een ooggetuige, (Navorscher 1895 N°. 6 bladz. 333) leest men dienaangaande:

13 Februari 1795.

's Namiddags ten 3 uuren alle de Militairen, zo Franschen als Hollanders Infantry en Cavallery, op het Janskerkhof in de wapenen gekomen zijnde, formeerden de Franschen een kring in welkers midden de Hollanders, zijnde de Cavallery van VAN TUYLL, de rijdende artilleristen en de Infantry van BENTINCK geplaatst wierden. En toen wierden alle deeze uit den eed, op de vorige constitutie gedaan ontslagen en in die van de toemalige Fransche constitutie overgenomen. . . . .

Deeze behandeling kwam gansch niet overeen met de wil en de gevoelens der Hollanders, die zig altijd zeer ijverig voor het Huis van Oranje getoond hadden . . . . . en verder:

23 Februari wierd er weder in verscheide herbergen getapt, onder anderen in die op en omtrent het Vreeburg stonden, bij gelegenheid van de invallende Vastenavond-paardenmarkt. Er waren genoegzaam geen paarden en dus ook geen negotie. Maar in de herbergen en kroegen was het volle gloria, doordien de Hollandsche rijdende Artilleristen aldaar hun laatste afscheid namen van hunne meisjes, waarna zij omtrent 2 uuren uitmarscheerden met achterlating van alle hunne bekoorlijkheden."

Het gevoel voor het ewig weibliche was dus niettegenstaande alle wederwaardigheden niet verloren gegaan!

Voor den aanvang der lente waren de Franschen meester van geheel Nederland; aan de Eems stonden hunne voorposten tegenover die der bondgenooten.

Bij Resolutie van de Staten-Generaal van 4 Maart 1795 werd de Raad van State opgeheven, en daarvoor aangesteld: Een Comité voor de Algemeene zaken van het Bondgenootschap te lande, bestaande uit 21 personen.

Ook de Hoog Mogende Heeren werden herdoopt in Representanten van het Bataafsche Volk. Alles wat maar aan de Stadhouderlijke regeering herinnerde werd verwijderd. Vele aanzienlijke personen, waaronder ook de Oud-Admiraal VAN KINSBERGEN werden in hechtenis genomen.

Aan de Bataafsche afgevaardigden kostte het veel moeite de Nationale Conventie te bewegen tot erkenning van de onafhankelijkheid der Republiek.

Het Alliantie-Tractaat, den 16^{den} Mei gesloten, was dientengevolge voor de nieuwe Republiek zeer onvoordeelig en vernederend.

Art. VII bepaalde dat —

„De Regeering der Vereenigde Provinciën, indien dezelve daartoe gerequireert werd, de helft harer landtroepen, welke zij op de been had, voor den oorlog zou moeten leveren”.

Volgens Art. VIII zouden de Land- en Zeemacht der Vereenigde Nederlanden, die expresselijk bestemd waren om met die der Fransche Republiek te ageeren, onder de orders staan van Fransche bevelhebbers.

Als gevolg van het bovenstaande zien wij in de volgende jaren tot 1810 de Bataafsche legermacht dan ook steeds naast de Fransche strijden.

Voordat de nieuwe kriegsregeling tot stand kwam (8 Juli 1795) was door het Comité Militair voorgesteld, het beheer van het kriegswezen en de samenstelling van het leger geheel op Franschen voet te schoeien.

De voorop gestelde beginselen werden aan het leger bekend gemaakt, met ontheffing van vroegere beloften, en uitnoodiging van den eed aan het souvereine volk. Wilden de Officieren zich daartoe niet verbinden, dan konden zij hun ontslag krijgen met toezegging van pensioen.

De Officieren der Rijdende Artillerie waren bekend als zeer Oranjegezind. Het is dus niet te verwonderen, dat de meesten zich niet meer ter beschikking van het Nieuwe Gouvernement wenschten te stellen en dat hunne namen, op een viertal na, (IN DE BETOU, PARAVICINI DI CAPELLI, SEEGER en SPRECHER DE BERNEGG) niet meer in de Naamlijsten der Officieren tot 1813 voorkomen. (1)

Volgens de aantekeningen uit het Stamboek van den Kapitein VAN VERSCHUER ontvingen al de Officieren zijner Compagnie achtereenvolgens te Voorschoten hunne „Versogte Demissie”. Het Commando der Compagnie moest volgens zijne Mémoires door een onderofficier worden overgenomen. (Dit zal zeer waarschijnlijk PISTOR zijn geweest, als oudste Wachtmeester).

VAN SYPESTEIN zegt: »waarschijnlijk zal dit ook hebben plaats gehad ten opzichte van de andere compagnien.”

Van het meerendeel konde zulks door ons werkelijk worden gecertificeerd (het ontslag nemen namelijk).

Uit het meergenoemde Stamboek blijkt nog, dat eenige kanonniers te Voorschoten werden gepasporteerd. Ook bij de andere compagnieën werden veel onderofficieren en minderen op hun verzoek ontslagen.

De Luitenant-Generaals K. W. DAENDELS en J. B. DUMONCEAU werden den 11^{den} Juni belast met de organisatie der Landmacht.

Volgens de nieuwe kriegsregeling werd het recht van eigendom der compagnieën met alle daaruit voortvloeiende misbruiken opgeheven; de grondslagen van legerbeheer en verpleging, de tractementen, kleeding en uitrusting enz. ondergingen herziening.

(1) Van de bij de 2 Brigaden gediend hebbende Officieren, dienden volgens KUIJPERS „Geschiedenis der Nederlandsche Artillerie” Deel III blz. 161 bij de Artillerie der Hollandsche Brigade op Wight: VAN REENEN, VON SCHMIDT AUF ALTENSTADT, EICHLER, VAN THIELEN, VAN DELEN, PARAVICINI DI CAPELLI, NOOTBERGH, TAREE en RAMAER.

AT nog van de Rijdende Artillerie over was, werd samengesmolten tot ééne Brigade Rijdende Artillerie, behalve den kleinen Staf sterk twee compagnieën; elke compagnie zoude de sterkte hebben van 4 Officieren, 84 onderofficieren en manschappen en 92 paarden.

De kleine Staf was samengesteld uit 1 Kwartiermeester, 1 Adjudant, 1 Onder-Pikeur, 1 tweeden Chirurgijn, 1 Zadelmaker en 1 Vaansmid.

De geheele Artillerie bestond uit: Vier bataljons te voet, de Brigade Rijdende Artillerie (ingedeeld bij het 1ste bataljon te voet), één Korps pontonniers van 1 compagnie, benevens een Veldtrein, waarvan het materieel in vreedstijd werd opgelegd te Amersfoort.

De bepaalde sterkte voor de compagnieën Rijdende Artillerie werd niet dadelijk bereikt.

Volgens den Majoor G. J. W. KOOLEMANS BEYNEN Mil. Spect. 1891 bladz. 188 was de sterkte in den beginne 76 man en wel:

- 1 Kapitein.
- 1 Eerste Luitenant.
- 2 Tweede Luitenants.
- 1 Opperwachtmeester.
- 4 Wachtmeesters.
- 1 brigadier-fourier.
- 4 brigadiers.
- 30 kanonniers eerste klasse.
- 30 id. tweede »
- 2 trompetters.

Deze waren allen bereden.

De Majoor zegt niet te hebben kunnen vinden in hoeverre stukken en voertuigen bespannen waren. Dit punt is altijd moeielijk op te helderen geweest. De artillerie bezat in vreedstijd geen bespanningen; paarden, drijvers, fourage enz. moesten door den aanneimer worden geleverd.

Voertuigen en tuigen werden van rijkswege verstrekt. Tot nog toe zagen we dan ook om zoo te zeggen geen afbeeldingen van aangespannen stukken.

Wij kwamen echter in het bezit van eene afbeelding van een aangespannen kanon uit het jaar 1799, naar eene teekening van VINKELES, door den Kapitein W. STARING vervaardigd (bladz. 5). De wijze van aanspannen is wel is waar primitief, ook zijn het kanon en de voorwagenkist wel wat zonderling, doch het geheel geeft ons toch een voorstelling, hoedanig de stukken werden bespannen.

Het tenue der canonrijders blijkt in 1799 nog niet veranderd te zijn geworden.

Bij Resolutie van het Comité te lande van 1 December 1795 was de Luitenant-Kolonel G. A. MARTUCHEWITZ tot Commandant van den Veldtrein aangesteld.

Aangaande de Rijdende Artillerie werd in het rapport de nieuwe Krijgsregeling betreffende nog gezegd:

„Een gedeelte der Rijdende Artillerie in ons land ter defensie langs de dijken en kusten is ten hoogste noodwendig. De aangenomen sterkte is niet genoegzaam in tijd van oorlog en strekt alleen tot een voet van wel gedresseerde manschappen, die desnoods door aanwerving zouden kunnen worden vermeerderd.”

Door VAN KINSBERGEN was reeds gewezen op het nut dat men kon hebben van lichte veldstukken om eene landing te beletten; men bleef dus diezelfde ideën toegedaan. 70 jaar na het optreden der Rijdende Artillerie aan de Hollandsche kust, hadden deze denkbeelden nog altijd kracht van wet, en zagen we een gedeelte der Rijdende Batterijen weder aangewezen tot handhaving onzer neutraliteit in het Westen onzes Vaderlands.

De gezamenlijke strijdkrachten in 1795 bedroegen ruim 36000 man en 2800 paarden.

De twee Luitenant-Generaals bovengenoemd werden belast met het bestuur over de militaire zaken.

De Canonrijders 1799.

N A A M L Y S T
DER
O F F I C I E R E N
VAN HET CORPS RYDENDE ARTILLERIE, IN DIENST
DER BATAAFSCHE REPUBLIEK.

Aktum in het Cantonnement te Heusden den 27 December 1796.

Het tweede Jaar der Bataafsche Vryheid.

NAMEN DER OFFICIEREN.	OUDERDOM.	TEGENWOORDIGE QUALITEIT.	IN WELKE CORPSEN ZEDERT DEN 1 JANUARY 1786 GEDIENT HEEFT, EN WAAR ZICH IN GUARNISOEN, GECAMPEERT OF GECANTONNEERT BEVONDEN HEEFT, ZEDERT DIEN TIJD TOT 1 JANUARY 1788.	IN WELKE QUALITEIT EN HOE LANG.
HENDRIK FREDERIK CORDES	30 Jaar	Capitein	In 1786 by het Exercitie-Genootschap te Leeuwarden en zedert den 15 Maart 1787, by de Artillerie in guarnizoen te Venlo.	Als Cadet by de Artillerie, tot aan het einde des jaars 1787.
NICOLAS FRANCOIS D'ANGUERAND.	22 Jaar	Capitein	By de Artillerie, frequenteerende het Mineur collegie te Maastricht.	Als Cadet gedurende die twee jaren.
JOHAN CASPAR SPRECHER DE BERNEGG.	34 Jaar	Eerste Lientenant	Was destyds in dienst van den Koning van Napels.	
SIRACULUS MOSSEL	22 Jaar	Eerste Lientenant	Destyds nog niet in dienst.	
DIRK GERHARDUS GORISSEN	39 Jaar	Onder-Lientenant	By de Artillerie in guarnizoen te Maastricht, Nymegen, Hattem, wederom te Nymegen, en vervolgens op het Fort St. Andries.	Als Canonnier in 1786 te Maastricht, als Canonnier en Bombardier tot in de maand Mey 1787 te Nymegen, vervolgens te Hattem, wederom te Nymegen en St. Andries.
JOHAN HENDRIK ALLEWAARD	35 Jaar	Onder-Lientenant	By het Regiment Cavallerie van Tuyl van Serooskerken, in Utrecht, vervolgens by het Burger-Corps aldaar.	Als Ruiter tot de maand November 1786, van July tot in September 1787 als Schutter.
JOHAN SIMON PISTOR	42 Jaar	Onder-Lientenant	By de Artillerie, in guarnizoen te 's Bosch.	Als Canonnier en Bombardier, gedurende die twee jaren.
PIETER JOSEPIUS STRAUBE	37 Jaar	Onder-Lientenant	By de Artillerie in guarnizoen te Groningen, by de Curassiers van Salm in Utrecht en Heusden.	Als Bombardier tot in de maand July 1787, als Cadet bij de Curassiers van Salm gereduceerd.
JACOB COERMAN	35 Jaar	Quartiermeester	Destyds nog niet in dienst.	
JOHANNES BENEDICTUS MAES	28 Jaar	Lientenant en Adjudant	By de Husaaren van Salm in guarnizoen te Utrecht en Heusden.	Als Husaar, zedert de maand Mey 1787.
HENDRIK HAUCK	26 Jaar	Onder-Piqueur.	Destyds als derde Piqueur in de Ryd-School te Hanover.	

H. F. CORDES,
Captain Commandant.

IN de Naamlijst der Officieren van het Corps Rijdende Artillerie voor het tweede jaar der Bataafsche vrijheid, worden de Officieren vermeld zooals ze bij de oprichting, op den 2^{en} Luitenant PISTOR na, daarbij waren benoemd.

De overgenomen Naamlijst geeft aangaande de nieuw benoemde Officieren reeds eenige bijzonderheden.

Wij kunnen er nog het volgende aan toevoegen. In het Naamregister van 1792 wordt de Kapitein H. F. CORDES genoemd als »Onder-Lieut. sedert 10 Febr. 1788 en dienende bij de Vierde Compagnie, Eerste Battaillon van het Regiment Artilleristen PARAVICINI DI CAPELLI in guarnisoen te Breda"; den 22^e Febr. aangesteld tot Ord^s Mr Vuurwerker en Adjudant bij het Regiment Artilleristen van PRINS FREDERIK VAN ORANJE, werd hij den 8sten Juli 1795 Commandant der 1ste Compagnie van de op te richten Brigade Rijdende Artillerie, tevens Commandant van de Brigade, die te Breda onder zijne leiding zou worden samengesteld.

Wij hebben niet kunnen constateeren of CORDES behoorde tot de nog van dien naam in Nederland bestaande; deze stamden af uit het Zuiden van Frankrijk, doch moesten uitwijken na de herroeping van het Edict van Nantes.

Volgens mededeeling van den Heer CORDES, Wethouder te Arnhem zijn de familie-papieren verloren gegaan.

Ofschoon de Kapitein CORDES slechts enkele jaren bij de Rijdende Artillerie diende, waren die jaren echter hoogst belangrijk, en was het hem gegeven den goeden naam van het Korps Nederlandsche Rijdende Artillerie het eerst te helpen vestigen.

VAN SYPESTEIN geeft omtrent de loopbaan van CORDES vele bijzonderheden, die hem doen kennen als kundig, moedig en voortvarend krijgsman, die waar het noodig was, steeds voor zijne opinie durfde uit te komen, een organiseerend talent bezat en voor de eer van zijn Korps waakte.

Onder zijne leiding kreeg de Rijdende Brigade de zoo gewenschte vaardigheid en juistheid bij het manoeuvreeren en gaf daarvan reeds in 1799 doorslaande bewijzen. Aan den Main toonde zij welke snelheid toen reeds door haar konde ontwikkeld worden, niettegenstaande de slechte constructie en de zwaarte van affuiten tot herhaalde klachten aanleiding gaven.

Den roem door CORDES verworven, liet hij als heilig erfstuk aan zijne opvolgers na.

In het Stamboek van de Officieren der Brigade Koninklijke Rijdende Artillerie (Algemeen Rijksarchief) wordt CORDES vermeld met de voorletters C. F.

VAN SYPESTEIN noemt hem steeds als zoodanig. Zijne voornamen waren echter HENDRIK FREDERIK. Zulks blijkt ook nog uit de acte van aanstelling van DAVID ESAJAS BODE tot Eersten Capitein (in het Museum aanwezig).

Onder de gevechten en veldslagen wordt achter zijn naam vermeld:

- 1799 in Noord-Holland
- 1800 Burg-Eberach
- 1800 Neunkirchen
- 1800 Forchheim.

Uit het archief van het Agentschap van Oorlog (Maart 1802. Besluit Staatsbewind) bleek ons,

1° dat er een Escadron Ligte Dragonders tot den dienst op Cabo de Goede Hoop zal worden opgericht;

2° dat geme Escadron bij zich zal moeten hebben en bedienen vier stukken ligte Artillery;

3° dat de manschappen daartoe in de eerste plaats zullen genomen worden uit de Cavallerie en Rijdende Artillerie, en wel zoodanige Manschappen, welke zich daartoe zullen aanbieden, onder genot van een Praemie van vier ducaten en de overige manschappen zullen worden aangeworven" . . . . .

Ligte Dragonder.

In eene Resolutie van het Staatsbewind (April 1802) wordt melding gemaakt van eene vacature van Capitein bij de Rijdende Artillerie veroorzaakt door de aanstelling van den Capitein CORDES tot „Lt-Collonel bij het Escadron Dragonders gedestineerd voor de Kaap de Goede Hoop” (die aanstelling dateerde van 2 April).

In dato 7 September 1802 gelastte het Staatsbewind „op aanvraag van den Comm. Off^r der eerste Comp^e Rijdende Artillerie de Hoofdbesturen van de twee Compagnieën van bovengen. Corps om de afgegeven Manschappen voor het Escadron Ligte Dragonders ten spoedigste te remplacieren en gene leningen voor deselve tot dédommagement te berekenen.”

Den 5^{den} Augustus 1802 zeilde CORDES van Texel uit, kwam den 20sten December d.a.v. in de Tafelbaai, doch stierf na langdurig lijden in Juni 1804.

Zijne Echtgenoot, die reeds vóór zijn vertrek uit het Vaderland overleed, liet hem eene dochter na, die bij zijn sterven den ouderdom van veertien jaren bereikt had. CORDES' nagedachtenis zal zeker bij het Korps ten allen tijde in eere blijven!

In de aantekeningen uit de Stamboeken of dienststaten Krg. Archief vonden wij geene bijzonderheden aangaanden „den Capitein N. F. d'ANGUERAND, en de Onder-Lieutenants D. G. GORISSEN en P. J. STRAUBE”.

UIT de Naamlijst der Militaire Officieren enz. blijkt echter, dat de Capitein d'ANGUERAND (toen eerst 22 jaar oud, zeer waarschijnlijk ook van Zwitsersche origine, daar de naam in ons land niet bekend is en hij ook niet tot de Emigré's behoorde) als cadet bij de Artillerie in dienst trad. Den 22sten Februari 1793 werd hij benoemd tot „Onder-Lieutenant bij de vijfde Compagnie van het Derde Battaillon in guarnisoen te Gorinchem.”

Uit de ingekomen stukken bij den Raad van State in 1794 blijkt, dat de Artillerie Lieutenant N. F. d'ANGUERAND den 31sten Mei 1794 bij het Leger te velde werd ingedeeld.

In het rapport in dato 13 Januari 1795 van den Generaal-Majoor A. L. VAN OYEN omtrent den uitval uit Gorinchem wordt vermeld:

»den Lieutenant d'ANGUERAND commandeerde de Batterij aan de Dalemsche coupure, heeft de vijand veel nadeel gedaan die op de Waal waren.»

In dat rapport werd alle lof gegeven aan »de Artillery.»

Naast den Kapitein CORDES, en dikwijls aan zijne zijde strijdende, was het ook aan d'ANGUERAND gegeven tot den roem der Bataafsche Rijdende Artillerie bij te dragen en dien te handhaven. Zijne verdiensten werden reeds door den Divisie-Generaal MACORS erkend.

De Compagnie N°. 2 onderscheidde zich in het bijzonder op 10 September 1799 bij St Maarten en op 19 September d. a. v. bij Bergen, Oud-Carspel en Schoorldam.

In het rapport door DAENDELS aan den Generaal-en-Chef in dato St Pancras 11 September 1799 ingediend, schreef deze:

»Le Capitaine d'ANGUERAND Commandant l'Artie légère, qui lorsque j'ai ordonné l'attaque sur St Martens a conduit ses pièces, faisant un feu nourri et bien dirigé jusqu'à 60 toises des redoutes ennemis ainsi que son Adjudant MAAS.»

Na de bevordering van den Capitein CORDES werd d'ANGUERAND den 2^{den} April 1802 in zijne plaats benoemd tot Commandant der Brigade hij voerde het Commando als 2de Luitenant-Kolonel, tevens Commandant der Compagnie N°. 1 van den 29sten October 1804 tot den 15^{den} Juni 1806, op welken laatsten datum hij overleed.

Uit de in de maand April 1802 bij het Staatsbewind ingekomen stukken komt een request voor van den Kapitein d'ANGUERAND, »verzoekende om deszelfs jongsten broeder, dienende als Cadet bij het Corps Mineurs en Sappeurs, te verplaatsen bij de Rijdende Artillerie met behoud van zijne agt jaren diensttijd.»

Dit verzoek werd den 7^{den} Mei afgewezen. Op een nader verzoek van d'ANGUERAND om verplaatsing van zijn broeder zonder dat deszelfs vorige dienst in aanmerking zoude worden genomen, werd goedgunstig beschikt:

»Geaccordeert en dienvolgens de Comm. officier van 't Corps Mineurs en Sappeurs aangeschreven om aan den Cadet d'ANGUERAND de paspoort te verleen.

De Req^{te} also geapp^d kennisg. aan den Chef der Artillerie 14 Mey f° 7076».

Deze broeder was dezelfde die in het Stamboek der Officieren aan het Departement van Oorlog voorkomt als TH. F. J. d'ANGUERAND, en den 13^{den} April 1803 aangesteld werd tot 2e Luitenant der Rijdende Artillerie.

De 1ste Luitenant SPRECHER DE BERNEGG behoorde onder degenen, die gebruik maakten van het aanbod om met een hooger rang bij de Bataafsche armee over te gaan. In Hoofdstuk I gaven wij een overzicht van zijne militaire carrière.

SERACULUS S. MOSSEL sedert 27 Juli 1795 bij de Bataafsche Artillerie geplaatst als 1ste Luitenant, had reeds sedert 22 Februari 1793 gediend als „Onder-Lieutenant bij de Tweede Compagnie van het Eerste Battaillon van het Regiment Artilleristen,” werd den 29sten October 1804 tot 2^{en} Kapitein bevorderd en diende als zoodanig bij de 2de Compagnie Kapitein d'ANGUERAND tot den 26sten Februari 1807.

D. G. GORISSEN behoorde tot de Compagnie van den Kapitein d'ANGUERAND, streed mede in Noord-Holland, doch werd reeds in 1803 gepensionneerd.

J. H. ALLEWAERT (in de Naamlijst wordt hij geschreven ALLEWAARD, terwijl VAN SYPESTEIN hem op bladz. 21 ook ALLERWAARD noemt) diende in 1794 als 1ste wachtmeester en fungeerend Kwartiermeester bij de Compagnie Kapitein VON SCHMIDT AUF ALTENSTADT. Hij was tegenwoordig bij Lancia en Werwick, ook bij het beleg van Maubeuge.

In 1795 aangesteld tot 2^{den} Luitenant bij de 2de Compagnie Rijdende Artillerie, werd hij den 31sten Augustus 1799 aangesteld tot 1sten Luitenant bij de Compagnie van den Kapitein CORDES, doch reeds in 1800 gepensionneerd.

AN de oprichting af der Rijdende Artillerie, maakte JOHAN SIMON PISTOR daarvan reeds deel uit. Uit hetgeen wij aangaande hem mededeelden blijkt, dat men zijne verdiensten op prijs stelde.

Warm klopte steeds zijn hart voor het Huis van Oranje. Deze gevoelens waren dan ook oorzaak dat zijne benoeming tot Officier eerst den 7^{den} September 1795 volgde en hij na de oprichting der Brigade slechts tot Opperwachtmeester werd bevorderd.

Volgens het Stamboek der Brigade Rijdende Artillerie (Algemeen Rijksarchief) was hij ultimo October 1804 aangesteld tot 1sten Luitenant.

Hij hield de eer der Bataafsche Rijdende Artillerie hoog in de campagne van 1799, (ofschoon zulks niet in het Stamboek wordt vermeld) was tegenwoordig in 1800 te Burg-Eberach, Neunkirchen en Forchheim, en commandeerde in den Veldtocht van Zweedsch Pommeren als Kapitein (den 29sten September 1806 daartoe benoemd) de Compagnie N° 2. In 1807 werd hij gepensionneerd; hij overleed den 2^{den} December 1809.

P. J. STRAUBE komt niet voor in de Stamboeken, wel wordt daarin vermeld W. J. B. STRAUBEN. In 1777 als Vaandrig bij het Regiment Infanterie VAN RADERS in dienst getreden, werd hij in 1793 als wachtmeester bij de Rijdende Artillerie en den 23sten Juli 1795 tot 2^{den} Luitenant bevorderd.

Door de verdediging van de brug bij Schoorldam verwierf hij zich grooten roem.

Den naam van J. B. MAAS (ook geschreven MAES) noemden wij reeds in Hoofdstuk I.

Den 6^{den} Januari 1794 was hij aangesteld tot wachtmeester bij de Rijdende Artillerie en ontving den 23sten Juli 1795 zijne benoeming tot Adjudant bij de Brigade met den rang van 1sten Luitenant.

Moedig strijdende naast den Kapitein d'ANGUERAND, werd hij den 10^{den} September 1799 bij St Maarten in den rechterarm gewond.

Den 22sten December 1800 ontving hij zijne benoeming tot 1sten Luitenant Effectief; in 1804 werd hij gepensionneerd.

In het eerste gedeelte zijner Feestrede, in den avond van 23 April 1893 uitgesproken, wijdde de Generaal-Majoor H. BEIJERMAN (destijds nog Kolonel), Adjudant in Buitengewonen Dienst van H. M. DE KONINGIN aan deze twee laatstgenoemde Officieren een zeer waardeerend woord.

Van de betrekkingen door den Kapitein P. IN DE BETOU en J. F. SEEGER bij de Bataafsche Republiek bekleed, werd reeds in den beginne gewag gemaakt.

Aangaande den Oud-Grootmeester der Artillerie WILLEM GEORGE FREDERIK PRINS VAN ORANJE en NASSAU kunnen wij vermelden, dat diens verblijf te Hampton Court van slechts korten duur was geweest. Reeds den 22sten Juli verliet hij Engeland. Na eene mislukte poging om te Osnabrück met de aldaar verzamelde troepen (wier leiding hem door PRINS WILLEM V was opgedragen) tot eenig resultaat te geraken, kwam hij op zijn vroeger voornemen terug om in Oostenrijkschen dienst te treden. De KEIZER VAN OOSTENRIJK benoemde hem tot Generaal-Majoor in het Leger van den Neder-Rijn.

In de Bataafsche Republiek werd met het organiseeren van de nieuwe Brigade voortgegaan. De vroeger bij elke compagnie ingedeelde vuurmonden werden behouden. De Trein was nog verre van voltallig; wel is waar waren er in de organisatie verbeteringen aangebracht, doch vaste bepalingen waren nog niet gemaakt.

Den 22sten September werden door den Kapitein CORDES voorstellen gedaan tot het samenstellen van een vasten trein. Tevens drong hij aan op het spoedig verstrekken van de kleeding en andere benodigdheden. De kleeding werd echter eerst bij besluit van den 22sten April 1796 vastgesteld.

De uniform werd door ons in het Gedenkboek in al hare bijzonderheden op bladz. 20, 21 en 22 beschreven.

In deze uniform had het kader de eer tijdens het Jubilé bij het Carrousel eene Manoeuvre te rijden voor HARE MAJESTEIT DE KONINGIN en HARE MAJESTEIT DE KONINGIN-REGENTES.

Op bladz. 18 van de »Uniformen van de Nederlandsche Zee- en Landmacht» wordt vermeld:

»25 Juli. De Officieren van de Cavalerie, Dragoners en Rijdende Artillerie dragen de sjerp als die van de Infanterie, doch met dit onderscheid dat de kwast langs de buitenzijde der rechterdij afhangt. Dragen de Officieren in het wintergetijde den rok van boven tot onder toegeknoopt, dan wordt de sjerp over den rok (of overrok) gedragen.

Cocarde. Van paardenhaar. De lis over het midden der cocarde, gaande aan beide zijden van den kleinen middelsten strik, die op de cocarde zit, wordt vastgemaakt aan de knoop; de eene helft der cocarde tegen den hoed, de andere helft boven den rand van den hoed uitkomende.

De lis wit; tot dusverre zwart (de aanleiding voor het behouden der zwarte kleur deelden wij in het Gedenkboek mede.)

De Officiëren mogen geen overtrokken hoeden dragen."

De muts (op bladz. 21 Gedenkboek genoemd) werd gedurende de Bataafsche Republiek nog niet gedragen, doch eerst in Juni 1806 ingevoerd.

De Brigade Rijdende Artillerie werd bij besluit van den 12^{den} November 1795 een zelfstandig Korps.

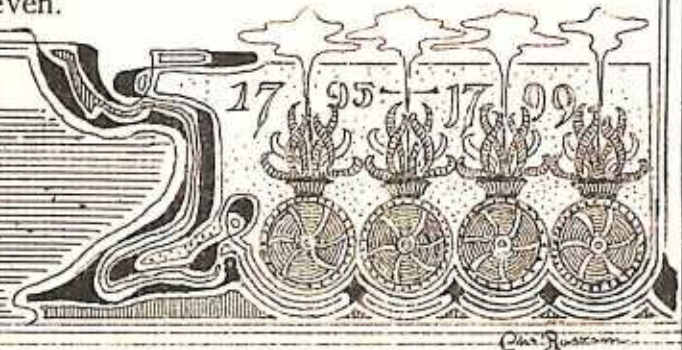
RUDE ARTILLERIE DER BATAVISCHEN REPUBLIEK

HET IV Artikel van het Of- en Defensief Verbond met Frankrijk had den 15^{en} September 1795 de oorlogsverklaring van Engeland tengevolge.

Het Rassemblement in Osnabrück baarde eenige bezorgdheid, terwijl men op gebeurlijkheden aan den Rijn steeds moest voorbereid zijn.

Het was dan ook niet te verwonderen, dat er in het laatst van het jaar 1795 bevelen werden uitgevaardigd om eene Compagnie Rijdende Artillerie (de 1ste) ten spoedigste in staat te brengen om te Velde te worden gebruikt.

Aan de voorstellen van den Kapitein CORDES, hiervoren genoemd, werd den 19^{den} November gevolg gegeven, met bepaling dat de trein moest worden aangenomen voor den tijd, dat de oorlog zou duren. De sterkte van dezen trein met bijbehorende voertuigen wordt door VAN SYPESTEIN op bladz. 22 opgegeven.

De sterkte van elke Compagnie Rijdende Artillerie werd na de voorgestelde vermeerdering op den 26sten Mei 1796 bepaald op:

1 Kapitein	2 paarden
1 Eerste Luitenant	2 >
2 Onder-Luitenants	4 >
1 Eerste Wachtmeester	1 >
7 Wachtmeesters	7 >
1 korporaal-fourier	1 >
7 korporaals	7 >
2 Cadet-élèves	2 >
80 kanonniërs	80 >
1 trompetter	1 >
1 timmerman	1 >
1 Wielemaker	1 >
1 Smid	1 >
<hr/> 106 man met	<hr/> 110 paarden.

Aan den Rijn zouden weldra groote gebeurtenissen plaats grijpen.

De vijandelijke legers stonden in den aanvang van Mei reeds aan weerszijden der rivier tegenover elkander.

Het Maas- en Sambreleger, sterk 74000 man, bezette het terrein van St Wendel tot Keulen.

De Generaal BEURNONVILLE sedert den 17^{den} tevens Opperbevelhebber van het Bataafsche leger, had zijn hoofdkwartier te Dusseldorf, doch nam aan de operatiën geen deel. De Bataafsche afdeeling sterk 9000 man, die bij decreet van de Nationale Vergadering den 7^{den} September 1796 was samengesteld geworden, onder de bevelen van DAENDELS, werd door BEURNONVILLE in Eerste linie bij zijn leger ingedeeld. De troepen werden gekantonneerd tusschen Kleef en Neuss. De Bataafsche troepen kwamen echter niet verder dan Keulen.

De twee Compagnieën Rijdende Artillerie waren bij de legerafdeeling en wel bij de Brigade van VAN GUERICKE. Bijzonderheden omtrent de verrichtingen van de Bataafsche Rijdende Artillerie in dezen veldtocht, worden nergens aangetroffen. Den 6^{den} October was de geheele Bataafsche afdeeling weder in en om Nijmegen vereenigd en de Compagnieën Rijdende Artillerie waren toen te Hees en Neerbosch gekantonneerd.

In de Stamboeken wordt vermeld:

»J. C. SPRECHER DE BERNEGG 1ste Lt in 1769 in Duitschland.

A. PETTER brigadier in 1796 bij de Hollandsche armee in Duitschland.»

AN den Veldtocht aan den Rijn was door PRINS WILLEM GEORGE FREDERIK roemrijk deelgenomen. Na den slag bij Würzburg verklaarde de AARTSHERTOG KAREL, dat PRINS FREDERIK VAN ORANJE zich den naam en roem zijner Voorvaderen bij die gelegenheid op nieuw had waardig getoond.

Als veroveraar van Kehl, dat den 9^{den} Januari 1797 capituleerde, zette hij de kroon op zijne krijgsverrichtingen. De KEIZER VAN OOSTENRIJK begiftigde hem den 20sten Januari d.a.v. met de Militaire Orde van MARIA THERESIA, (eene hooge onderscheiding) en plaatste hem over bij het leger van Italië.

Aan het hoofd van de onder zijne bevelen gestelde vier Duitsche Grenadier bataljons, kwam hij den 22sten Maart reeds te Villach aan.

Den dag te voren was door de Nationale Vergadering bepaald, dat de Republiek weder eene Bataafsche krijgsmacht zou beschikbaar stellen tot versterking van het Fransche leger, dat bestemd was geworden om eene landing in Ierland te doen. Aan HOCHE was het opperbevel over dat leger opgedragen.

De 2 Compagnieën Rijdende Artillerie, die in Utrecht in garnizoen waren, vertrokken den 5^{den} Juli van daar en werden met de aangewezen landingstroepen omstreeks half Juli ingescheept op de vloot te den Helder. Den geheelen zomer lag de Bataafsche vloot zeilree voor Texel. De onderneming ging niet door, en onder voorwendsel dat de Franschen aan den Rijn eene versterking van 20000 man behoefden, werden de troepen op last van het Bataafsche Comité van Buitenlandsche zaken ontscheept. Reeds den 9^{den} September was zulks geschied. De troepen ontvingen eene tevredenheidsbetuiging over hun gehouden gedrag; de Compagnie Rijdende Artillerie N° 2 keerde naar Utrecht terug; de Compagnie N° 1 vertrok met de Divisie van den Luitenant-Generaal DUMONCEAU naar Groningen. De Stamboeken vermelden:

»J. H. ALLEWAERT 2de Luitenant Geëmbarqueerd in het Noorderkwartier.

W. J. B. STRAUBEN Wachtmeester 5 Juli 1797 geëmbarqueerd Texel; 26 September 1797 gedebarqueerd.

A. PETTER (fourier) 1797 geëmbarqueerd.

J. G. REICHARD (korporaal) Geëmbarqueerd op Texel in 1797.

KEEREN wij ten slotte tot PRINS FREDERIK terug. Wij verlieten Z. H. te Villach aan de Drau den 22sten Maart.

In ongeveer een maand, waarin slechts drie rustdagen, had hij met zijn Brigade ruim 540 Kilometers afgelegd. Van hier werd niet zuidelijker gemarcheerd, doch opgerukt naar Klagenfurth, alwaar de Brigade zich met het overschot der Oostenrijksche troepen vereenigde.

Door het stoute voortdringen van BONAPARTE, was de AARTSHERTOG KAREL tot den terugtocht genoodzaakt geworden. Aan ORANJE werd het dekken van den terugtocht uit Klagenfurt opgedragen. Hierbij oogstte hij opnieuw veel roem en redde bij Einöd, 2 April 1797, alwaar zijn paard zwaar werd gewond, het Oostenrijksche leger van den ondergang.

Voor zijne bewezen diensten schonk KEIZER FRANS II hem het Regiment d'ALTON, sedert Regiment PRINS FRIEDERICH. (PRINS FREDERIK DER NEDERLANDEN en zijn tijd, Deel II).

Toen de AARTSHERTOG KAREL naar den Rijn was vertrokken, verliet de PRINS Weenen en begaf zich naar Görz; reeds hier ondervond hij de gevolgen van de in de laatste maanden doorstane vermoeienissen. De wonden openden zich weer; hevige koortschen schokten 's PRINSEN gezondheid.

De vredespreliminairen van Leoben hadden feitelijk den Veldtocht beëindigd. Voor de operatiën aan den Rijn, kwam de AARTSHERTOG niet tijdig meer; den 28sten October werd de vrede te Campo Formio gesloten.

Den dag daaraanvolgende ontving PRINS FREDERIK zijne benoeming tot Luitenant-Veld-Maarschalk. Na zijn herstel trok zijn hart naar Engeland, en begaf hij zich naar Hampton Court, doch vertoefde daar niet lang. De toenemende staatsverwickelingen in Europa deden hem in het laatst van April besluiten zich weder ter beschikking te stellen van den KEIZER.

Gaarne had hij weder gediend onder zijn vriend, den AARTSHERTOG KAREL, doch de KEIZER had anders besloten; den 26sten Mei 1798 werd hem namens Z. M. medegedeeld, dat hij bestemd was voor het Leger in het Zuiden. Den 14^{den} November volgde zijne benoeming tot Opperbevelhebber van het leger in Italië, met den titel van Keizerlijk en Koninklijk Veldtuigmeester. Reeds in het laatst der maand werd door hem te Padua het opperbevel overgenomen.

De luisterrijke loopbaan, die zich voor hem opende, mocht hij echter niet betreden. Hij werd op het ziekbed neergeworpen, doch zelfs van daar uit boezemde hij nog zijne vijanden ontzag in.

De wonde hem te Werwick op den 13^{den} September 1793 toegebracht, was oorzaak van zijn dood, die overal diep werd gevoeld. Dikwijls rust ons oog met weemoed op den zoozeer geëerbiedigden en beminden Oud-Grootmeester der Artillerie, wiens beeltenis in ons Museum eene eereplaats inneemt, en een ieder kent de dichtregelen daaronder geplaatst:

A l'âge d'Alexandre Emule de Turenne
L'Autriche Te choisit pour son second Eugène
Ses soldats T'appelaient pour vaincre leurs vainqueurs
Armé pour les guider, Tu parois-et Tu meurs.

(par un Officier d'Artillerie hollandais).

Het stoffelijk overschot van den jeugdigen Oranjevorst werd op den 8sten Januari 1799 met groote militaire praal in het Eremitaner klooster te Padua ter aarde besteld, echter niet om er eene blijvende rustplaats te vinden.

Toen in 1815 het klooster tot kazerne was verbouwd, werd op last van den KEIZER VAN OOSTENRIJK, de looden kist naar de naast bij gelegen kerk vervoerd, aldaar in eene nieuwe houten kist besloten en in een klein ongewijd lokaal naast de sacristie begraven. Een steen met uitvoerig opschrift dekte dit graf, en een door den beroemden CANOVA ontworpen en uitgevoerd monument versierde een der zijwanden der sacristie.

Maar ook deze bijzetting was slechts tijdelijk. In 1820 werd aan het gemelde lokaal eene andere bestemming gegeven, en de kist naar den pastoriëtuin overgebracht, alwaar een gedeelte tot

Z. H. Prins Willem George Frederik. (Museum).

Protestantsch kerkhof was ingericht. — Om welke reden ook, men verzuimde alstoen den deksteen naar dit nieuwe graf over te brengen, zoodat niets de plaats verried, waar het gebeente van den PRINS rustte. (1) — Te verwonderen is het dan ook niet, dat toen in 1896 ingevolge de bevelen van HARE MAJESTEIT DE KONINGIN-REGENTES de Luitenant-Kolonel BARON SIRTEMA VAN GROVESTINS, Adjudant van HARE MAJESTEIT DE KONINGIN zich naar Padua begaf, om het stoffelijk overschot van PRINS FREDERIK met het fregat „Van Speijk” naar het Vaderland terug te voeren, de kist die het gebeente moest bevatten, door hem niet kon teruggevonden worden. Eerst na zijn vertrek slaagde men er in onder de verwarde archieven der Eremitaner kerk de aanduiding der juiste plaats terug te vinden, alwaar de bijzetting in 1820 had plaats gehad.

(1) Door Dr. HULSEBOS (Utrecht) en door den Kolonel F. DE BAS (in PRINS FREDERIK en zijn tijd Deel II) was reeds de aandacht gevestigd op den minder gewenschten toestand, waarin de laatste rustplaats van PRINS WILLEM GEORGE FREDERIK verkeerde.

In tegenwoordigheid van den Nederlandschen Gezant te Rome, Mr WESTENBERG en van onzen Consul te Venetië, den Heer BIZIO, had alsnu de opgraving plaats, en werd de in alle bijzonderheden omschreven kist op de nauwkeurig aangeduide plaats werkelijk gevonden.

Geen twijfel was mogelijk, en ten tweeden male werd de BARON VAN GROVESTINS, thans vergezeld door den Ordonnans Officier van H. M. DE KONINGIN, J^{hr} C. L. VAN SUCHTELEN VAN DE HAARE, naar Padua afgevaardigd, om het gebeente van den PRINS, ditmaal echter niet met een Nederlandsch oorlogschip maar over land, naar zijn Vaderland terug te voeren.

Op den 1sten Juli 1896, des avonds ten 6 uur, had eene indrukwekkende plechtigheid in het stille Padua plaats. Het stoffelijk overschot van den Veldtuigmeester PRINS FREDERIK VAN ORANJE, zooals hij in Oostenrijk heette, maar voor ons van den Nederlandschen Grootmeester der Artillerie, werd op eene affuit, met 6 paarden bespannen, gedekt door de Nederlandsche vlag, gevolgd door HARER MAJESTEITS vertegenwoordiger (oud Rijdende Artillerist) en door vele autoriteiten, omstuwde door alle Officieren van het garnizoen, vergezeld door detachementen Infanterie, Cavalerie en Artillerie, onder de treurtonen der muziek naar het station vervoerd, vanwaar de reis over Milaan en den St Gothard naar Nederland werd aanvaard.

Na meer dan eene eeuw kwam de balling van 1795 in zijn Vaderland terug, en op den 3^{den} Juli 1896 vond het gebeente van den geliefden Oranjevorst, die zooveel beloofde en helaas, door den onverbiddelijken dood zoo vroegtijdig was weggerukt, eene laatste en ditmaal blijvende rustplaats in het Mausoleum van zijn Stamhuis te Delft.

Hetgeen door ons omtrent het stoffelijk overschot van den PRINS werd geboekstaafd, is ons welwillend medegedeeld door den Luitenant-Kolonel J. E. N. BARON SIRTEMA VAN GROVESTINS, den 14^{den} Februari 1863 aangesteld tot 2^{den} Luitenant bij de Rijdende Artillerie, en sedert 23 Juni 1871 overgeplaatst bij den Grooten Staf.

Aan Z.H.W.G. viel de eer te beurt het stoffelijk overschot van PRINS WILLEM GEORGE FREDERIK naar diens laatste rustplaats te begeleiden.

Van het Korps Rijdende Artillerie waren door hooger hand de Opperwachtmeester J. KAMERBEEK en de Wachtmeester C. BEITSMA aangewezen om met nog 22 andere waardige representanten van het Nederlandsche Onderofficierskorps van de Landmacht aan het Station te Delft op den 3^{den} Juli 1896 tegenwoordig te zijn. Door hen werd de lijk-kist gedragen en geplaatst op eene gereed staande met zes paarden bespannen affuit der Artillerie.

De lijk-kist gedekt door de Nederlandsche vlag werd onder bloemen bedolven. Een der kransen, die mede gebracht was uit Italië, was te groot om bevestigd te kunnen worden.

De Opperwachtmeester KAMERBEEK ontving alsnu de opdracht dezen om den hals te dragen voor den lijk-wagen uitgaande en hem neer te leggen in den Grafkelder.

De Ridders brachten aan hun oud-Grootmeester hun laatsten groet.

Als een bewijs hoe zeer de PRINS zijn Vaderland steeds in het hart droeg, deelde de Overste SIRTEMA VAN GROVESTINS ons nog het volgende mede:

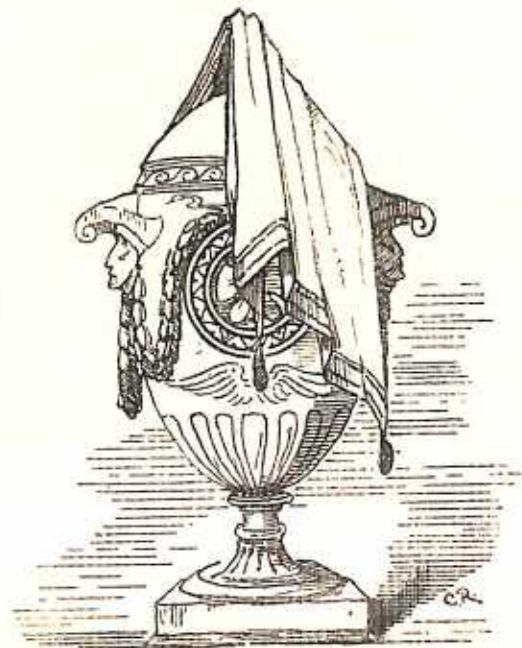

»Bij het bezichtigen van het Palazzo Lazzaro, waar de PRINS den laatsten adem uitblies, trof het mij dat de ramen van de Sterfkamer uitzien op het Brentakanaal en verder op de velden, die zich uitstrekken tot aan de lagunen van Venetië. Welnu, in een zijner laatste brieven aan Zijne Moeder schreef de PRINS: »La vue depuis mes fenêtres me fait penser au trekvaart de Voorburg.»

»Is dit niet karakteristiek, ja aandoenlijk van den Oostenrijkschen Opperbevelhebber te midden zijner aangrijpende bezigheden en van zijn naderend einde?»

Wij beamen zulks ten volle en besluiten dit gedeelte van het Hoofdstuk I met de woorden:

In het heden ligt het Verleden
Uit het Verleden ontstond het heden.

DE VELDJOCHT IN NOORD-HOLLAND 1799

WILLIAM PITT de
grootte Engelsche
Staatsman, ofschoon

in den beginne wel tot vrede geneigd, hield
echter het Engelsche gouvernement tegen om
deel te nemen aan het teekenen van den
definitieven Vrede van Campo Formio.

Hij beschouwde de aanhechting van België
met daaraan gepaarde uitbreiding van het Fransche
kustgebied en het door de Bataafsche Republiek
met Frankrijk gesloten verbond als een blijvend
gevaar voor Engeland, en beijverde zich onmid-
dellijk na den gesloten vrede om eene tweede
coalitie tegen Frankrijk tot stand te brengen.

Rusland dat den afstand van de Jonische
eilanden aan Frankrijk met leede oogen had
aangezien, vond in de onderneming van
Bonaparte tegen Malta, eene aanleiding
om tot de coalitie toe te treden.

Het vreesde maar al te zeer, dat het in zijne plannen lag, om de Middellandsche Zee tot eene Fransche binnensee te maken.

Oostenrijk sloot zich reeds in December 1798 in het geheim bij Rusland aan. De toelating van Russische troepen op Duitsch grondgebied, werd door het Directoire als eene vredebreuk beschouwd. Wel drongen de Fransche legers van BERNADOTTE en JOURDAN aan den rechteroever van den Rijn oostwaarts, doch feitelijk was de oorlog nog niet verklaard.

Terwijl op het Congres te Rastadt nog steeds werd beraadslaagd over de betrekkingen met het Duitsche Rijk en het Directoire nog trachtte de Rijksvorsten voor Frankrijk te winnen, noopten de voordeelen, door den AARTSHERTOG KAREL op BERNADOTTE en JOURDAN behaald, den KEIZER, den republikeinschen afgevaardigden te verzoeken zoo spoedig mogelijk het grondgebied van het Duitsche rijk te ontruimen.

De tweede coalitie-oorlog had hiermede een aanvang genomen. Met nieuwe hoop werden de Oranjegezinden beziel. Door PRINS WILLEM V was de mogelijkheid overwogen eener Engelsch—Russische onderneming in Holland. PITT had een geopend oor voor het herstel van den ERFSTADHOUDER, en achtte de omstandigheden gunstig om de tot nog toe gevolgde subsidie-politiek te laten varen en zelf aan den oorlog te land deel te nemen.

Rusland zou daartoe medewerken; de KEIZER betuigde zijne ingenomenheid met de beoogde onderneming.

Reeds in het voorjaar kreeg men hier te lande kennis van de buitengewone toerusting in Engeland; de Britten zelf maakten er geen geheim van, dat het op de Bataafsche Republiek gemunt was.

Het gelukken der operatiën hing echter in de eerste plaats af van de medewerking der Bataven. Kwam de bevolking niet in opstand, dan was wel is waar eene overrompeling mogelijk, doch het behoud der overwinning tegen de gecombineerde Fransche en Bataafsche legermacht, zoude zeker tot vele bezwaren aanleiding geven.

In de eerste plaats moest dus gerekend worden op Oranje. Ofschoon de voorbereidende maatregelen in den beginne door den ERFPRINS onder goedkeuring van den ERFSTADHOUDER, van LORD PITT en LORD GRENVILLE en van KEIZER PAUL I genomen tot bevrijding van Holland en België, aanvankelijk met succes schenen bekroond te zullen worden, en ook de voordeelen door de Oostenrijksche en Russische legers behaald vooruitzicht gaven op eene eventueële ontruiming van den rechter Rijnsoever door de Franschen, die aan de door den ERFPRINS beraamde plannen ten goede zoude komen, zoo zagen we toch reeds in Hoofdstuk I, dat van den op touw gezetten inval in de oostelijke Provinciën niets terecht kwam.

De gecombineerde Engelsch—Russische armee had meer succes. Toen deze macht, aanvankelijk onder de bevelen van LORD ABERCROMBIE, aan boord van eene Engelsche

vloot den 21sten Augustus 1799 voor Kijkduin verscheen, was het Gallo-Bataafsche leger nog zeer verspreid.

De opperste leiding was opgedragen aan den Generaal BRUNE, die den 7^{den} Januari te 's-Gravenhage was aangekomen en den Generaal BEURNONVILLE had vervangen. Aanwijzingen zouden door hem worden ontvangen van het Bataafsche bewind.

De Luitenant-Generaal DAENDELS commandeerde de 1ste en de Luitenant-Generaal DUMONCEAU de 2de Divisie.

De 1ste Divisie, ruim 10000 man sterk, was verspreid tusschen 's-Gravenhage, Utrecht en den Helder; de 2de, ongeveer 6000 man, bezette Groningen en Friesland.

De geheele armee telde nauwlijks 25000 strijders.

Bij de 1ste Divisie was ingedeeld de Compagnie Rijdende Artillerie N°. 2, volgens VAN SYPESTEIN Kapitein d'ANGUERAND; Officieren: 1ste Luitenant-Adjutant MAES, 1ste Luitenant J. MOSSEL, 2de Luitenants GORISSEN en ALLEWAERT.

Hare sterkte bedroeg op den 8sten Augustus 101 Officieren en manschappen en 112 paarden.

Wij vermeenen te mogen aannemen, dat niet de 1ste Luitenant J. MOSSEL bij de Compagnie was geplaatst, doch wel de 1ste Luitenant S. MOSSEL. Een 1ste Luitenant J. MOSSEL bestond niet. Volgens de aantekeningen uit het Stamboek van de Kon. Artillerie (Algemeen Rijksarchief) was J. MOSSEL den 8sten Juli 1795 cadet bij de Rijdende Artillerie en den 14^{den} September 1799 2de Luitenant bij het 1ste Bataillon Artillerie. Als zoodanig was hij bij de Campagne tegenwoordig.

Volgens de positielijst van den 8sten Augustus van de Divisie DAENDELS, telde de Rijdende Artillerie, ingedeeld bij de Brigade van VAN GUERICKE:

Te Haarlem 54 man.

* Alkmaar 42 *

De Compagnie Rijdende Artillerie N°. 1, ingedeeld bij de 2de Divisie, had dezelfde Officieren als bij de formatie.

Zij was den 1sten Augustus sterk:

114 Officieren en manschappen en 100 paarden.

Bij elke Compagnie behoorde eene treindivisie; deze was echter het minst in orde.

Volgens het bestaande verdedigingsplan, was het meest de aandacht gevestigd op een aanval aan den IJssel, de Eems of in Zeeland; eene landing op de Hollandsche kust werd niet waarschijnlijk geacht.

Generaal BRUNE vond voorshands eene engere samentrekking van de Fransche en Bataafsche troepen niet noodzakelijk, en achtte de macht in Noord-Holland aanwezig, voorloopig voldoende. Hij zelf bleef te 's-Gravenhage. Toen de Engelsche vloot voor Texel verscheen, was BRUNE nog niet overtuigd, dat de landing in Noord-Holland zoude plaats hebben. Het kon eene schijnbeweging zijn en men mocht zich niet laten verrassen. Daarom moest DAENDELS zijne Divisie langs de kust échelonneren. Hetzelfde beginsel werd in Zuid-Holland toegepast, terwijl de Divisie DUMONCEAU Groningen bleef bewaken.

Het zou ook thans weder blijken, dat het gevaar dreigde van den kant, vanwaar men het 't minst had verwacht.

DE voorgenomen landing op den 22sten Augustus ter hoogte van de Grootte en de Kleine Keet, wees juist Noord-Holland aan als het waarschijnlijke tooneel van den strijd; nu deze niet dadelijk kon worden uitgevoerd, werd aan het Bataafsche leger tijd gegund zich nog bijtijds op het bedreigde punt samen te trekken.

De halve Compagnie Rijdende Artillerie uit Haarlem kwam den 23sten Augustus te Alkmaar; den dag d. a. v. kwam de Rijdende Artillerie te S' Maartensbrug en werd ingedeeld bij de Brigade VAN ZUIJLEN; den 26sten was de Rijdende Artillerie te Schagerburg en werd dien dag waarschijnlijk dichter bij het landingspunt aangetrokken, daar twee stukken onder bevel van den Kapitein d'ANGUERAND den 27sten in het vuur kwamen tegen de troepen, die tegenover de Kleine Keet waren ontscheept.

Dat slechts twee stukken werkzaam zijn opgetreden, vindt zijne verklaring in het rapport van DAENDELS, den 27sten Augustus aan BRUNE ingezonden, waarin voorkomt: »Nous ne pouvions y faire usage de notre cavalerie, ni même de notre artillerie.»

Wel onderscheidde zich de Kapitein d'ANGUERAND, doch de troepen moesten gezamenlijk terugtrekken naar de Grootte Keet.

DAENDELS nam nu stelling achter de Zijpe, doch toen STORY de vloot lafhartig had overgegeven, zich ook daar niet veilig achtende, nam hij stelling achter de ringvaart van de Schermer, de rechtervleugel aangeleund aan Avenhorn, de linker bij Alkmaar. Aan KRAYENHOFF gelastte hij Amsterdam in staat van tegenweer te brengen.

In plaats van onmiddellijk na het behaalde succes naar Alkmaar op te rukken, bezette ABERCROMBIE de stelling van de Zijpe.

Volgens VAN DER AA oefende de ERFPRINS pressie uit op de eerste plannen van ABERCROMBIE.

Z. H. rekende nog op de goede gezindheid der bevolking ten opzichte van het Huis van Oranje, en wilde niet dadelijk een groot gedeelte van Holland aan de woestingen des oorlogs zien prijsgegeven.

Toen het aanvalspunt bekend was, ontving de 2de Divisie DUMONCEAU den 30sten Augustus bevel uit Groningen met twee derden zijner troepen op te rukken en zich bij het leger van Noord-Holland aan te sluiten. Bij deze Divisie was de Compagnie Rijdende Artillerie N°. 1.

Door DAENDELS was aan DUMONCEAU zijn voornemen kenbaar gemaakt, om de Divisie over de Zuiderzee te doen vervoeren. In zijne Missive dd. 29 Augustus schreef DAENDELS:

»daar gij aan de Lemmer intijds zult onderricht worden of en hoe de actie tusschen de Vlooten uitgevallen is, zoo zult gij tevens weten, of er eenige Risico bij het transport te water plaats kan hebben om alsdan liever langs het strand te Lande naar Amsterdam te marscheeren.»

Daar de Vloot zich den 30sten Augustus had overgegeven, marcheerde DUMONCEAU over land en kwam eerst na een marsch van zeven dagen ter plaatse zijner bestemming.

Den 8sten September was de Divisie te Alkmaar aangekomen. Deze betrok kantonnementen in het Centrum te Koedijk met voorposten te Schoorldam.

De Divisie DAENDELS schoof rechts aan, en bezette de dorpen van den „Langen Dyck", met voorposten te Oud-Karspel. De linkervleugel tusschen de vaart van Alkmaar en de Noordzee werd gevormd door de Divisie VAN DAMME, 7000 man sterk.

Volgens VAN DER AA, 24ste Boek bladz. 44 en 45, was op den 9^{den} September de Rijdende Artillerie als volgt verdeeld:

Tweede Divisie.   Eerste Brigade.

Generaal-Majoor BONHOMME.

Avant garde.

Te Schoorldam.   Een Divisie Rijdende Artillery.

Te Koedijk.   Een Divisie Rijdende Artillery.

Arrière garde.

Te Alkmaar.   Een Divisie Rijdende Artillery.

Tweede Divisie.   Eerste Brigade.

Te St. Pancras.   De 2de Comp. Rijdende Artillery.

Deze indeeling was werkelijk den 9^{den} September door den Generaal DUMONCEAU aan den Agent van Oorlog kenbaar gemaakt.

Eene gedetailleerde onderverdeeling der Compagnieën Rijdende Artillerie is niet bekend. Of de twee houtwitsers eene afzonderlijke divisie en de vier kanons à 6 w twee andere afzonderlijke divisieën uitmaakten, Mysterie! Meermalen wordt intusschen van 1 houwtiser of 1 zes w ^{er} melding gemaakt, zoodat in elk geval de splitsing der divisieën in twee deelen, elk van één stuk (houtwitsér of 6 w ^{er}) reglementair schijnt toegelaten te zijn. (1)

Op het bericht, dat de HERTOG VAN YORK elken dag met een aanzienlijk transport troepen verwacht kon worden, besloot de Generaal BRUNE, die reeds den 2^{den} September het opperbevel over het Fransch—Bataafsche leger had aanvaard, voordat er versterking kwam, tot een algemeenen aanval en gaf hiertoe den 10^{den} September de bevelen.

De ERFPRINS was toen reeds te den Helder aangekomen en had nauwelijks tijd gehad om de stelling der Engelschen te bezichtigen.

Aangaande dezen algemeenen aanval, die met zeer weinig succes werd bekroond, teekenden wij uit het rapport van den Generaal DAENDELS aan den Generaal en Chef BRUNE, St Maarten 10 September 1799 (Krg. Archief) het volgende aan:

Op den 10^{den} September had de voorhoede van den Generaal DAENDELS zich op marsch

(1) Het Reglement op de exercitiën der Rijdende Artillerie, den 23sten Januari 1799 aan de betrekkelijke autoriteiten verzonden, zoude hieromtrent opheldering kunnen geven. Het Reglement is tot nu toe echter nergens gevonden.

begeven en om 4 uur was zij reeds meester van Harencarspel en Dirkshorn. Zij zette haar marsch voort over Eenigenbrug, doch haar werd de pas afgesneden door de Brigade van den Generaal BONHOMME.

DAENDELS was toen genoodzaakt een ander aanvalspunt te kiezen en viel St Maartensbrug aan. Deze aanval had in den beginne succes, doch op het bericht van den Kolonel CRASS, dat de Brigade BONHOMME, die aanvankelijk ook voordeelen had behaald, gesteund door 2 stukken van de Compagnie N° 1, in wanorde terugtrok, werd de aanval niet doorgezet, maar begaf DAENDELS zich naar den linkervleugel om de wanorde te stuiten.

Hij vereenigde twee Bataljons achter de positie van den Generaal BONHOMME en deed deze weder voorwaarts gaan. Ofschoon hij nu eerst den aanval wilde doorzetten, zag hij er echter van af, omdat de linkervleugel niet genoeg vooruit was (Divisie VAN DAMME, die slechts Camp had kunnen behouden) en de Engelschen met eene aanzienlijke colonne zijn rechtervleugel wilden omtrekken.

Hij zond toen twee Bataljons af om de bruggen, die hij had laten afbreken om zijn rechterflank te dekken, te verdedigen; de terugtocht werd aangenomen, en in goede orde volbracht. Dirkshorn werd door den vijand in brand geschoten. De verliezen bij de Divisie DAENDELS geleden bedroegen $\pm$ 150 man.

Volgens VAN SYPESTEIN bladz. 42 kwam de bij de Brigade BONHOMME ingedeelde Rijdende Artillerie in het vuur met 2 stukken bij Tutgenhorn, terwijl bij het Detachement van de Brigade BONHOMME, dat den aanval op Krabbendam deed, een houwtser was ingedeeld (volgens het rapport van den Generaal DUMONCEAU de eenige artillerie, die men op dat moment had). Kort daarop kwam er versterking en werd de post bij Krabbendam met veel dapperheid vermeesterd.

Aan het slot van zijn rapport vermeldt DUMONCEAU, dat »de Artillery" bijzonder wel bediend is geworden, doch »niet meerder dan 2 stukken" kon gebruiken.

DAENDELS meldde: »L'artillerie surtout a mérité les plus grands éloges."

Het gedrag van den Kapitein d'ANGUERAND, die bij den aanval op St Maarten zijne Compagnie had gecommandeerd, en van zijn Adjudant den 1sten Luitenant MAAS, werd bij Missive, gedateerd St Pancras 11 September 1799, aan den Generaal en Chef kenbaar gemaakt.

De Agent van Oorlog, burger Luitenant-Generaal G. J. PIJMAN (6 Februari 1798 als zoodanig aangesteld) vermeldde:

»1 Officier gewond (Lt Adj^t MAAS).

5 minderen gewond, 2 id. vermist."

Het geheele aantal dooden en vermisten bedroeg 80 Officieren, ruim 1800 man; 3 stukken geschut gingen verloren. Ofschoon uit het bovenstaande genoegzaam blijkt, dat de Rijdende Artillerie op den 10^{den} September werkzaam was en zich ook onderscheidde, was echter het gedetailleerde optreden van de Compagnieën op den 10^{den} September en ook bij de affaires op den 19^{den} September, den 2^{den} en 6^{den} October, ons nooit recht duidelijk. Om alle feiten juist met elkaar in verband te kunnen brengen, dient men alle stukken te kennen, die op den Veldtocht betrekking hebben.

Vele gegevens vonden wij in het Krg. Archief. Met den Kolonel F. DE BAS wisselden wij omtrent verschillende punten van gedachten.

Ook de Majoor G. J. W. KOOLEMANS BEYNEN (die van den Veldtocht in Noord-Holland eene bijzondere studie maakte, doch tot nog toe verhinderd was zijne onderzoekingen het licht te doen zien) was zoo welwillend om ons later nog bij de onze de behulpzame hand te bieden.

Door beide geschiedvorschers voorgelicht, werden wij in staat gesteld een eenigszins duidelijker overzicht te geven van verschillende gevechtmomenten.

Op den 12^{den} September zond de Generaal BONHOMME aan den Generaal DUMONCEAU aangaande de actie op den 10^{den} September het volgende gevechtsbericht:

»Des morgens voor 3 uur op Schoorldam gearriveerd zijnde heb ik aldaar op order van den Luitenant-Generaal DUMONCEAU agter gelaten de 2 houwitsers, die als Veldstukken dienden bij het 3de bat. der 7^{de} $\frac{1}{2}$ Brigade met hunne ammunitie om als positiestukken gebruikt te worden (dit was dus geen R. A.)

Het 1ste en het 3de bat. der 6^{de} $\frac{1}{2}$ brig. komende van de Schermer en de Rijdende Artillerie van Heylo (dit kan niet anders dan de divisie Rijdende Artillerie zijn geweest van de 1ste Brigade, die VAN DER AA te Koedijk aangeeft), die zich bij mij hadden moeten vervoegen en achteropsluiten (terwijl ik op Schoorldam alleen twee stukken van de Rijdende Artillerie vond, die tot de Avant-garde behoorden) zijn niet bijtijds aangekomen en gedurende de actie in het geheel niet bij mijne colonne geweest. Zoo ras de coupure op den dijk, gaande naar Warmenhuyzen en Crabbendam gecombineert was, zette zich de rest van mijne Brigade in marsch naar Warmenhuizen, arriveerende aldaar omstreeks van vier uren en vond geen vijand in dat dorp.

De bij de order bepaalde weg om tusschen Crabbendam en Eenigenbrug de groote Zijpdijk te naderen, niet existerende, marscheerde ik over Tutgehorn; aldaar stootede de avant-garde op een vijandelijk piquet, délogeerde hetzelfde en maakte twee krijgsgevangenen.

Buiten Tutgehorn en binnen het bereik van het vijandelijk geschut, hetwelk op of agter den dijk geposteerd was, genaderd zijnde, begon ik te vuren uit *de twee stukken van de Rijdende Artillerie die tot mijne colonne behoorden* (dat moeten dus de twee stukken van de Avant-garde te Schoorldam geweest zijn) terwijl de Jagers (ook Avant-garde) en tirailleurs bleven ageeren regts en links.

Een gedeelte van het 2de bataljon Jagers had zich mede bij mij gevoegd, komende van de brigade van den Kolonel CRASS (divisie DAENDELS).

Vervolgens gaf ik order de passage naar den dijk te volgen en met de geforceerde marsch den dijk te beklimmen. Op circa 50 passen van de gracht voor den dijk genaderd zijnde, wierd de avant-garde door het hevige vuur van den vijand zoo met cartetsen als klein geweer gearreteerd en aan het wijken gebracht.

Het terrijn had niet toegelaten dat de colonne zich kon deployeeren. Dezelve gedeeltelijk gerallieerd hebbende, tragte ik voor de 2de keer met het 1ste en 2de bat. der 7^{de} $\frac{1}{2}$ brigade te chargeeren, maar deze wierden ook aan het wijken gebragt. Mijne Troupe zoo goed als mogelijk nogmaals gerallieerd hebbende, en ziende nu verder niet met vrugt te kunnen attacqueeren, nam ik eene positie alwaar mij echter het vijandelijk canon veel afbreuk bleef doen. Ik bekwam aldaar *2 stukken Rijdende Artillerie van de 2de Compagnie* (dat was dus van de Compagnie d'ANGUERAND van de Divisie DAENDELS) en stelde die in positie, terwijl de Jagers als tirailleurs bleven ageeren. Ik behield deze stelling, totdat ik

order ontving de retraite van de Divisie van den Generaal DAENDELS te dekken, en dezelve gepasseert zijnde met mijne colonne agter op te sluiten, aan welke order door mij voldaan is, hebbende ik die retraite gedekt en vervolgens de mijne begonnen te effectueeren des namiddags circa om 3 uren en langzaam volbragt."

(Verder wordt niets betreffende de Artillerie gezegd).

De Kolonel BRUCE rapporteert den 11^{den} September aan den Generaal DUMONCEAU:

„Hebbe de eer Generaal U rapport te doen, dat zoodra ik met de brigade was gekomen tot op de hoogte van Schoorldam, zoo heb ik van de colonne gedetacheerd de avant-garde (dit was dus eene afzonderlijke voorhoede voor zijne brigade), bestaande in 200 Jagers en 3 Grenadier Compⁿ; deeze hebben de vijand gevonden dicht bij Crabbendam, waar dan ook het gevecht is begonnen. Op het moment dat de avant-garde avanseerde, heb ik aan twee compagnien Infanterie orders gegeven om links van de Vaert te gaan (d. i. over de brug bij Schoorldam) om aldaar te dekken een stuk van de Rijdende Artillerie (dit moet dus een stuk geweest zijn van de divisie R. A., die bij de arrièrre-garde blijkens het bovenstaande nu gedeeltelijk voorhoede van de Brigade was).

Tot ondersteuning van die Troupes heb ik nog gedetacheerd het 2de bataljon van de 6de 1/2 brigade. Verders ben ik met de overige troupes gemarscheerd na Crabbendam langs den kortsten weg."

(Verder niets van de Rijdende Artillerie).

Wie voerde nu de Divisie R. A. te Tutgenhorn aan? Onzes inziens de 2de Luitenant STRAUBE, daar deze op den 19^{den} September bij Schoorldam streed en na de affaire op den 10^{den} September aldaar moet zijn teruggekeerd, daar de troepen hunne vorige standplaatsen hernamen.

De houwitsers, voor de aankomst der Brigade BRUCE, tegen Crabbendam gebruikt, zal vermoedelijk een van de houwitsers geweest zijn, die blijkens den aanhef van BONHOMME's rapport te Schoorldam was achtergelaten, dus niet van de Rijdende Artillerie.

Na het detacheeren van een stuk der Rijdende Artillerie links van de Vaert wordt door den Generaal BRUCE gemeld, dat hij met de overige troupes naar Crabbendam marcheerde; het 2de stuk Rijdende Artillerie was dus hierbij. Bij het voorhoede-gevecht onder den Majoor TULLEKEN tegen Crabbendam was geen artillerie.

Toen echter bij Crabbendam werd post gevat, werden er 2 stukken gebruikt. Het schijnt ons niet gewaagd te veronderstellen, dat hierbij het stuk Rijdende Artillerie, dat mede naar Crabbendam marcheerde, in het vuur kwam.

Na de affaire van den 10^{den} September werden door beide legers de vorige stellingen weder bezet; door DUMONCEAU werd in den nacht tusschen den 14^{den} en 15^{den} September Warmenhuizen hernomen. De Engelschen versterkten hunne positiën en wachtten op nadere versterkingen. Toen deze successievelijk waren ontscheept, besloot de HERTOG VAN YORK, die den 12^{den} September tegelijk met den Russischen Luitenant-Generaal HERMANN ter reede van Texel was aangekomen en het Opperbevel had aanvaard, den 19^{den} September het Fransch—Bataafsche leger uit hunne stellingen nabij Bergen en Alkmaar te verdrijven.

De aanval zou plaats hebben in vier colonnes.

De hoofdaanval geschiedde door den Rechtervleugel, aangevoerd door den Generaal HERMANN; hierbij waren 4 stukken Rijdende Artillerie gevoegd.

Terwijl de Russen tot Bergen doordrongen, was de 2de Luitenant STRAUBE met zijne divisie Rijdende Artillerie te Schoorldam; hij verdedigde aldaar de brug over de Coedijkervaart, vóór dat de Luitenant-Generaal DUMONCEAU zijne troepen verzameld had. Het standhouden zal ongeveer tusschen 6 en 7 uur 's morgens hebben plaats gehad.

Bij Schoorldam werd de Generaal DUMONCEAU gewond. Het rapport aan den Agent van Oorlog ingediend, dateert dan ook van den 25sten September. Daarin lezen wij:

„Op den 19^{den} September des morgens circa 5 uur (VAN DER AA zegt in zijn 25^e Boek, bladz. 200, ten half vier uren) ontving de Luitenant-Generaal rapport dat de vijand met de meeste hevigheid Schoorldam en Warmenhuyzen attaqueerde; eene sterke kolonne Russen, den linkervleugel der armee tot aan Bergen aan het wijken gebragt hebbende werd de post van Schoorldam in de flank gevallen en de retranchementen in het front wierden alzoó voor het grootste gedeelte nutteloos. Alzoó stonden de zaken wanneer de Luitenant-Generaal in persoon aan de voorposten arriveerde zijnde door hem reeds order gegeven dat de troepen der reserve, bestaande uit de brigade van den Kolonel BRUCE positie moesten nemen aan de schipbrug voor aan de Koedijk” enz.

Bij de Brigade BRUCE of liever bij de arrière-garde, die mede onder zijn commando stond en zeker wel tot „de reserve” mag gerekend worden, was eene Divisie Rijdende Artillerie.

Het bovenstaande uit het rapport van DUMONCEAU van den 25sten September werd ons door den Majoor KOOLEMANS BEYNEN medegedeeld; dit komt overeen met het eerste gedeelte van het rapport, dat bij VAN DER AA in het 25ste Boek bladz. 200 wordt gevonden.

In het vervolg van het rapport wordt gezegd:

„De Luitenant-Generaal (DUMONCEAU natuurlijk) vreesende dat Schoorldam geenen langdurigen tegenstand aan eenen in getal zoo meerder magtigen vijand zoude kunnen bieden, besloot de Troupes te bevelen om van Warmenhuyzen af te trekken, uit vreeze dat zij (Schoorldam verliezende) in hunne retraite afgesneeden zouden zijn; doch hij vernam dat deezen aftogt reeds en zelfs op eenen meer of min te voorbaarige wijze begonnen was.

In dit hachlijk oogenblik bleef den Luitenant-Generaal niets anders overig, dan eene uiterste poging om zich te bevrijden, door ten gelijken tijde eene sterke Diversie ten voordeele der Fransche Colonne, die eene sterke vijandelijke magt te bestrijden had te maaken.

Hij beval dienvolgens aan den Major BRUCE (een dapper en kundig Officier) die het bevel voerde over de 6 Compagnien Grenadiers, en ondersteund wierdt door een Bataillon Franschen, om de brug van Schoorldam over te trekken, den vijand moedig aan te tasten en hem overhoop te werpen. In de daad had deeze Manoeuvre voor een oogenblik den gewenschten uitslag; de Russen wierden in de grootste wanorde gebragt, vlugtende sommige in de Duinen, die zij van agteren hadden, en de anderen naar Bergen. De Engelschen namen de vlugt op Groet, latende hunne Dooden, Gekwetsten en zeer veele Gevangenen aan ons op het slagveld.

In dien tusschentijd kwam het volk van Warmenhuysen en een gedeelte van het 4de Bataillon Jaegers, die tot daartoe hunne posten in de Verschansingen van Schoorldam gehouden hadden, aan.

De Commandant van het 1ste Bataillon van de 7de halve Brigade ontving bevel om eenige Vrijwilligers uit zijn Bataillon te trekken, om die te voegen bij de Grenadiers die vooruit getrokken waren.

De luitenant-Colonel TRIP bevelhebber van het 3de Bataillon Jagers, wierdt insgelijks gelast om de Grenadiers, met het Volk dat hij bij zich had te gaan ondersteunen.

Deeze Orders geevende, wierdt den Luitenant-Generaal door een Cartetsch-Kogel in de linkerborst gekwetst, hetwelk hem buiten staat stelde te blijven commandeeren; geevende zijn Commando over aan den Generaal-Major BONHOMME, aan wien hij alle de orders, die hij tot de attaque gegeven had, communiceerde."

Tot zoover VAN DER AA.

Het is bekend dat de beide Oversten BRUCE en VERHORST na hunne aanvankelijk behaalde voordeelen op hun beurt werden afgesneden en zich moesten overgeven.

Schoorldam was tusschen 9 en 10 uren door de Engelschen bemachtigd.

De Generaal BONHOMME, die na het verwonden van den Luitenant-Generaal DUMONCEAU het commando over de Centrum divisie had overgenomen, rapporteerde dienaangaande den 20sten September aan BRUNE:

»L'ennemi entra alors dans nos positions par Warmenhuyzen et Schoorldam. et poussa l'avant-garde jusqu'au pont de Koedijk. Là le terrain nous avait permis de prendre une position avantageuse, en nous étendant en ligne sur les deux bords du Canal dans les prés. Par cette position nous parvinmes à l'arrêter tout court, et notre artillerie l'obligea deux fois à rebrousser chemin jusques dans Schoorldam, où nous l'avons contenu en suite, jusqu'à ce que les troupes françaises eurent repris l'offensive."

Een afzonderlijk rapport van BRUCE als van den slag op 10 September is nergens gevonden geworden.

Aangezien in de verschillende rapporten de Rijdende Artillerie van BONHOMME en die bij de arrière-garde ingedeeld niet met name wordt genoemd, is het moeielijk te constateeren of deze aan de gevechten om Schoorldam heeft deelgenomen. Wij vermeenen zulks echter te moeten betwijfelen met het oog op de uren, waarop de verschillende gevechtmomenten plaats hadden en de opgaven uit de hierna aan te halen rapporten.

De meeste lof viel bij de verdediging van de brug bij Schoorldam aan STRAUBE ten deel.

Volgens de getuigenis van den Generaal DUMONCEAU waren voor een gedeelte de voordeelen van den gedenkwaardigen dag bij Bergen aan zijne manmoedige verdediging toe te schrijven, (1) en een erkentelijk Gouvernement getuigde den 19^{den} Maart 1801 dat STRAUBE »door zijn dapperheid in de actie van den gedenkwaardigen dag van den 19^{den} September 1799 zich welverdiend heeft gemaakt, en de volkomendste blijken heeft gegeven, dat hij het als een zijner eerste pligten conside-

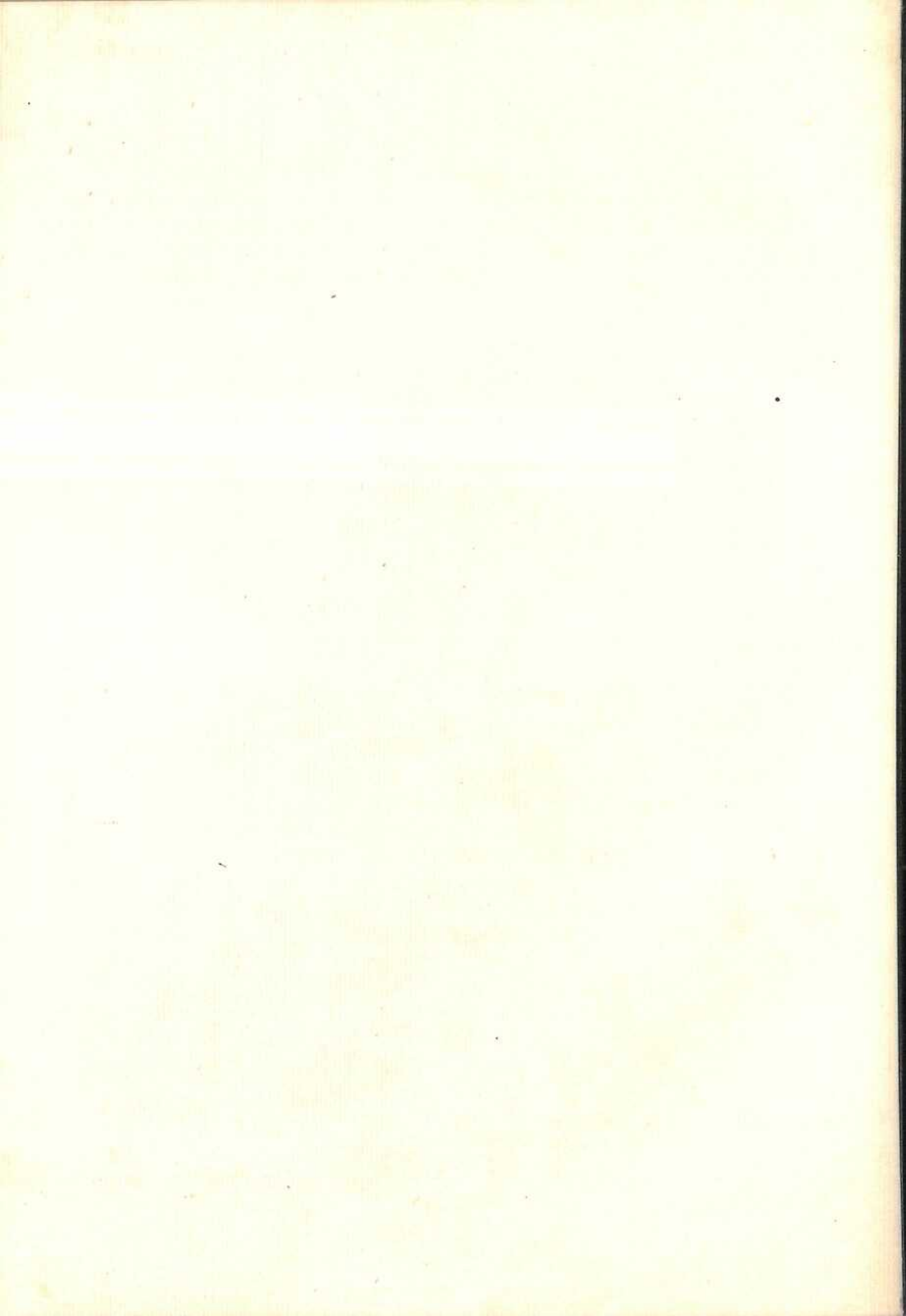
(1) Rapport van den Luitenant-Generaal DUMONCEAU. Hoofdkwartier Würzburg den 27sten Januari 1801 N°. 7. (Rijksarchief).

J. F. STRAUBE bij de brug van Schoorldam, (19 September 1799.)

reert, het Vaderland tegen alle vijandelijke invallen te dekken en zig alstoen bij de brug te Schoorl tegen het grootst gedeelte der Russen heeft gedefendeerd," en verder »dat hij bij die gebeurtenis met een kogel op de hersenpan zoodanig is geblesseerd, dat hij buiten staat is gesteld het Vaderland meer te dienen en weldaden te bewijzen, en dat een dankbare natie verplicht is zulke helden, die voor het Vaderland alles veil hadden, zo veel mogelijk de blijken harer erkentelijkheid te geven," enz.

Op het door STRAUBE gedane verzoek werd hem een pensioen toegekend van *f* 350, en verder voor zijn »meer dan gewone diensten aan het Vaderland beweezen, jaarlijks een somma van *f* 250, zijn leeven lang gedurende."

De Heer J. HOYNCK VAN PAPENDRECHT vereeuwigde op ons verzoek het bovengenoemde feit, dat nog niet in beeld was gebracht.

Wij voegen daar gaarne aan toe als onderschrift:

Wien deugd en heldenmoed
Van Gode zijn gegeven,
Dien zal ook in het bangst gevaar
Geen overmacht doen beven.

Met wijs beleid en sterken arm
Houdt hij den vijand tegen.
d'Onwankelbare trouw
Komt 't Vaderland ten zegen.

STRAUBE's gezondheid had reeds in den Veldtocht van 1796 veel geleden; de op 19 September bekomen verwonding noodzaakte hem in 1801 den dienst te verlaten.

Door het voortdringen der Russen op den rechtervleugel, kwam de Generaal VAN DAMME in een neteligen toestand. De Generaal en Chef BRUNE nam daarop het stoutmoedig besluit, (VAN DER AA, 25ste Boek bladz. 189) om ondanks het gevaar, waarin zich DUMONCEAU met het centrum bevond, twee Bataljons Infanterie, benevens eenige Huzaren en Rijdende Artillerie van diens macht naar den kant van Bergen te doen opmarcheeren.

In het rapport van DARDENNE den Chef van den Staf van BRUNE, dato 19 September 1799 aan den Agent van Oorlog komt dienaangaande het volgende voor:

„Le Général en Chef avait depuis quelques jours fait établir sur le canal qui conduit au Zype un pont de communication avec la division du centre aux ordres du Lieutenant-Général DUMONCEAU; il y fit passer deux bataillons bataves, de l'artillerie légère et des hussards de la même nation, pour renforcer les troupes aux ordres du Général VAN DAMME. L'attaque (het hernemen van Bergen) redoubla de vigueur; l'ennemi fut culbuté . . . . .

Les troupes bataves qui pendant l'action ont passé à la division du général VAN DAMME se sont comportées avec bravoure”.

In het rapport van BRUNE aan het Uitvoerend bewind wordt o. a. gezegd:

„l'arrière garde de la Division DUMONCEAU s'est portée vers Bergen; une partie de la Division DAENDELS a fait aussi un mouvement sur la gauche et le combat qui avait paru un moment incertain s'est rétabli entièrement”.

. . . . . Plusieurs corps bataves, entre autres l'Artillerie ont fait des prodiges”.

VAN DER AA vermeldt (25ste Boek bladz. 189), dat op hetzelfde oogenblik dat door BRUNE een gedeelte der Rijdende Artillerie naar den Generaal VAN DAMME werd gezonden, hij deze deed remplacieren door eene *gelijke* macht, die hij van den Rechtervleugel, onder DAENDELS staande, afnam, welke manoeuvre zoo gelukkig als spoedig, in weinig tijds ten uitvoer werd gebracht.

In het rapport van den Generaal DAENDELS dd. 20 September, wordt door dezen bevelhebber echter gezegd, dat hij vernam de Generaal DUMONCEAU geblesseerd was en vrezende dat zijne Divisie, door deszelfs afzijn mogt lijden, en de vijand dezelve met overmagt mogt aantasten, zijne avant-garde, die tevreden over de behaalde voordeelen, in de beste dispositie was, verliet, en zich naar het camp van St. Pancras begaf, vanwaar hij met der haast onder de order van den Generaal-Majoor VAN ZUYLEN VAN NYVELD, twee Bataljons Infanterie het Regiment Dragonders en „mon Artillerie légère” zond.

Deze troepen vervingen dus die welke te Coedijk waren gestationneerd en werkten mede om den HERTOG VAN YORK een verder voortdringen bij Schoorldam te beletten.

Van het Detachement Rijdende Artillerie meldt de Geschiedenis echter niets.

Opmerkelijk is het, dat DAENDELS in zijn „Rapport des opérations de la division du lieutenant-général DAENDELS” uitgegeven na afloop van den Veldtocht schrijft:

„Il (dat is hij zelf) envoya à la Division DUMONCEAU sous les ordres du général-major ZUYLEN VAN NYVELD deux bataillons, le régiment des dragons et 4 pièces d'artillerie légère”.

Aangenomen dat VAN DER AA, die beweert aangaande den Veldtocht in 1799 goede gegevens te hebben gehad, het bij het rechte eind had, toen hij sprak van het remplacieren van een *gelijke* macht, zouden aan het gevecht bij Bergen door 2 Divisiën Rijdende Artillerie zijn deelgenomen en deze zullen zeker voor 9 uur zijn afgemarcheerd, daar toch om 8 uur de Russen reeds meester waren van Bergen.

BRUNE zegt in zijn rapport niet, dat hij aan DAENDELS gelastte om troepen aan DUMONCEAU te zenden. DAENDELS was echter ingelicht en bekend met den toestand te Schoorldam en Warmenhuyzen en kan ook het detachieren van de troepen van het centrum hebben geweten. Niet te verwonderen zoude het dus zijn, dat hij op eigen initiatief handelde en uit St Pancras de vereenigde troepenmacht naar DUMONCEAU afzond.

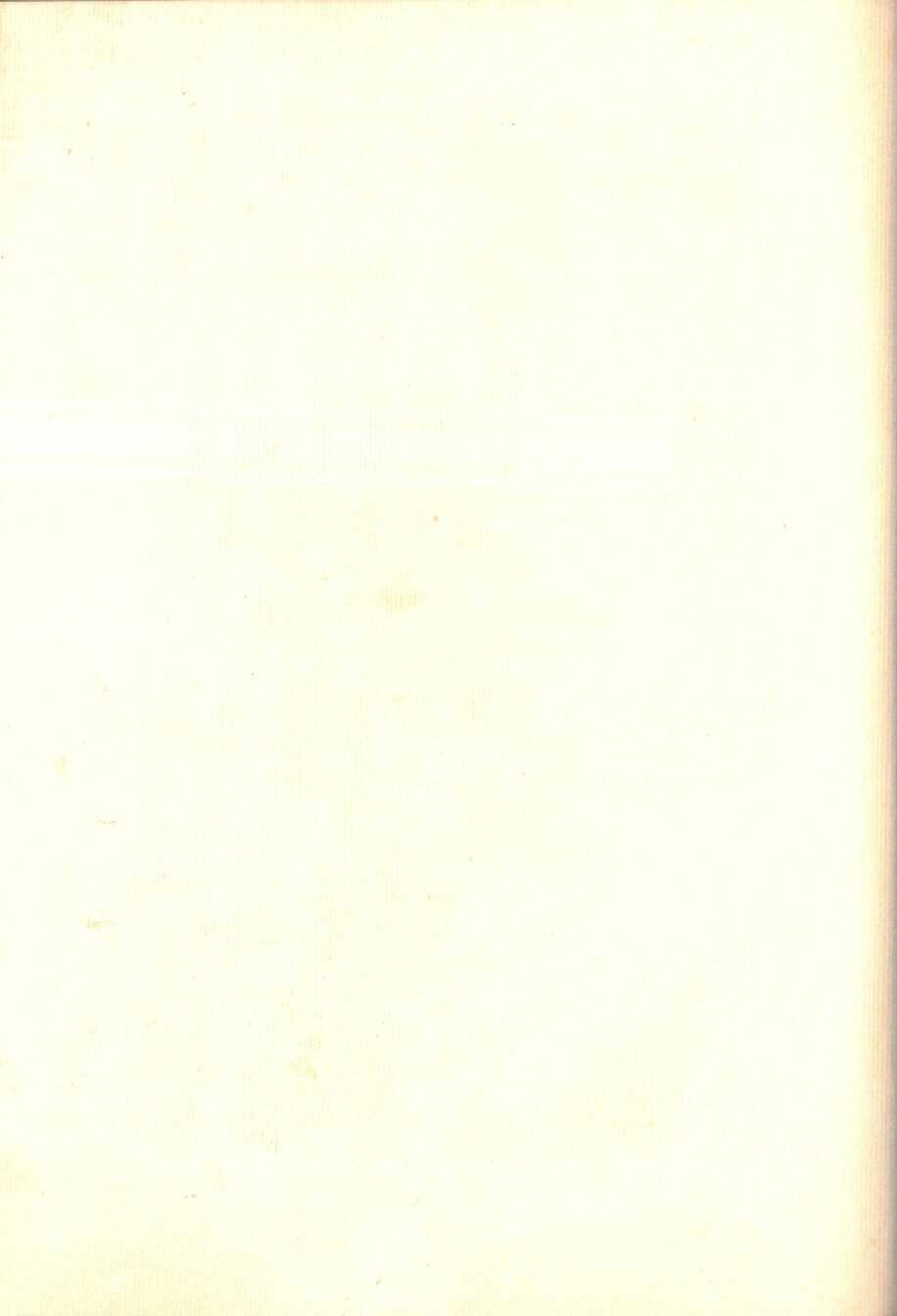
Daar er 4 stukken Rijdende Artillerie uit S Pancras werden weggezonden en het niet is aan te nemen dat DAENDELS zijne Rijdende Artillerie ongebruikt liet, vermeenen wij te mogen aannemen, dat eene Divisie ook bij Oud-Karspel in actie kwam.

De Rijdende Artillerie bij Egmond aan Zee (2 October 1799).

Aanvankelijk waren daar de Bataafsche troepen in het voordeel; de Artillerie die de retranchementen verdedigde, schoot met veel juistheid.

Een al te gewaagde uitval door DAENDELS gelast, deed echter de krijgskans ten voordeele des vijands keeren en eindigde met den terugtocht langs den Langen dijk. In den avond toen de vijand reeds op alle punten terugtrok, werden de verloren positiën hernomen.

Op den 19^{den} September werden behalve STRAUBE, van de Compagnie N°. 1 nog 10 manschappen gewond, 1 paard gekwetst en 4 paarden gedood. De Compagnie N°. 2 had dien dag geen verliezen.

Dat men behalve over de Artillerie in het algemeen, ook nog bijzonder tevreden was geweest over de Rijdende Artillerie, blijkt uit het rapport van den Generaal DARDENNE en uit de rapporten van den Generaal DUMONCEAU.

De Luitenant-Kolonel MARTUCHEWITZ, die het bevel voerde over de Bataafsche Artillerie, werd op het slagveld door den Generaal BRUNE tot Kolonel bevorderd.

Behalve de materiele voordeelen bij Bergen verkregen, was vooral de zedelijke invloed van den Veldslag groot. De Bataven hadden getoond als helden te kunnen strijden; de goede verstandhouding tusschen de troepen der Verbondenen was versterkt, terwijl die tusschen de Russen en Engelschen geheel verbroken werd.

Groot bleef echter de overmacht bij den vijand en zorgelijk de toestand bij ons leger.

Ofschoon het voor het Engelsch-Russisch leger vele voordeelen zoude gehad hebben het geleden échec spoedig te herstellen en zuidwaarts terrein te winnen, bleef YORK 2 weken werkeloos. Hij wachtte op versterking; toen deze was aangekomen waren de zware herfstregens weder oorzaak van zijn niet voorwaarts gaan. Eindelijk beseffende, dat het terrein, hoe meer het jaargetijde vorderde, te meer onbruikbaar zou worden, besloot hij den 2^{den} October een nieuwen aanval te doen op de Fransch-Bataafsche stellingen, die intusschen zeer verbeterd waren; de Heer Hugo Waard ten Oosten en de doorsneden velden ten westen van den »Langen Dyck» waren dras gezet; de rechtervleugel konde alleen over Oud-Karspel worden genaderd. In het Centrum en op den linkervleugel waren de verschansingen bij Koedijk en Schoorldam, te Schoorl en Groet voltooid.

De slag, die nu volgde en aanleiding gaf tot het terugtrekken van het Gallo-Bataafsche leger, werd de slag van Alkmaar genoemd.

Van vele bevoegde zijden werd deze slag beschreven. In VAN SYPESTEIN lezen wij het verslag op bladz. 47. Het volgende diene ter aanvulling.

DAENDELS schreef uit »Out carspel» aan BRUNE over den dag van 2 October o. a.:

„ . . . . . Confiant dans la force de ma position je me suis empressé Général d'exécuter les ordres que vous m'avez donnés de vous envoyer deux bataillons. J'ai de plus envoyé sur la gauche mon artillerie légère et le régiment de dragons. Toutes ces forces doivent être maintenant à Egmond op Zee.”

De Rijdende Artillerie heeft DAENDELS dus weder op eigen initiatief afgezonden.

In zijn „rapport des opérations”, waarvan reeds melding werd gemaakt, schreef hij:

„Ces troupes se conduisirent de manière à mériter les éloges des généraux français sous les ordres desquels elles furent employées cette journée et les suivantes, car elles restèrent séparées de la division jusqu'au 12 Octobre”.

Volgens den Majoor KOOLEMANS BEYNEN mag het bovenstaande niet à la lettre worden opgevat.

DAENDELS had nog een deel zijner Rijdende Artillerie behouden. Dit blijkt voldoende uit een schrijven van hem zelve uit Purmerend den 7^{den} October aan BRUNE:

„Je m'empresse de vous prévenir que hier dans l'incertitude de l'issue que pouvait avoir l'action, j'ai donné ordre à toute ma cavalerie de se rendre à Amsterdam pour de là se porter à la gauche. Ces troupes sont entièrement inutiles dans la position, que j'occupe et seraient aussi embarrassantes que dangereuses, si par malheur j'avais été obligé de faire une retraite de l'autre côté de l'Y. J'ai prévenu de ce mouvement le général DUMONCEAU, qui pourra disposer de cette cavalerie. Je pourrais pour les mêmes raisons faire passer à la gauche le reste de ma Compagnie d'Artillerie légère, si vous voulez avoir la bonté de donner des ordres pour qu'on m'envoie sans délai de Zutphen les Canonniers que j'ai chargé le général VAN BOECOP de me demander”.

Dienzelfden dag schreef ook de Generaal Sr. MARTIN, Command'. over de Fransche en Bataafsche Artillerie uit Beverwijk aan DAENDELS te Purmerend: „L'artillerie légère est très-nécessaire, citoyen général à la défense de la position qu'occupent actuellement les divisions en avant de Beverwick et sur l'estran. Je pense qu'il serait avantageux de retirer celle qui se trouvent actuellement à votre division en la remplaçant par un pareil nombre de pièces de même Calibre servis par l'artillerie à pied.

J'ai donné l'ordre au Colonel MARTUCHEWITZ d'exécuter ce changement dans le plus court délai et j'ai l'honneur citoyen Général de vous en prévenir”.

DAENDELS schrijft daarop den 8sten October uit Purmerend terug aan Sr. MARTIN:

„J'avais déjà prévenu le général en Chef, citoyen général, que j'enverrais à la gauche le restant de mon artillerie et je n'attends que le remplacement que vous avez ordonné au Colonel MARTUCHEWITZ, pour lui donner l'ordre de se rendre à la division DUMONCEAU”.

Waarschijnlijk is het gedeelte der Compagnie No. 2, door DAENDELS op eigen initiatief afgezonden, niet bij het gevecht te Egmond aan Zee tegenwoordig geweest, daar DUMONCEAU in zijn rapport van den 1sten November 1799 alleen spreekt over de Rijdende Artillerie van CORDES.

Bijzondere krijgsverrichtingen op den 2^{den} October van de Rijdende Artillerie zijn verder niet bekend.

Te Egmond aan Zee was woedend gestreden om de overwinning. De duisternis belette den strijd voort te zetten. Ontegenzeggelijk was echter het voordeel aan de zijde der Engelschen, doch YORK verzuimde door eene krachtige vervolging van de door hem behaalde voordeelen gebruik te maken.

De vereenigde Fransche en Bataafsche troepen trokken 's nachts om 3 uur in goede orde terug. Zij betrokken cantonnementen te Uitgeest, Castricum, Noorddorp en Heemskerk tot Wijk aan Zee, met

eene reserve te Beverwijk; de voorposten waren opgesteld voor en aan het Schilpwater te Bakkum, Limmen en Akersloot; het hoofdkwartier kwam te Beverwijk.

DAENDELS trok terug op Purmerend.

YORK deed zijne intrede in Alkmaar, in den namiddag gevolgd door ORANJE, en beschikte nu over het geheele terrein tusschen deze plaats en Hoorn.

De Engelsche voorposten stonden ten zuiden van Egmond aan Zee, die der Russen ten zuiden van Egmond aan den Hoef en te Egmond.

In de ingenomen stellingen kwam voorloopig geene verandering; geen der beide partijen had vóór den 6^{den} October een bepaald ontwerp.

Een voorpostengevecht gaf echter aanleiding, dat het den 6^{den} October tot een slag kwam, den bloedigsten en meest beslissenden slag in den geheelen Veldtocht, die door een ruiteraanval werd beslist.

VAN SYPESTEIN zegt omtrent dezen slag op bladz. 48:

„Bijzonderheden omtrent de Krijgsverrichtingen van de rijdende artillerie op dien dag en volgende dagen zijn niet bekend.

Alleen vindt men daaromtrent opgeteekend, dat eene halve Compagnie bataafsche Rijdende Artillerie, op last van den Brigade-Generaal AUBRÉE, met eene Compagnie fransche rijdende artillerie en eenige fransche troepen des morgens van den 6^{den} October het hoofd boden aan eene sterke colonne Engelschen, welke langs het strand van Egmond aan Zee naderde.”

De aantekeningen gemaakt in het Krg. Archief en de Inlichtingen ons door den Majoor KOOLEMANS BEYNEN verstrekt, stellen ons in staat een gedeelte van de Krijgsverrichtingen van de Compagnie CORDES op dien dag nader toe te lichten.

Volgens de bescheiden van het Krg. Archief nam slechts de helft der Compagnie N°. 1 deel aan den slag. CORDES zelf was op den 6^{den} October niet te Castricum, maar te Akersloot met 50 man Infanterie, waarbij 3 Officieren, 40 ruiters met 1 Officier van het 1ste Regiment en 16 kanonniers te paard.

Bij deze actie werden 1 grenadier en 3 canonnierspaarden geblesseerd. CORDES trok met 10 krijgsgevangenen, waarbij 1 Officier naar Uitgeest terug. (Rapport door CORDES in het bezit van den Luitenant-Generaal DUMONCEAU).

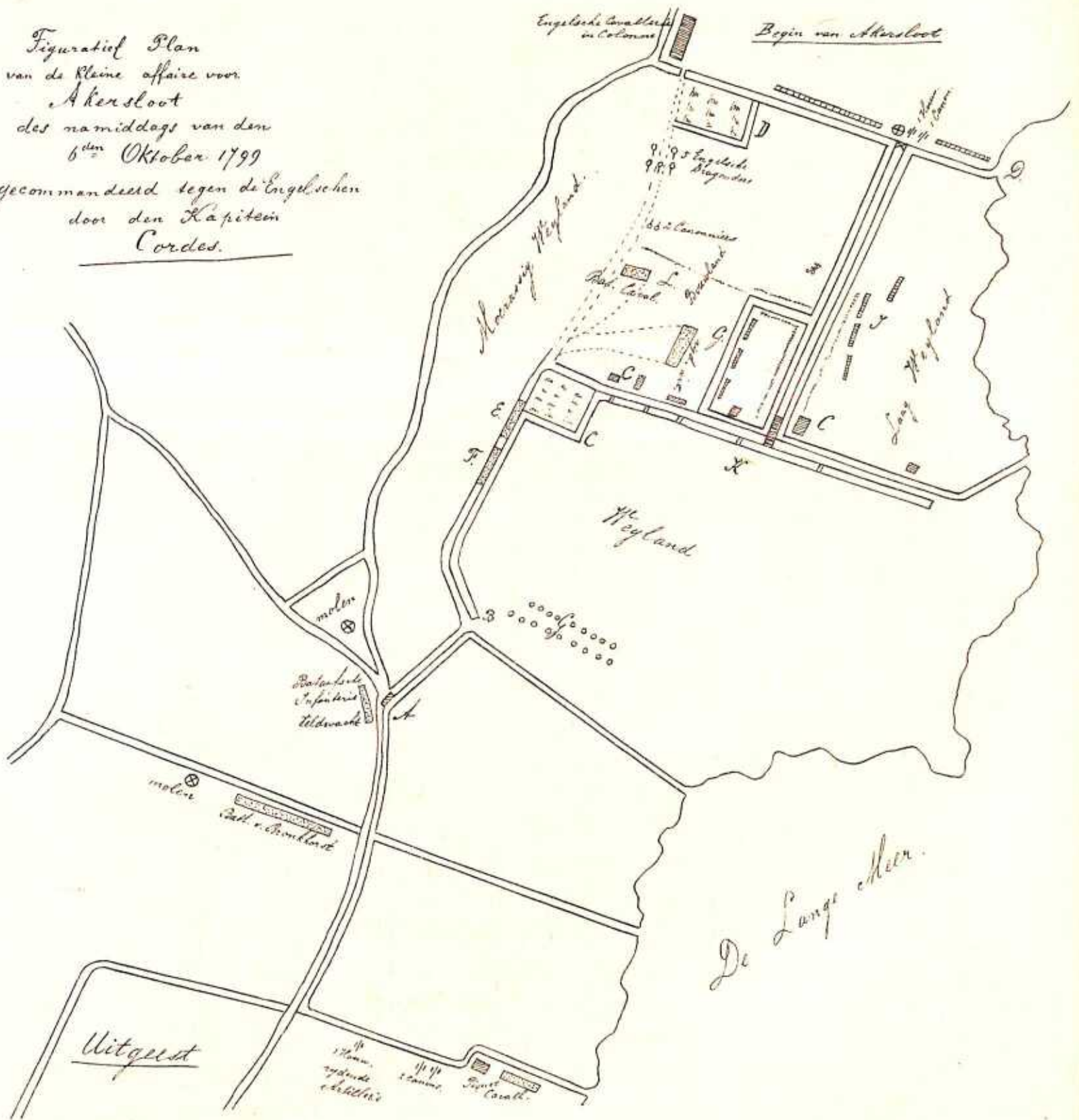
Kanonnier (Uniform CORDES)
(naar de origineele teekening).

Kanonnier (Uniform CORDES)
(naar de origineele teekening).

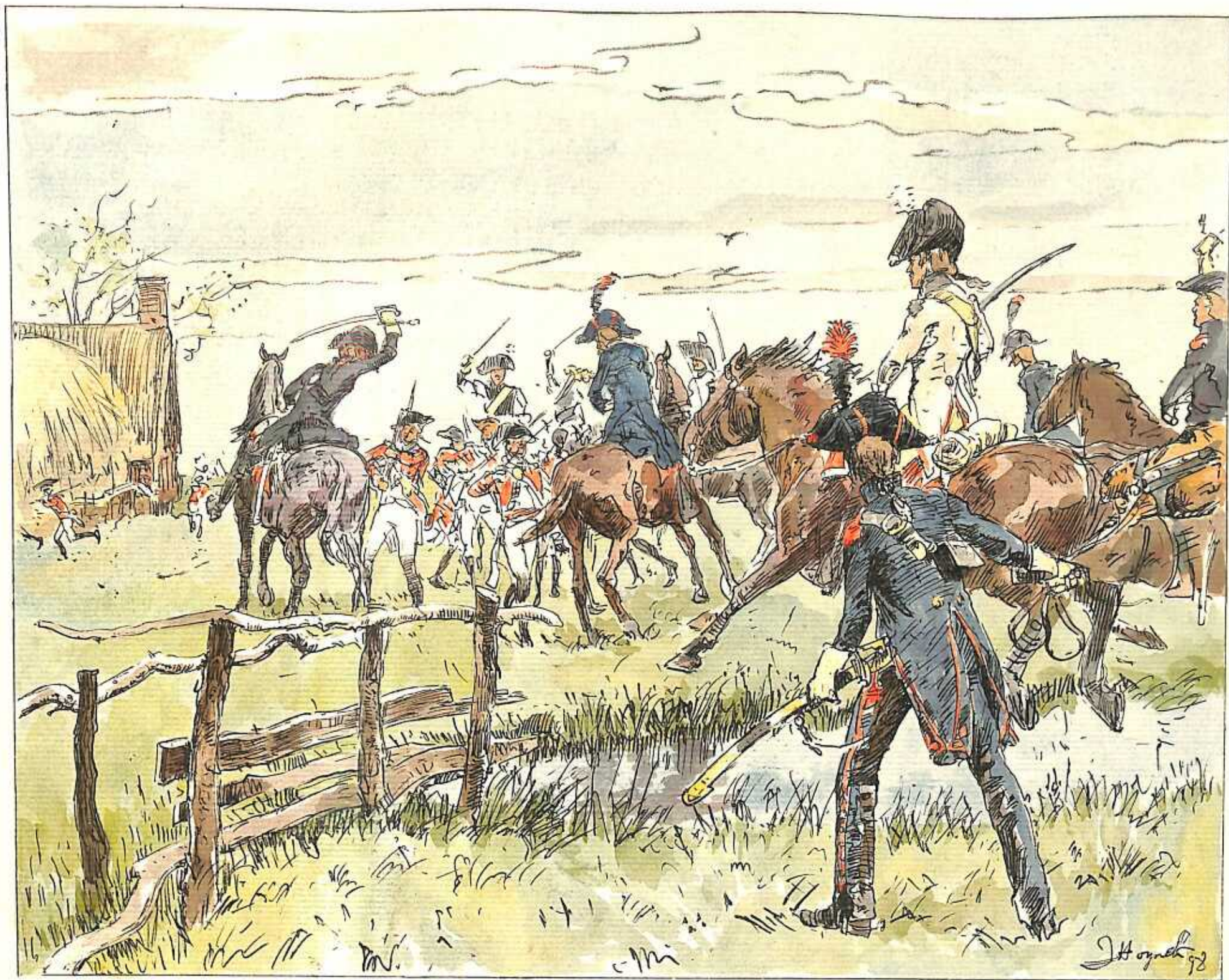

Figuratief Plan
van de Kleine affaire voor
Akersloot
des namiddags van den
6^{den} Oktober 1799
gecommandeerd tegen de Engelschen
door den Kapitein
Cordes.

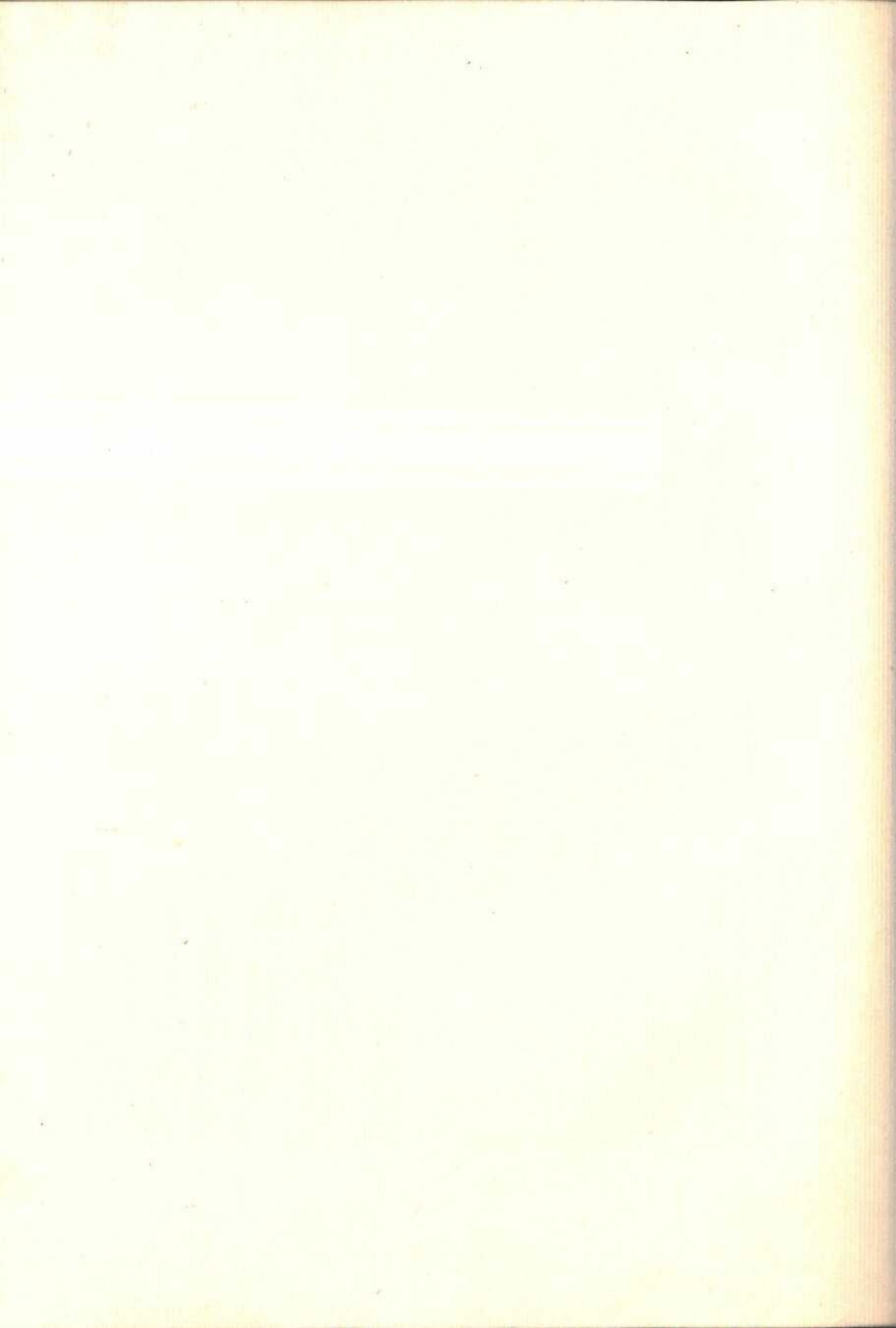
Dit genoemde rapport met bovenstaande schets, den 17^{den} October door CORDES uit St Pancras aan DUMONCEAU gezonden, werd ons door den Majoor KOOLEMANS BEYNEN gegeven, en daar het een aardig overzicht geeft van de Rijdende Artillerie, die als Cavalerie wordt gebruikt, laten wij het in zijn geheel volgen.

CORDES bij Akersloot, (6 October 1799).

Van hoe weinig aanbelang de affaire voor Akersloot op den 6^{den} dezer ook mag geweest zijn, oordeel ik egter dat het niet ondienstig is om U daarvan deze schriftelijke verklaring te doen geworden, te meer daar dezelve met een weinig meerder magt groote gevolgen aan dien kant had kunnen hebben.

Akersloot was des morgens door den vijand ingenomen, hoezeer men dit niet anders als eene valsche (schijn) attacque konde considereeren, wijl zij zich aan die zijde met dit voordeel vergenoegden en lang daarna hunne attacque op Castricum voortzetten.

Uit dien hoofde besloot ik, dat de magt des vijands te Akersloot niet zeer groot zoude zijn, en dat zij mogelijk zelfs een gedeelte hunner magt wederom na Castricum (welke weldra bleek het wezenlijke punt des aanvals te zijn) hadden afgezonden. Nadat ik tegens den avond bemerkte, dat de vijandelijke aanval op Castricum meer en meer wierd afgeslagen — deed ik onderscheidde voorstellen om nu van onze kant Akersloot te attacqueeren; dit lukte niet. — Doch eindelijk verkreeg ik van den Coll. GILQUIN de vrijheid om met een detachement vrijwilligers gen. dorp te mogen recognosceeren. Hiertoe nam ik 50 man infanterie met 3 Officieren, 40 Ruiters met 1 Officier van het 1ste Regiment en 16 man van mijne Canonniers te paard. Met dit detachement rukte ik over de brug bij A, zond 1 Corporaal met 2 Canonniers langs de weg als avant-garde voorwaarts en liet op 100 schreden afstand 1 officier met 32 man infanterie volgen, waar agter op een gelijke afstand de overige cavallerie opsloot. De overige infanterie deed ik den vorder bij B, defileeren om de Engelsche voorposten uit de Huizen en het Boschje C te verjagen. — In den beginne schooten zij sterk en scheenen hun Post hardnekkig te willen verdedigen; dan toen ik mij met de canonniers in een sterken draf langs de weg voorwaarts beweegde, verlieten zij op het gezwindste deze Huizen en liepen na Akersloot. Mijne infanterie intusschen tusschen de huizen door over de Vonders bij C. aangekomen zijnde, liet ik dezelve, in een Gelid met Distanties over het Bouwland à la Tirailleur tegen Akersloot voortrukken; de zware Cavallerie liet ik bij het boschje C. (in reserve) halt maken en met de canonniers secondeerde ik de infanterie. In het voortrukken vond ik den vijand in de Positie D. na gissing 2 Batt^e en 1 Escadron Dragonders sterk, hebbende 1 Houtwitzer en 1 Canon bij de molen agter de ophaalbrug geposteert. De confusie waarin hij scheen en de moed van onze troupes in aanmerking neemende (wjl ik van agteren door de Tambours aanhoudend *Pas de charge* liet slaan en mijn trompetter marsch liet blaasen) verzocht ik den Coll. GILQUIN om nog slechts met een Batt. te willen secondeeren.

In vertrouwen, dat dit volgen zoude, rukte ik langzaam tegen hun Canon- en Musquetvuur voorwaarts. Zelfs verlieten zij reeds het boschje D. en eenige mijner canonniers schooten voor de Brug op hun canon de Pistoolen af. De gevraagde versterking kwam niet en ik zag mij tot mijn leedwezen genoodzaakt terug te gaan. Dit geschiedde langzaam en in de beste Ordre. Mijne Infanterie retireerde bij C. tusschen de Huizen door na G. Intusschen plaatste ik mij op de weg achter het Boschje met mijne canonniers bij E. en met de ruiters bij F. in hoop, wanneer zij onze infanterie tot bij C. wilden vervolgen haar op het onverwagste in de regter Flanc en in den Rug met de Cavallerie te koomen. Deze veronderstelling gelukte naar wensch; een geheel Batt. was langs de weg H. tot in

C. geavanceert, wanneer ik hetzelfde als een bliksem bij G. attacqueerde. Zonder veel te kunnen schieten, raakten zij gelijk in confusie, hadden een moment tijd om zig bij G. agter een sloot te formeeren, doch hielden geen stand, toen wij alle te Paard en te Voet (wijl eenige paarden niet springen wilden) over deze sloot sprongen en haar met de sabel op het lijf vielen.

Geheel in desordre retireerden zij langs I. naar hun Canon en smecten de geweeren weg. Hun laatste pleton werd bij K. door ons afgesneden, waarvan 1 officier met 9 man in onze handen vielen.

Om hunne Cavallerie te observeeren had ik de ruiters tot bij L. laten avanceeren met 2 canonniers vooruit. Deeze 2 man wierden door 5 Engelsche dragonders geattacqueert, maar al spoedig zag men deeze na hun Escadron terug jagen. Nu reeds donker beginnende te worden, en vreesende door de veele vijandelijke cavallerie op het opene Bouwland van alle zijden geattacqueert te zullen worden, retireerde ik na Uitgeest, hebbende slegts bij deze geheele affaire 1 Grenadier en 3 Canonniers Paarden geblesseert gehad. Den vijandelijken officier met zijne 9 man werd na het hoofdkwartier te Beverwijk opgezonden.

St. Pancras 17 October 1799.

H. F. CORDES, Cap."

Op het schetsje staan bij Uitgeest de stukken van 1½ Divisie Rijdende Artillerie (2 Canons à 6 $\bar{\text{u}}$ en 1 Houwitser). Uit de Stafkaart is het terrein niet te herkennen. Uit de kaart der Uitwaterende sluizen van Kennemerland eenigszins.

Aan de Rijdende Artillerie was zeker gelast daar positie te nemen teneinde een verder voortdringen van den vijand van de zijde van Castricum tegen te gaan. De andere helft der Compagnie bevond zich op den linkervleugel bij de Fransche divisie GOUVION (PRINS FREDERIK en zijn tijd 2de Deel bladz. 239.)

Het terrein naar de zijde van Akersloot eigende zich weinig voor het gebruik van Rijdende Artillerie. Wij kunnen begrijpen dat CORDES als altijd even voortvarend toch gaarne met zijne Ridders aan den strijd wilde deelnemen. Als ervaren Cavalerie-overste leidde hij de onder zijne bevelen gestelde troepen ten strijde en had succes.

Uit zijn optreden bij Akersloot blijkt, dat het gebruik van het ridderlijke wapen hem niet onbekend was; zeker voelde hij daar veel voor, en naar aanleiding van het gebeurde bij Akersloot, behoeft het ons niet te verwonderen, dat hem in 1802 als Luitenant-Kolonel het commando werd opgedragen over „het Escadron ligte Dragonders en Rijdende Artillerie", bestemd voor de Kaap de Goede Hoop.

Het resultaat van den slag bij Castricum was bepaald in het nadeel van de Engelschen en Russen. Wel sprak YORK van de bij Castricum behaalde overwinning en liet zijn voornemen doorstralen om op nieuw voorwaarts te gaan, doch zijne onderbevelhebbers waren van een ander gevoelen. De door hen aangevoerde argumenten deden YORK een ander inzicht in de zaak krijgen, zoodat hij na den gehouden Krijgsraad elk verder plan van aanval opgaf.

De ERFPRINS VAN ORANJE behoorde onder de eersten aan wie YORK zijn besluit mededeelde om terug te gaan. Wel trachtte ORANJE den HERTOG nog van zienswijze te doen veranderen, doch zijne betoogingen baatten niet.

Het ontruimen van Alkmaar werd bevolen, terwijl voorloopig naar de Zijpe werd teruggetrokken; in den avond van den 8sten werd deze plaats door de verschillende onderdeelen van YORK's leger bereikt.

Drie Compagnieën van het Regiment Bataafsche Huzaren onder den Luitenant-Kolonel COLLAERT, vervolgden de terugtrekkende troepen; de hoofdmacht van BRUNE volgde. In den namiddag legerde de divisie VAN DAMME reeds tusschen Petten en Crabbendam; de Brigade BONHOMME kwam tot den Langen dijk en te St Pancras.

Den 9^{den} October gaf de Generaal DUMONCEAU, van zijne wonde hersteld, aan den Generaal BONHOMME kennis, dat hij het Commando weder aanvaardde, doch voorloopig nog te Alkmaar bleef; de troepen zijner Divisie, die zich onder de orders van de Fransche Generaals bevonden, zouden terugkeeren.

Aan BONHOMME werd gelast provisionneel een der Jager Bat^s op de voorposten te doen plaatsen en het andere in reserve onder de orders van den Kolonel BRUCE. De Huzaren moesten komen te Heilo, eene divisie Rijdende Artillerie bij de Avant-garde en het overige van die Compagnie te St Pancras, als het mogelijk was. Tevens werd aan BONHOMME gelast eene sterke verkenning tegen het Nieuwdorper Verlaat te doen. Deze onderneming mislukte, en men was genoodzaakt om langs den Laanderweg op Noord-Scharwoude terug te trekken. In den nacht van den 10^{den} op 11^{den} October werd echter de sterk verschanste stelling van het Nieuwdorper Verlaat door de Engelschen ontruimd.

In een brief van DUMONCEAU aan BONHOMME dd. Alkmaar 11 October komt voor:

„ . . . . . De Capt. CORDES, provisionneel te St Pancras gestationneerd, zal zorg dragen, dat met den meesten spoed en in den kortsten tijd zijne defecte equipages hersteld en in bruikbaren staat gebracht worden. . . . .”

DAENDELS had in den avond van den 8sten bevel ontvangen om naar Hoorn op te rukken.

Zulks geschiedde. Den 10^{den} bezette hij na ernstigen tegenstand, van den PRINS VAN GLOCESTER, Winkel.

Door den Generaal DUMONCEAU werd uit Broek dd. 14 October aan DAENDELS bericht gezonden, dat hij met zijne Avant-garde, welke dienzelfden dag gecomposeerd zoude worden, uit:

het Detachement Jagers van het 8ste Bataljon

6 Compagnien Grenadiers

1 Eskadron Huzaren

1 Divisie Rijdende Artillerie

} gecommandeerd door den Luit.-Coll. COLLAERD.

zijn linkervleugel zoude appuyceeren.

COLLAERD ontving den 15^{den} den last te Zijdewindskerk het bevel over die voorhoede op

zich te nemen, en op dienzelfden dag werd door DUMONCEAU aan den Kolonel L'OLIVIER, Chef van den Staf bij de Divisie, gelast order te zenden aan eene divisie Rijdende Artillerie, bestaande uit een 6ter en een houwitser, om te marcheeren naar Nieuwdorper Verlaat, alwaar zij zoude verblijven, tot dat de Luit.-Coll. COLLAERD haar nader order zoude doen toekomen.

Inmiddels was de Generaal YORK, om het gevaar van eene geheele vernietiging zijner strijdkrachten te ontloopen, op den 14^{den} October in onderhandeling getreden met BRUNE; dit leidde tot de capitulatie, die in den nacht van den 18^{den} October door beide partijen geteekend werd.

Onverschoonlijk blijft het voor de nagedachtenis van BRUNE, dat hij het Engelsch-Russische leger heeft laten ontsnappen, zonder voor de eer der wapenen en in het belang der Bataafsche Republiek betere voorwaarden te bedingen. (PRINS FREDERIK en zijn tijd Deel II bladz. 249).

De troepen der Verbondenen verlieten thans achtereenvolgens Noord-Holland; den 14^{den} October waren reeds de korpsen, in dienst van den PRINS VAN ORANJE, ingescheept en vertrokken naar Engeland, met bestemming voor Yarmouth.

Einde November waren, behalve de krijgsgevangenen, geene Engelschen of Russen meer in Holland te vinden.

Van de Compagnie d'ANGUERAND zijn ons op 2 en 6 October geen nadere bijzonderheden bekend. De gevechtsberichten der Fransche Generaals, onder wier bevelen deze Compagnie was gesteld, zullen zich waarschijnlijk in de archieven van het Depôt de la guerre of in de Archives nationales te Parijs bevinden.

Na het sluiten der capitulatie verliet het grootste gedeelte der Korpsen van het Bataafsche leger reeds in de eerste helft van November Noord-Holland.

De Compagnie N°. 1 kwam den 15^{den} te Groningen aan.

De Compagnie N°. 2 vertrok naar Haarlem.

In de aanteekening Stamboeken Officieren, vinden wij vermeld als deelgenomen te hebben aan den Veldtocht in Noord-Holland:

Kapitein CORDES, W. J. B. STRAUBEN (als wagtmeester) 1ste Luitenant J. H. ALLEWAERT, A. PETTER (als wagtmeester) J. G. REICHARD (als wagtmeester) P. A. RAMAER (als canonnier op 10 September bij St. Maarten, aldaar gewond; het Stamboek van het Korps vermeldt, „door een kanonskogel een contusie bekomen aan het regter en over het linkerbeen“.)

In de aanteekeningen Stamboeken van de Onderofficieren en minderen worden vermeld:

CORNELIS WILKENS, J. B. MAAS (als 1ste Lt.-Adjutant) op 10 September 1799 bij St. Maarten gewond in den regter arm.

G. VAN SANTBEEK (kanonnier in de 2de Compie van Kapitein d'ANGUERAND) 29 October 1799 in het hospitaal aan zijn wonden overleden. H. DE WILDE (kanonnier in Compagnie N°. 1 den 19 September 1799 in de bataille bij Bergen en aldaar door een musketkogel gewond.

VAN DIJK, kanonnier (gewond), VAN DOORN en ERMSHUYZEN kanonniers; SCHENK en KUYPERS kanonniers beide gewond.

In het Stamboek van het Korps worden nog vermeld als in 1799 in Noord-Holland J. N. SPIES als 2de Luitenant der Artillerie en A. SODENKAMP als sergeant.

Den naam van den Opperwachtmeester SCHOLTUS, die door VAN SYPESTEIN vereeuwigd werd, vonden wij niet in de aanteekeningen der Stamboeken.

Zeer belangrijk was voorzeker de Veldtocht in Noord-Holland. Voor het eerst had eene landing op groote schaal op onze kust plaats. De Rijdende Artillerie werd aangewezen om deze te beletten en nam verder deel aan alle verrichtingen van den Veldtocht. Daar het eigenaardige duin- en polderterrein tot den huidigen dag niet is veranderd, valt er ook voor ons uit dezen Veldtocht veel te leeren.

De Majoor KOOLEMANS BEYNEN beloofde ons in de Militaire Spectator, 1795 bladz. 333, eenige taktische beschouwingen, zoodra de geheele Veldtocht, waarvan de maatregelen ter voorbereiding reeds werden besproken, door Z. E. zoude zijn beschreven. Met verlangen zien wij deze te ontmoeten.

Hulde werd na den Veldtocht gebracht aan de Artillerie in het algemeen, aan de Rijdende Artillerie in het bijzonder, door den Luitenant-Generaal DUMONCEAU in zijn bekenden brief van 1 November 1799.

Wij brengen den Oud-Rijders onze hulde aan het strand te Egmond: aan STRAUBE te Schoorldam: aan CORDES te Akersloot.

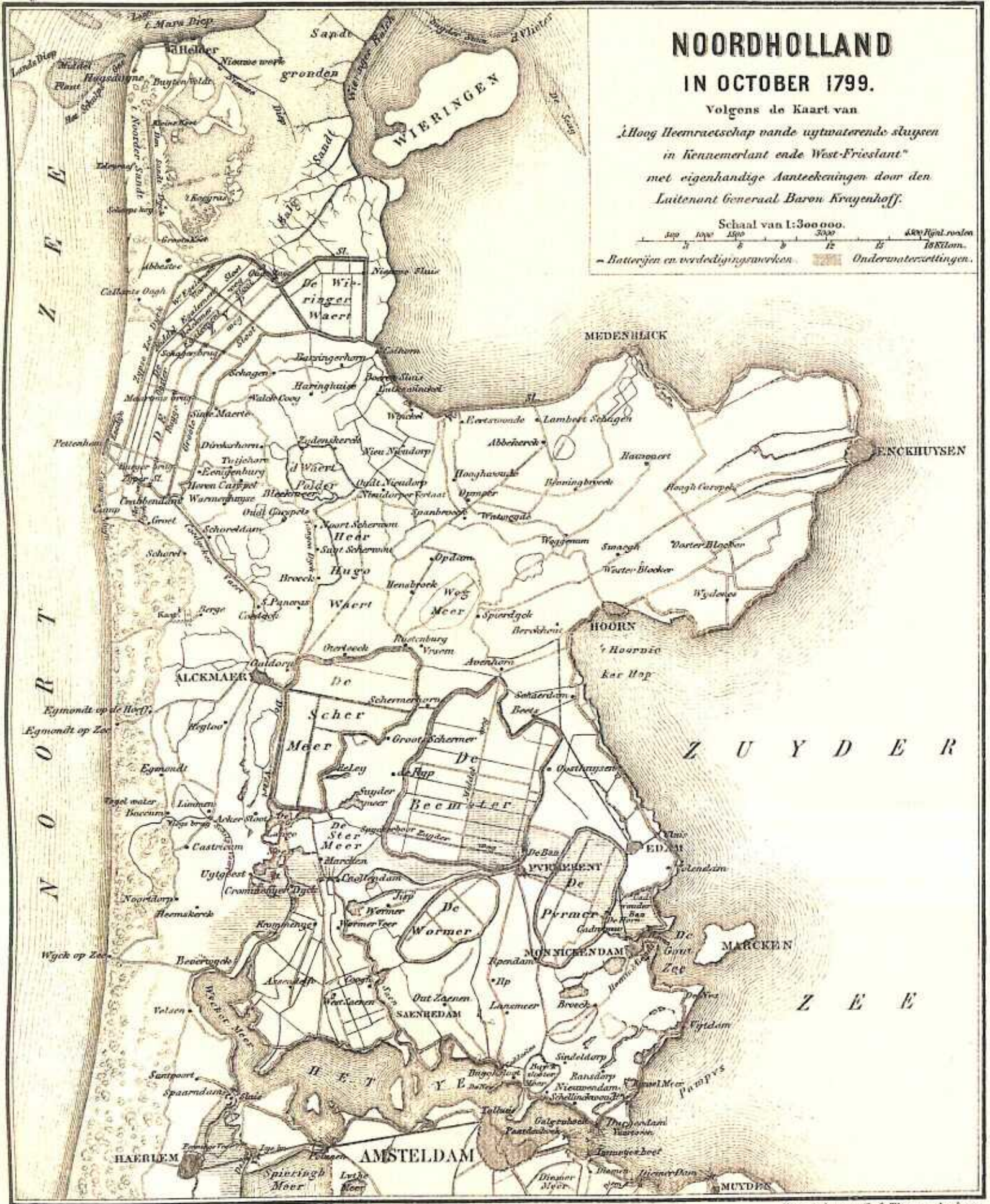

NOORDHOLLAND IN OCTOBER 1799.

Volgens de Kaart van
*„Hoog Heemraetschap vande uytwaterende sluyzen
in Kennemerlant ende West-Friesland“*
 met eigenhandige Aanteekeningen door den
 Luitenant Generaal Baron Krayenhoff.

Schaal van 1:300000.
 1000 1500 2000 3000 4000 Rijks vooten
 10 15 20 25 30 Kilom.
 - Batterijen en verdedigingswerken. - Onderwaterzettingen.

Kolonel D. E. BODE,
Commandant der Rijdsende Artillerie 1806—1808.

NOG voor dat de Veldtocht in Noord-Holland door het geheel terugtrekken van het Engelsch-Russische leger eindigde, was NAPOLEON als eerste Consul aan het hoofd der Uitvoerende Macht in Frankrijk geplaatst.

In schijn begeerig om de nieuwe orde van zaken te bevestigen door het herstel van den vrede, deed hij het eerst stappen van toenadering tot Engeland; doch geen besliste antwoorden ontvangende (het Consulschap boezemde het Kabinet van Londen geen vertrouwen in) trok hij opnieuw het zwaard uit de scheede, stelde zich aan het hoofd van een leger van 60000 man, en voerde dit als wijlen HANNIBAL over de Alpen. De overwinningen bij Montebello en Marengo (14 Juni 1800) beslisten het lot van Italië, deels van Europa.

Reeds voor dat BONAPARTE de Fransche hoofdstad verliet, had MOREAU (die verklaard had het bevel over het Rijnleger te zullen nederleggen, wanneer BONAPARTE met het bevel daarover belast werd, en daardoor aanleiding had gegeven tot BONAPARTE's tocht naar Italië) door meesterlijke bewegingen en onderscheidene voorspoedige gevechten den Generaal KRAY, opvolger van den AARTSHERTOG KAREL, uit Zwaben naar Beijeren en vervolgens uit zijne vaste stelling bij Ulm verdrongen en bracht nu (Mei—Juni 1800) zijne verbinding met het leger in Italië tot stand.

Op voorstel van KRAY werd den 15^{den} Juli te Parsdorf een wapenstilstand gesloten. Als gevolg van het met de Fransche Republiek gesloten tractaat, moest de Bataafsche Republiek eene Divisie bestemmen, onderdeel uitmakende van het leger van den Generaal AUGEREAU, om te dienen tot dekking van het hoofdleger van MOREAU.

De Bataafsche Directeuren hadden na het vertrek van den Generaal BRUNE aan AUGEREAU, roemrijk bekend om zijne verrichtingen in Italië en Duitschland, het opperbevel over de Bataafsche Krijgsmacht aangeboden.

Reeds den 28sten Juli verlieten de vereenigde troepen het Vaderland. De Bataafsche Divisie sterk 9543 man werd gecommandeerd door den Luitenant-Generaal DUMONCEAU. De Compagnie

Rijdende Artillerie N°. 1 (Kapitein CORDES) was hierbij ingedeeld. Zij was gemarcheerd van Groningen naar het Kamp van Eindhoven en had zich daar met het Legerkorps van AUGEREAU vereenigd. Bij de Compagnie waren ingedeeld: D. E. BODE 2de Kapitein, 1ste Luitenant ALLEWAARD, 2de Luitenants STRAUBE en PISTOR.

Na het aan den 1sten Luitenant ALLEWAARD verleend pensioen, werd de 1ste Luitenant MAAS in zijne plaats benoemd.

VAN SYPESTEIN geeft in Bijlage 2 de officieele samenstelling der Compagnie en op bladz. 56 de geheele sterkte, waarmede te velde werd getrokken, zoomede de medegevoerde munitie aan. Het aantal vuurmonden was met 2 kanons à 3 $\frac{1}{2}$ vermeerderd.

ONDER de Officiëren vinden wij het eerst den naam vermeld van D. E. BODE. Nam deze (later als Luitenant-Generaal gepensionneerd) eene eereplaats in onder de Bataafsche Rijdende Artillerie en onder die van Z. M. KONING LODEWIJK NAPOLEON, ook het Korps mag het zich tot een eer rekenen en zich gelukkig achten, dat verschillende zaken, die eenmaal aan hem toebehoorden, in het Museum hunne plaats vonden.

Uit de ons ten geschenke gegeven geschriften van zijne hand, kunnen wij zijne kennis van artilleriezaken apprécieeren, en uit de Documenten op zijne militaire carrière betrekking hebbende, vele bijzonderheden uit zijn leven vernemen.

Zijn portret neemt een waardige plaats in de rij van de Commandanten der Rijdende Artillerie in. Een woord van dank aan den gepensionneerden Kapitein Plaatselijken Adjudant K. H. BODE te Breda, die door zijne verschillende schenkingen (daarin door zijne familiebetrekkingen gesteund) toonde veel voor de traditiën van het Korps te gevoelen.

In den loop van ons verhaal zullen de wapenfeiten, waaraan DAVID ESAIAS BODE deelnam, worden vermeld.

Vooraf nog eenige aanteekeningen aangaande zijn loopbaan vóór zijne verplaatsing als 1ste Luitenant bij de Rijdende Artillerie op 7 Maart 1800.

Volgens de in het Museum berustende Acte, gegeven te 's Gravenhage den 1sten November 1793, werd D. E. BODE aangesteld en gecommiteerd tot Onder-Lieutenant effectief in de Compagnie van den Kapitein SLOET, in plaats en bij avancement L. STERN.

Op den achterkant der acte vinden wij vermeld:

„J. F. MEYER heeft bij Procuratie in de naam en ziele van DAVID ESAIAS BODE op deze acte van Commissie als Onder-Lieutenant gedaan den behoorlijken Eed van getrouwheid nevens die van suivering.”

GELYKHEID, VRYHEID, BROEDERSCHAP.

Het Committé tot de Algemeene zaaken van het Bontgenoodschap te Landen; Allen den geenem, die deeze zullen zien, Heil en Broederschap, Doet te weten, dat Wy hebben goedgevonden en verstaan den *Burger D. E. Bode*

te committeeren, gelyk dezelve gecommitteert word by deeze tot *eerste Lieutenant in de derde Compagnie Artillerie, onder 't eerste Bataillon*, des zal hy gehouden zyn voor het aanvaarden van deeze zyne Bediening, in Onze handen afte leggen de navolgende Eed:

IK zweere trouwe aan de Nederlandsche Natie, gehoorzaamheid aan de Wetten, onderwerping aan de beveelen van hun, aan wien de Natie het bewind heeft toevertrouwt, aan die myner Bevelhebbers en aan de Krygstucht.

het welk gedaan zynde, lasten en beveelen Wy allen en een iegelyk dien het aangaat, den voornoemde *Burger D. E. Bode* voor *Eerste Lieutenant* — — — als voorl. is te kennen en te respecteeren; en dit alles tot wederzeggen, want Wy zulks tot dienst van den Lande bevonden hebben te behooren. Gegeeven in 's Hage den *27 Julij 1795*.

Het eerste jaar van de Bataafsche Vryheid.

L. van Graaen

Ter Ordonnantie van het Committé voors.

B. M. de Meijer

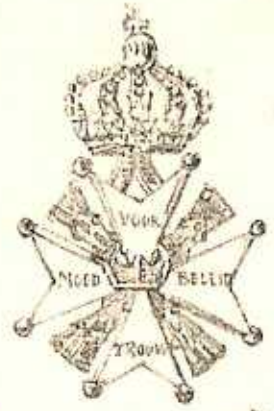

D. E. Bode heeft op deeze Commissie
als *1ste Lieut.* gedaan den behoorlyke Eed van
getrouwigheid, nevens die van suiivering, in handen
van het Comitté tot de algemeene zaaken van het
Bondgenootschap te Lande, op den *27 July 1795.*

In kennisse van my

B. J. de Meijer

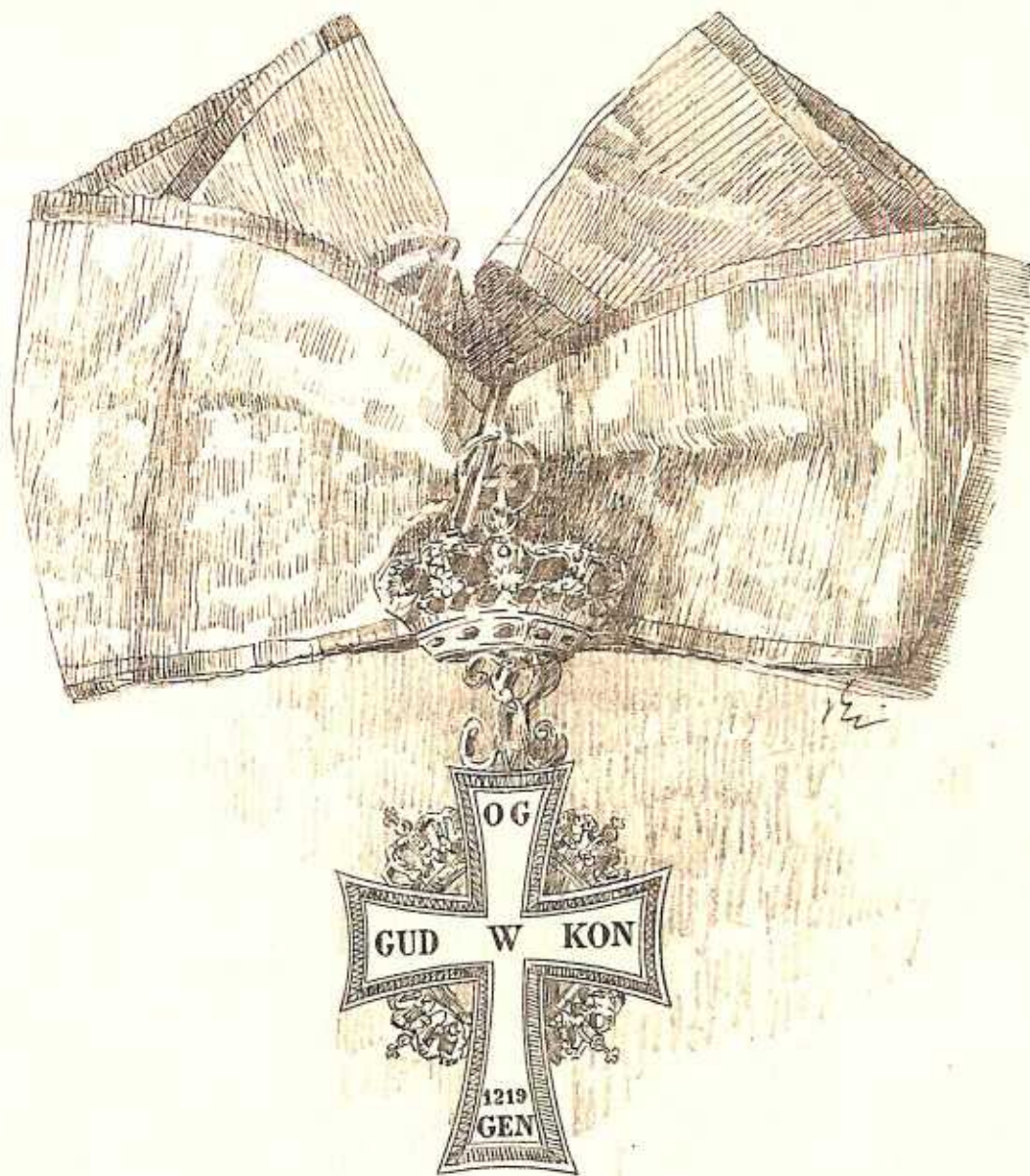

Deuren
in
Hillemsoorde 31/12
van
D. R. Bode

van
98

Kommandeurskruis der Dannebrogorde van D. E. BODE.

BODE was bij zijne aanstelling dus nog niet meerderjarig.

Als 2^{den} Luitenant vinden wij hem terug te Veere den 11^{den} Februari 1794.

Burger D. E. BODE werd den 27sten July 1795 gecommitteerd tot eersten Luitenant in de derde Compagnie Artillerie onder 't eerste Bataljon, onder het afleggen van den volgende Eed:

„Ik zweere trouwe aan de Nederlandsche Natie, gehoorzaamheid aan de Wetten, onderwerping aan de bevelen van hun, aan wien de Natie het bewind heeft toevertrouwt, aan die mijner Bevelhebbers en aan de Krijgstucht”.

In de Naamlijst van 1797 vinden wij hem als zoodanig vermeld 24 jaar oud („van 1 January 1786—1 January 1788 zich niet in het Land bevonden, ook nergens anders gediend, maar zich altoos te Cleve opgehouden”).

In 1799 was het aantal 2de Kapiteinsplaatsen uitgebreid. Door BODE (destijds 1sten Luitenant van het 1ste Bataillon Bataafsche Artillerie) werd volgens verklaring van den Directeur van 's Lands Artillerieschool in den Haag A. G. DIATZ DE VIVANO aan het aan dien rang verbonden en geprojecteerd Practisch examen met veel talent voldaan.

Ofschoon wij geen Officieel stuk zagen, waaruit blijkt dat BODE werd aangesteld tot 2^{den} Kapitein, wordt echter volgens het „Extract uit het Register der Besluiten van het Uytvoerend Bewind der Bataafsche Republicq” dd. 7 Maart 1800 vermeld, dat de Tweede Capitein bij het Eerste Bataillon Artillerie DAVID ESAJAS BOODE, zal overgaan in de Eerste Compagnie Rijdende Artillerie, terwijl uit het Naamregister der Officieren van 1801 blijkt, dat hij sedert den 16^{den} Augustus 1799 2de Capitein was.

Uit de gereproduceerde Acte blijkt, dat hij „den 19^{den} Augustus 1802 gecommitteerd werd tot Eersten Capitein bij de Eerste Compagnie Rijdende Artillerie in plaats van den tot Luitenant-Colonel bij het Escadron Ligte Dragonders aangestelden Eersten Capitein H. F. CORDES”.

Achtereenvolgens woonde BODE de Campagne bij in Duitschland (1800—1801), werd in 1805 geëmbarkeerd en was in hetzelfde jaar bij Ulm.

In het Naam- en Rangregister der Officieren van 1806 vinden wij D. E. BODE bij de Brigade Rijdende Artillerie (Compagnie N°. 1) als Eersten Kapitein, sedert 19 Augustus 1802. Den 12^{den} Juli 1806 werd hij benoemd tot Aide de Camp van Z. M. KONING LODEWIJK, den 17^{den} September d.a.v. tot Luitenant-Colonel Commandant der Brigade; den 7^{den} Januari 1807 ontving bij het Ridderkuis van de Ordre royale de Mérite.

Toen hij den 4^{den} December 1807 benoemd werd tot Kolonel bij de Vereenigde wapens, van de Artillerie en Genie, ontving hij tevens de mededeeling dat de functiën van Adjudant van Z. M. nog gedurende de laatste maand van 1807 en het eerste kwartaal van 1808 door hem zouden worden waargenomen.

In het „Naam-Register der Officieren van de Koninglijke Hollandsche Armée over den jare 1808, wordt BODE genoemd als Kolonel bij het Regiment Artillerie te Voet.

Bij de campagnes in Duitschland in 1806 en 1808, in Zeeland in 1809 en in datzelfde jaar te Stralsund, was hij tegenwoordig.

Na de inlijving bij het Fransche Keizerrijk, ging hij in Franschen dienst over; en in 1811 werd hij geplaatst bij het 9de Regiment Artillerie te Voet. Als zoodanig ontving hij eene opdracht van den Kolonel N. BALTUS, om een plan te maken tot oprichting van eene Artillerie-Schietschool te 's-Gravenhage. De eigenhandig door den Kolonel BALTUS dienaangaande geschreven brief, bevindt zich in het Museum. De handteekening geven wij als facsimilé.

Kolonel B.

N. Baltus

Door Z. M. DEN KEIZER werd aan den Kolonel BODE de vergunning verleend tot het dragen van het Commandeurskruis der Dannebrogorde (23 Maart 1811); den 28sten d.a.v. ontving hij de order om zich te begeven naar het Kamp van Boulogne en aldaar het commando over de Artillerie op zich te nemen. Uit de stukken blijkt, dat hij zich den 13^{den} April werkelijk daar bevond, doch op dienzelfden datum werd door den Minister van Oorlog uit Parijs een brief aan zijn adres in den Haag gezonden, waarin hem bevolen werd zich niet te begeven naar Boulogne, doch naar Straatsburg; hieraan gevolg gevende nam hij nu verder deel aan den Veldtocht in Rusland.

Na het herstel van Neêrlands onafhankelijkheid keerde hij in dienst van den Lande terug en werd achtereenvolgens: 26 Juni 1814 Directeur van de Artillerie bij de 3de of Zuidelijke Directie met den rang van Kolonel (er waren vier Directiën der Artillerie ingesteld);

26 April 1815. Generaal-Majoor onder bepaling om voorloopig in dezelfde betrekking werkzaam te blijven;

22 Juni 1821. Directeur in de 4de Artillerie-Directie te Breda;

18 Mei 1823. Ridder 3de klasse der Militaire Willemsorde, als bewijs van Zijner Majesteits tevredenheid over het door hem verrichte bij het ontwerpen en bewerken der plannen van de armeerung der Vestingen, die door Z. M. na het uitvoeren der werkzaamheden waren bezichtigd.

Den 19^{den} Juni 1826 werd BODE gepensionneerd als Luitenant-Generaal en werd aan hem het pensioen van laatstgenoemden rang toegekend; zeker een bewijs, hoezeer ZIJNE MAJESTEIT KONING WILLEM I tevreden was geweest over de door Z. Ex. in zijne verschillende betrekkingen bewezen diensten. De Oud-Rijder overleed te Breda.

Onder de documenten vonden wij een aan Zijne Excellentie door Z. K. H. PRINS FREDERIK DER NEDERLANDEN eigenhandig geschreven brief, in dato het Loo 28 Juny 1826. Hieruit halen wij het volgende aan:

Het Staats-Bewind der Bataafsche Republiek,

Allen den genen, die deze zullen zien, Heil, Doet te weten: dat Wy hebben goedgevonden en verstaan *den Eweden Capitein David Esajas Bode* _____

e committeren, gelyk dezelve gecommiteerd wordt by deze, tot *Eersten Capitein by de Eerste Compagnie Rijdende Artillerie, in plaats van den tot Lieutenant Colonel by het Escadron Ligte Dragoners aangestelden Eersten Capitein M. F. Cordes* _____

des zal hy gehouden zyn voor het aanvaarden van deze zyne Bediening, in handen van den Præsident van den Raad van Oorlog, afteleggen den navolgenden Eed:

Ik zweere trouw aan het Bataafsche Volk, gehoorzaamheid aan de Wetten, aan het Staats-Bewind en aan myne Bevelhebberen, en onderwerping aan de Krygstucht.

Ik zweere wyders, dat ik gene Ordres of Patenten, tot marcheren of camperen zal obedieren en respecteren, dan de zodanige, welke door hetzelfde Staats-Bewind behoorlyk en volgens ordre getekend zyn uitgegeven onder het Zegel van den Staat, en belove voorts te zullen achtervolgen, de bevelen der Wettig Geconstitueerde Magten, tot voorkoming of demping van Oproer, en tot handhaving van Rust, goede Orde en Policie.

Hetwelk gedaan zynde, lasten en bevelen Wy allen en een iegelyk dien het aangaat, den voornoemden *David Esajas Bode* _____ als voorf. is te

kennen en respecteren, en dit alles tot wederzeggen, want Wy zulks tot dienst van den Lande bevonden hebben te behoren. Gegeven in den Haag den *Negentwintigen Augustus Aftien honderd Twee*

Uit naam van den Raad van Oorlog.

Deijert.

D. G. J. Pijman
Ter ordonnantie van het Staats-Bewind.

Deijert.

D. E. Bode

heeft op deze Commissie als *Eerste*
Capitein gedaan den be-
hoorlyken Eed van getrouwheid, ne-
vens die van zuivering, in handen van
den Præsident van den Raad van Oor-
log, op den *27^e Augustus 1802*

In kennisfe van my.

Cappert.

»doch zoude ik anders gedacht hebben dat UHEG: op Uwen leeftijd en vooral wegens den staat Uwer gezondheid en krachten welke door de zware Veldtochten en wel bijzonder door de Campagne in Rusland veel geleden hebben, een geheel stil en teruggetogen leven, niet onaangenaam zoude doen wezen," enz.

Nadere bijzonderheden omtrent den door BODE bijgewoonden Veldtocht in Rusland, vonden wij in een brief van den Kolonel W. B. E. PARAVICINI DI CAPELLI (den Oud-Rijder) in dato Nijmegen den 2^{den} Augustus 1826.

De brief luidt als volgt:

Hoog geachte Generaal!

Ik had dezen ochtend het genoegen de missive van UHoogEdGestr., dato 29 July te ontvangen en geef mij de Eer met keerende post aan Uwe Excellentie het verlangde Certificaat te zenden ik heb hetzelfde in algemeene termen vervat, zonder de plaats of datum te noemen op welke dit verlies van paarden heeft plaats gehad en zulks wijl in het certificaat van den agent VAN DEN BERG gezegd wordt dit den 12^{den} december is geweest, terwijl ik mij nog bijzonder goed weet te herinneren dat het te Smolensko op den 2de November was toen den Kap^t VAN WANSLEBEN ons de verrassende tijding bragt, dat hij onze paarden had verspeeld; hierbij waren nog tegenwoordig den actueelen Lt Kolonel VAN WINTER en andere artillerie officieren tot het groot park behoorende; ik hoop dat dit stuk voor de belangen van UWhoogEdgestr. van gewenscht gevolg zal kunnen zijn, en neeme deeze gelegenheid mij in het voortdurend gunstig aandenken van Uwe Excellentie aan te beveelen, mij inmiddels met de meest gedistingueerde hoogachting noemende

Van Uwe Exellentie
de zeer gehoorzame Onderd^r dienaar

W. B. E. Paravicini di Capelli
Kolonel

Toen in het voorjaar van 1880 door de familie BODE eenige souvenirs van den Oud-Rijder aan het Korps werden afgestaan, deelde de 1ste Luitenant K. H. BODE, in dato Breda 12 Maart, mede, dat de decoratiën (9 in getal) aan zijn Grootvader bij diens gevangenneming in Rusland werden ontvreemd. De nog in het bezit der familie zijnde Willemsorde 3de kl., Commandeurs- en Ridderkruis der Dannebrogorde werden aan het Korps in bruikleen afgestaan.

Ten geschenke werden ontvangen: Een aan den Luitenant-Generaal D. E. BODE toebehoord hebbende degen en een manuscript van zijne hand, handelende over artilleriezaken. De documenten op het leven van den Generaal betrekking hebbende, en waardoor wij in staat werden gesteld zijne militaire carrière te kunnen volgen, werden in 1897 ten geschenke ontvangen van den gepensionneerden Kapitein Plaatselijken Adjudant K. H. BODE te Breda.

Het portret, eene photographie naar het origineele in het bezit der familie, stelt den Oud-Rijder voor op 37-jarigen leeftijd als Kolonel, Buitengewoon Adjudant van Z. M. KONING LODEWIJK en gedecoreerd met de Orde van de Unie. Volgens mededeeling van den Kapitein BODE werd het portret in Duitschland vervaardigd.

De kleeding was groen met blauwe biesen afgezet; het vest ponceau rood; het lint van de ridderorde lichtblauw met een wit rozetje er op. Meer waarschijnlijk is het dat de kleur van den rok donkerblauw zal zijn geweest met lichtblauwe biesen afgezet (Uniform van de Artillerie te Voet).

De voorwerpen, die eenmaal aan den Luitenant-Generaal BODE toebehoorden, vormen een waardig aandenken op het gebied der roemrijke geschiedenis van ons schoone Korps.

Dannebrogorden 1^e kl. (klein kruis).

KEEREN we thans tot de Bataafsche Divisie terug.

Onder bevel van den Luitenant-Generaal DUMONCEAU rukte de Divisie den 26sten Juli op naar de Lahn en bezette den 7^{den} Augustus de linie van de Nidda.

Het hoofdkwartier kwam daarna te Friedberg.

De wapenstilstand te Parsdorf gesloten, werd den 10^{den} September door BONAPARTE opgezegd, aangezien hij bemerkte, dat de KEIZER VAN OOSTENRIJK met de aangevangen onderhandelingen slechts tijd zocht te winnen om zijne krijgsmacht te versterken. Wel werd de wapenschorsing nog weder verlengd tengevolge van door den KEIZER gedane concessiën, doch bij de opening van het Congres te Luneville, bleek de onwil van het Oostenrijksche hof om tot een vergelijk te geraken, en besloot de eerste Consul den oorlog te hervatten.

Het eindigen van den wapenstilstand werd door DUMONCEAU bij Order aan zijne Divisie bekend gemaakt en een beroep gedaan op hare volharding.

Den 19^{den} November bevond de Divisie zich aan den linkeroever van de Tauber.

De winterveldtocht werd geopend met het gevecht aan het bruggenhoofd te Aschaffenburg en met de inneming van deze plaats (24 November 1800).

Volgens de bescheiden van het Krijgsgeschiedkundig Archief nam de Rijdende Artillerie geen deel aan het gevecht, doch wel aan het bezetten der stad op den volgenden dag.

De Generaal AUGEREAU, die bij Aschaffenburg het bevel had gevoerd, zette zijn marsch langs den Main voort. Aan den Generaal DUMONCEAU werd opgedragen de vesting Würzburg te veroveren.

De Rijdende Artillerie, een gedeelte der Huzaren en Dragonders, het 4de Bataljon Jagers en de reserve, met het daarvoor aangewezen blokkadekorps onder het bevel van den Kolonel QUAITA, waren ingedeeld bij de Divisie van den Luitenant-Generaal DUHESME, met welke zij den marsch naar de rivier de Regnitz vervolgden.

Den 2^{den} December vereenigde zich de Divisie DUHESME te Geroltzoffin met die van BARBOU; de voorhoede dreef bij Closter-Eberach een aanzienlijke macht Huzaren terug.

Den 3^{den} December stonden de vijandelijke Divisiën tegenover elkaar; de vijand dekte den weg naar Bamberg, had het dorp Burg-Eberach bezet, alsmede de twee eerste hoogten, die het dorp beheerschen. Hij had 6 stukken opgesteld in front. De voorgelegen hoogte scheen niet bezet te zijn.

De Luitenant-Generaal DUHESME verjoeg den vijand uit zijne voorgelegen stelling, doch deze hield verder hardnekkig stand en vuurde sterk. De dappere Generaal DEVERRINE „par sa valeur brillante, qui décide le succès,” besliste echter den strijd,

doch stierf den heldendood met de woorden: „Vous voyez que la guerre n'épargne personne, mais il est bien glorieux de mourir de cette mort.”

De vijand werd vervolgd tot aan het vallen van den avond, en verloor „plus d'une lieu de terrain”. De Rijdende Artillerie had aan dit gevecht een werkzaam deel genomen; het vijandelijk vuur was zeer sterk geweest, doch de geleden verliezen waren meer veroorzaakt door het moeielijke terrein dan door het vijandelijk vuur.

De Kolonel QUAITA met zijne huzaren handhaafde hier weder zijn ouden roem.

In den brief van den Generaal DUMONCEAU dd. 13 December 1800 N°. 83 aan den Agent van Oorlog, wordt gezegd, dat de Compagnie CORDES den 3^{den} December onder het sterke Canonvuur der Keizerlijken was geweest. Aan het slot wordt vermeld, dat CORDES had geschreven, hij niet wist waar zijne stukken op dat oogenblik waren, „zijnde sedert den 9^{den} en 10^{den} December deze met onderscheiden Bataillons naar alle richtingen gemarcheerd”.

In het rapport van den Chef van den Generalen Staf, den Divisie-Generaal ANDREOSSI lezen wij:

„Les troupes françaises et les troupes bataves ont rivalisé de bravoure, et montré la plus grande ardeur malgré des marches forcées dans des terrains difficiles et rendus presque impraticables par la mauvaise saison”.

Op denzelfden dag dat het gevecht bij Burg-Eberach plaats had, moesten de Oostenrijkers voor MOREAU in wanorde over de Inn wijken.

Na den 13^{den} December waren de 3 Divisiën der Compagnie, die aan de onderscheidene colonnes waren toegevoegd geworden, weder vereenigd, zooals blijkt uit den brief van den Kapitein CORDES van den 25sten December aan den Generaal DUMONCEAU.

Hij maakt hierin melding van het gevecht, dat op den 21sten December bij Neunkirchen (Neurenberg) plaats had, dat zeer hevig was en tot in den avond duurde.

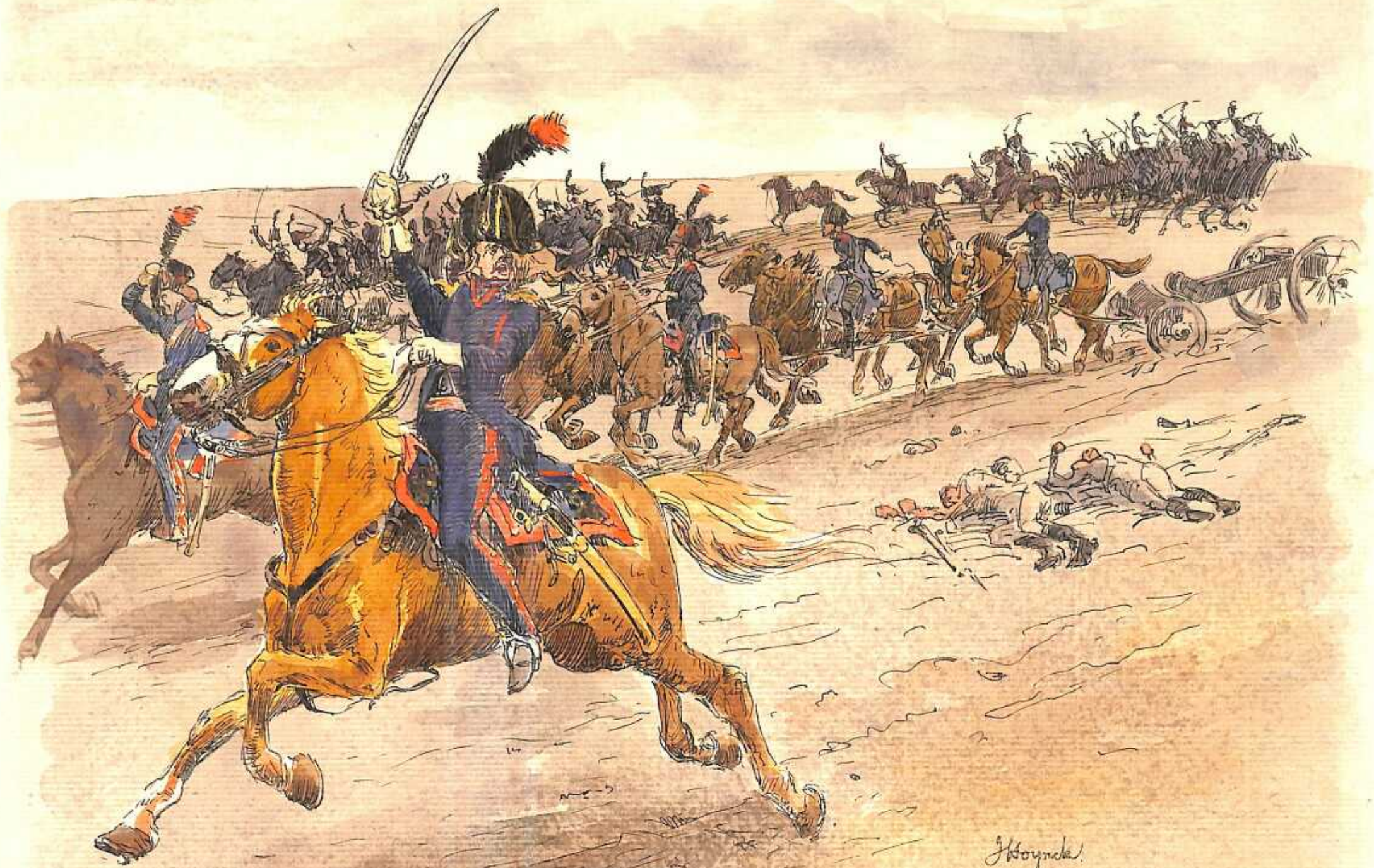
Na den mislukten aanval van de Oostenrijksche troepen op de Bataafsche, den 23sten December bij Forchheim, waarbij ook de Rijdende Artillerie tegenwoordig was, werd door beide partijen tot den volgenden dag een wapenstilstand afgekondigd, die den 25sten d.a.v. gevolgd werd door dien te Steier, door MOREAU met den Opperbevelhebber van het Oostenrijksche leger, den AARTSHERTOG KAREL, gesloten.

Ook te Tréviso kwam men den 16^{den} Januari 1801 overeen tot staking der verdere vijandelijkheden. Het beleg van Würzburg werd opgeheven.

De Generaal DUMONCEAU oogstte van de Consuls en den Minister van Oorlog BERTHIER, de vleendste dankbetuigingen voor de uitstekende diensten, welke de Bataafsche troepen in den Veldtocht hadden bewezen.

VAN SYPESTEIN stelde ons geheel op de hoogte van het vleende oordeel onder verschillende omstandigheden aangaande het optreden en het gedrag der Bataafsche troepen, gedurende de korte doch zoo roemvolle Veldtocht aan den Main uitgesproken. De meeste lof werd daarbij ook

J. Hoynckel
1893.

De Rijdende Artillerie in den Veldtocht aan de Main 1800.

aan den Kapitein CORDES gebracht, — den verdienstelijken bevelhebber der Compagnie N°. 1.

De wapenstilstand te Steier was de voorbode van den vrede, die den 9^{den} Februari 1801 te Luneville werd bekrachtigd.

Engeland had den KEIZER ontslagen van de verplichting om niet dan gemeenschappelijk vrede te sluiten.

De Bataafsche troepen ontvingen den 25sten Maart de order om naar het Vaderland terug te keeren; de Compagnie Rijdende Artillerie N°. 1 keerde den 18^{den} April te Nijmegen terug, en marcheerde van daar naar Haarlem.

De Veldtocht aan de Main is in de Stamboeken der Officieren op verschillende wijze ingeschreven. Uit de Aanteekeningen der Stamboeken van het Departement van Oorlog (Krijgsgeschiedkundig Archief) kunnen wij vermelden:

CORDES. 1800 Burg-Eberach, Neunkirchen, Forchheim.

D. G. BODE. In 1800—1801 in Duitschland.

In den eigenhandig door BODE onderteeekenden dienststaat lezen wij:

„Tegenwoordig geweest bij de affaires van Aschaffenburg, Burg en Klooster-Eberach, Forchheim, Neunkirchen.

J. B. MAES, niet bij den Veldtocht aan de Main tegenwoordig.

J. H. ALLEWAARD. 1800 met pensioen.

J. S. PISTOR. 1800 Burg-Eberach, Neunkirchen, Forchheim.

W. J. B. STRAUBEN. 1800 Veldtocht in Duitschland.

A. PETTER. In 1800 en 1801 in Frankenland bij de Gallo-Bataafsche armee.

J. G. REICHARD. In 1800 bij de Gallo-Bataafsche armee in Duitschland.

P. A. RAMAER, bij het Holl. contingent in Duitschland.

E. AUGUSTIJS. In 1801 bij de Gallo-Bataafsche armee en op 2 December bij het klooster Eberach voor Bambergen gewond door 7 sabelhouwen; hierbij krijgsgevangen tot 30 April 1802.

De 1ste Luitenant P. J. STRAUBE verliet den 16^{den} November 1800 het Leger wegens ziekte.

In het Stamboek van het Korps vinden wij aangaande de Officieren, die later bij de Rijdende Artillerie dienden:

P. F. DE SEYFF. 1800—1801 bij de Gallo-Bataafsche armee in Duitschland.

H. R. TRIP. 1800—1801 bij de Gallo-Bataafsche armee.

J. N. SPIES. 1800 in Duitschland.

A. SODENKAMP. 1800—1801 in Frankenland bij het beleg van Würzburg.

Van de minderen wordt in de Aanteekeningen Krijgsgeschiedkundig Archief gemeld:

CORNELIS WILKENS. In 1800 in Oostenrijk.

DE BRITNISCH-ARTILLERIE

MET eere vermeld was de Compagnie Rijdende Artillerie in het Vaderland teruggekeerd. (Haarlem).

Aan den Kapitein CORDES waren de meest vleiende getuigenissen ten deel gevallen.

De diensten door de Rijdende Artillerie (die gedurende den Veldtocht geen verlies leed door deserteurs) waren niet onopgemerkt gebleven, en ofschoon de Kapitein CORDES zich wel beklaagd had over de minder goede inrichting van het Materieel, waarbij wij ons zijne woorden herinneren „en zulk eene belemmerende inrichting noemt men in ons land rijdende artillerie”, waren de Ridders toch op het gevechtveld gekomen waar zij zijn moesten, en werkten waar noodig tot de vervolging mede.

BIJ het personeel hadden eenige veranderingen plaats. De 1ste Luitenant MAES werd als Adjudant vervangen door den 2^{den} Luitenant A. PETTER, sedert den 27sten Maart 1801 tot Officier benoemd.

In plaats van STRAUBE werd bij de Compagnie N°. 1 geplaatst de 2de Luitenant F. W. VAN BRIENEN VAN OOSTEROM, den 24sten September 1801 als zoodanig aangesteld. Wij vinden diens naam voor het eerst genoemd.

Den naam van A. PETTER noemden wij reeds bij verschillende gelegenheden. Deze Oud-Rijder, den 20sten Augustus 1795 in dienst getreden als kanonnier bij de Brigade Rijdende Artillerie, werd daarbij achtereenvolgens: Brigadier, Fourier, Wagtmeeester en Opperwagtmeeester, 2de Luitenant-Adjudant, 1ste Luitenant-Adjudant en den 28sten November 1806 2de Kapitein bij de Brigade Rijdende Artillerie onder KONING LODEWIJK NAPOLEON; den 13^{den} November 1809 geplaatst bij het regiment Artillerie te Voet en den 20sten December 1810 (na de inlijving) Kapitein-Commandant in het 9de Fransche Regiment Artillerie.

Na het herstel onzer onafhankelijkheid, ontving hij den 22sten Januari 1814 zijne benoeming tot Kapitein bij de Nederlandsche Rijdende Artillerie, werd daarbij den 9^{den} November 1815 Majoor-Titulair, den 8sten December d. a. v. Majoor-Effectief en Luitenant-Kolonel bij „het 1ste Bataillon Artillerie Nationale Militie” den 11^{den} October 1820.

Den 18^{den} Juli 1815 ontving hij het Ridderkruis der Militaire Willemsorde 4de klasse.

De door hem bijgewoonde gevechten en Veldslagen na zijne benoeming tot Officier der Rijdende Artillerie vermelden wij later.

Van den Majoor der Infanterie A. D. PETTER destijds nog 1ste Luitenant, kleinzoon van onzen voorganger ontving het Korps ten geschenke een miniatuurportret, voorstellende den Majoor ABRAHAM PETTER.

Na het Jubilé, op een dag dat het geheele Korps naar de Kemperbergerheide was, vond men bij tehuiskomst het portret uit het Museum verdwenen. Alle nasporingen bleven vruchteloos.

Gelukkig bezat de Heer J. HOYNCK VAN PAPENDRECHT nog een kleine schets, indertijd in het Museum naar het portret vervaardigd. Het was ons zodoende mogelijk gedeeltelijk weer te geven, wat verloren was.

A. Petter

IT de aantekeningen der Stamboeken blijkt verder dat de 2de Luitenant FRANÇOIS WILLEM VAN BRIENEN VAN OOSTEROM den 29sten October 1804 bevorderd werd tot 1sten Luitenant en den 29sten October 1806 geplaatst werd als 2de Kapitein onder de 1ste Compagnie, terwijl hij bij besluit van den 8sten Augustus 1808 N°. 1, als Kapitein van de 1ste Klasse het Commando kreeg van een der drie Compagnieën Rijdende Artillerie.

Onder de gevechten en Veldslagen wordt aangaande hem gemeld:

1807 Stralsund, 1809 Friedland, 1809 Stralsund.

Gedurende den Veldtocht in Zeeland werd VAN BRIENEN belast met het bevel over de Compagnie Rijdende Artillerie, welke zich in Spanje bevond; hij overleed te Madrid den 20sten Juni 1810.

In den loop van ons verhaal zullen wij gelegenheid te over hebben om zijn verschillende krijgsverrichtingen te herdenken.

Het Museum bezit 2 eigenhandig door hem geschreven dienstbrieven, gericht aan den Brigadier des Legers USLAR, gedateerd respectievelijk van Langfurth voor Dantzig 31 Mei 1807 en van Neutsdrun 26 Juni 1807.

Deze brieven, waaruit wij later meerdere bijzonderheden zullen mededeelen, zijn zeer goed bewaard gebleven en bevatten klachten over het gebrek aan levensmiddelen, fourage en kleeding, verder belangrijke zaken over den slag van Friedland, waarbij inzonderheid de 2de Luitenant KRAHMER en de Wagtmeester REICHARDT worden genoemd.

Zij werden in Februari 1890 in bruikleen afgestaan door den Kapitein J. D. WAGNER, toen Kapitein bij het 3de Regiment Veld-Artillerie, die ze van den Ritmeester-Instructeur van het 3de Regiment Huzaren R. H. O. BARON VAN DER CAPELLEN had ontvangen. (1 Februari 1890)

Rijdende Artillerist 1802.

ANGAANDE de sedert 1802 in gebruik geweest zijnde kleeding en uitrusting, het harnachement enz. gaf de Kapitein TEN RAA, ons reeds in het begin van 1895 vele inlichtingen; deze werden gaandeweg aangevuld.

Dank zij zijne ijverige nasporingen kwamen sedert het Eeuwfeest, op het gebied der Uniformkennis behalve de op bladz. 17 van het Gedenkboek vermelde zaken nog nader aan het licht:

- 1°. Te Parijs, Bibliothèque Nationale. Cabinet des Estampes: „Costumes militaires hollandais, armée du grand pensionnaire de Hollande SCHIMMELPENNINCK 1805,” bevattende Dragonders, Infanterie en Artillerie te Voet.
- 2°. Te Brussel, teekeningen van Koninklijke Hollandsche troepen in enkele particuliere verzamelingen, verder in de Bibliothèque royale, cabinet des estampes, Koninklijke Hollandsche troepen 1807, waarbij:
  - Plaat 13. Korps Koninklijke Guardes Artillerie;
  - › 14. Koninklijke Artillerie;
  - › 20. Koninklijk Corps Artillerie te Paardt.

Voorts teekeningen van Koninklijke Hollandsche troepen van het Legaat-LINTERMANS.

- 3°. Te Hamburg in de Commerz-Bibliothek (door ons in het Gedenkboek foutief genoemd het Prentenkabinet) eene volledige serie teekeningen te zamen 158 platen, waarvan de N°s. 96—130 Hollanders voorstellen.
  - Plaat 119. Artillerie-Officiere vom 8 Armeecorps (waaronder Trein-commandeur);
  - › 120. Artillerie-Officiere;
  - › 121. Trompeter und Officier der reitenden Artillerie;
  - › 122. Reitender- und Fuss-Artillerist.

De serie voert tot titel:

Abbildung der Uniformen aller in Hamburg seit den Jahren 1806 bis 1815 einquartiert gewesener Truppen.

- 4°. Te 's-Gravenhage, eene collectie teekeningen (Militairen) uit den tijd van het Koninkrijk Holland, in het bezit van den Hoogwelgeboren Heer A. C. BARON SNOUCKAERT VAN SCHAUBURG.

De nieuwe standmodellen betreffende kleeding en uitrusting werden in het begin van 1800 aan alle korpsen van het leger verstrekt; de Rijdende Artillerie zou voorzien worden van nieuw model zadels en palassen (sabels); den 26sten Juli werd de kleeding voor de Opper-Commandeurs, Commandeurs en kanonrijders van den Artillerie Veld- en transporttrein nader bepaald. (De uniformen bladz. 19.)

De uniform door de Trein-luitenants gedragen is ons niet bekend; eerst bij besluit van den 21sten Januari 1803 werd bepaald, dat zij de uniform zouden dragen der Rijdende Artillerie met de distinctieve teekenen.

Den 11^{den} September werden nieuwe modellen vastgesteld voor de overrokken der Officiëren.

Teekeningen daarvan kwamen niet in ons bezit; daar echter de kleeding onzer troepen grootendeels genomen werd naar die bij het Fransche leger in gebruik, vermeenen wij te mogen aannemen dat de overrokken waren van het model zooals zij op verschillende illustratiën voorkomen in het werk: *Récits de la guerre. Souvenirs du Capitaine PARQUIN*, uit de jaren 1803—1814.

De Artillerie Veld- en transporttrein werd den 24sten November 1801 ontbonden en daarvoor bij de brigade Rijdende Artillerie in de plaats gesteld eene trein-divisie.

In het Archief van het Agentschap van Oorlog „fol. 887 Veldtrain” lezen wij als voorgedragen officier voor den trein, als Chef der divisie den Inspecteur GROOTJASPER, verder dat de overcomplete paarden zouden worden verkocht, „daar bij in 't ooghoudende dat 's Raads intentie is, dat voortaan maar 4 Canons à 6 $\bar{u}$ en 2 houwitsers à 24 $\bar{u}$ ijzer bij de 2 Compagnien zullen worden bespannen. Voorts de Aud^s militaire te Groningen en Noord-Holland geauth^t om 't provenu der verkogte paarden tegen quitancie ten Comptoire Genl van den Adm: te Lande te furneeren.”

Aangezien de Auditeur-militaire te Groningen kennis gaf „dat hij 't provenu der verkogte paarden aan 't Hoofdbestuur van de 2de Comp^{ie} Rijdende Artillerie had gedemanueert” (wat echter niet volgens het idee was van den Raad van Oorlog) blijkt, dat deze Compagnie op dat tijdstip aldaar in garnizoen was. De 1ste Compagnie was nog te Haarlem.

Tengevolge van de oprichting „van het Escadron ligte Dragonders tot den dienst op Cabo de Goede Hoop”, verliet de Kapitein CORDES weldra de Brigade. Reeds deelden wij hieromtrent het een en ander mede.

Het Escadron ontving den 29sten Maart 1802 de benaming van 5de Regiment Dragonders, aangezien het met de andere troepen voor deze Kolonie toch deel bleef uitmaken van het leger hier te lande (van daar het volgnummer); den 8sten April 1802 verviel echter reeds de benaming.

Den 1sten Juni 1802 werd de uniform vastgesteld genoegzaam overeenkomende met de montering der Engelsche lichte Dragonders. (De Uniformen bladz. 49).

Het grootste gedeelte van het Escadron n.l. de 1ste Compagnie en 20 Dragonders der 2de Compagnie werden den 15^{den} Juli 1802 aan den Helder ingescheept op 's lands fregat de Bato; het overige personeel was op een ander schip.

Onder den Schout-bij-Nacht S. DEKKER met den Commissaris-Generaal en den Commandant van het Leger en den Kapitein CORDES aan boord, zeilde het Escader den 5^{den} Augustus uit.

CORDES mocht het Vaderland niet terugzien. Wat er van het Escadron was overgebleven, werd den 8sten Augustus 1806 geplaatst bij de Cavalerie der Lijfgarde van KONING LODEWIJK.

In den loop van het jaar en het volgende werden voor alle Korpsen contracten gesloten voor de levering van groote en kleine equipmentstukken.

Op bladz. 20 (De Uniformen) wordt de kleeding der Artillerie vermeld, zooals deze voorkomt in het Gedenkboek bladz. 23 Rijdende Artillerist 1802. De uniform van den Rijdenden Artillerist 1800 is ook die van 1802.

Over de pistolen schijnen veel klachten te zijn geweest; zij waren te zwaar. Wij vonden

hieromtrent eene Missive (Maart 1802) van „de Cap^{ns} der beide Compⁿ Rijdende Artillerie CORDES en d'ANGUERAND, verzoekende om de pistolen van dat Corps als ongeschikt tot den dienst tegen andere in een der 's Lands magazijnen te mogen verwisselen.”

Het verzoek werd gehouden in advies.

Na de benoeming van den Kapitein CORDES, werd de Kapitein F. N. d'ANGUERAND Commandant der Brigade.

In het Naam- en Rangregister van 1802 vinden wij de volgende indeeling:

Brigade Rijdende Artillerie.

Kl. Staf.

Comp^{ie} N°. 1.

2de Lieut. en Adjudant A. PETTER, 27 Maart 1801.

Lieut. en Quartiermeester J. COENEN, 8 Juli 1795.

2de Lieut. en Onder-Piqueur G. VON NÖNCHEN.

2de Capitein D. E. BODE, 8 July 1799.

1ste Lieut. J. B. MAAS, 8 July 1795.

2de Lieut. J. S. PISTOR, 7 September 1795.

2de Lieut. F. W. VAN BRIENEN VAN OOSTRUM, 1 October 1801.

Comp^{ie} N°. 2.

Capitein N. F. d'ANGUERAND, 8 July 1795.

2de Capitein J. C. SPRECHER DE BERNEGG, 8 July 1799.

1ste Lieut. S. MOSSEL, 8 July 1795.

2de Lieut. G. GORISSEN, 8 July 1795.

2de Lieut. RENNO, 14 September 1799.

Den 19^{den} Augustus 1802 werd de Kapitein BODE tot 1sten Kapitein bevorderd. In zijne plaats werd benoemd den 30sten November 1802 de 1ste Lieutenant S. S. MOSSEL, die op zijne beurt weder op denzelfden datum vervangen werd door den 1sten Lieutenant A. J. J. PIJMAN.

In de Aanteekeningen Stamboeken Krg. Archief vonden wij aangaande JOHANNES RENNO niets vermeld.

Hij werd den 22sten Maart 1800 bij de Brigade Rijdende Artillerie overgeplaatst, 1ste Luitenant 29 October 1804 bij de 2de Compagnie en in 1806 overgeplaatst bij het Zeeuwsch legioen.

De 1ste Luitenant PIJMAN (waarschijnlijk een broeder van den Agent van Oorlog) was vóór zijne plaatsing bij de Rijdende Artillerie Lieutenant-Ingenieur te Haarlem. Hij werd den 29sten October 1804 bij de 1ste Compagnie bevorderd tot Kapitein 2de kl., en den 29sten September 1806 overgeplaatst bij het Regiment Artillerie te Voet.

In de samenstelling der Brigade Rijdende Artillerie kwam tot het jaar 1804 weinig verandering. In den loop van 1803 werd alleen de Luitenant GORISSEN gepensionneerd.

Kanonnier 1802.

Aan kleeding en uitrusting werd tot het jaar 1804 evenmin veel veranderd.

De schabrak werd den 2^{den} Augustus 1803 vervangen door een donkerblauwe waltrap met rood galon. De geheele uitrusting voor een troepenpaard wordt in de „De Uniformen” bladz. 21 opgegeven. Het haar werd nog steeds gedragen zooals reeds vroeger door ons werd medegedeeld.

De order van 25 Juli 1798 daaromtrent luidde:

„Alle de Officiëren van de Armée, van Collonel tot de jongste 2de Lieutenant toe en verders alle onderofficiëren, corporaels, trompetters, tambours, muzikanten en Gemeenen, moeten het agter Hair gebonden en in een met zwart lint omwikkelde staart draagen, vier vingers breed van het agterhoofd, daar de nek begint, gebonden, een halve voet Rhijnlandsche maat lang omwikkeld met zwart Lint; die der Officiëren aan het bovineinde met een strik van hetzelfde Lint vastgemaakt, ter lengte van 3 duimen; voor 't overige alle zonder strik en met 2 spelden vastgestooken, zonder dat er iets van 't Lint bij hangt: onder uit het omwikkelde moet het losse hair ter lengte van 1½ duim uitkoomen. Het Hair boven op de kruin van 't hoofd mag nooit zo lang gedraagen worden, dat het voor uit den hoed koome en moeten de zijlokken eenvoudiglijk uitgekant en altoos met het onderste van het oor egaal afgesneeden gedraagen worden”.

In oorlogstijd werd hier tegen nog al eens gezondigd. Kwamen de troepen in het Vaderland terug, dan werd er weer opgelet.

Bij besluit van 25 September 1804 werd nog bepaald, dat aan iederen Rijdenden Artillerist bij engagement uitbetaald zou worden een Ducaat „waaruit dezelve zal gehouden zijn zich te voorzien van Poederzak, kammen, borstels en verdere kleinigheden”.

In het Gedenkboek werd door ons op bladz. 21 medegedeeld dat in 1808 de staarten enz. voor goed werden afgeschaft. Dit was niet het geval.

In de brieven van KONING LODEWIJK aan den Minister van Oorlog dd. 28 September en 6 October 1809 komt voor, dat de Generaals MORIO en VESIER aan hunne onderhebbende regimenten en de Kolonel TRIP aan het 2de Kurassiers veroorloofd hadden om de staarten af te snijden en geen poeder meer te gebruiken.

De KONING gelastte den Minister van Oorlog om standjes uit te deelen en dat er voor gezorgd moest worden om het haar weer te laten groeien, enz.

Ook in het Fransche leger liet men te Velde een ieder haar en poeder naar verkiezing dragen.

Eerst den 13^{den} September 1810 werden de staarten bij sommige korpsen, zoowel gewone als garde, afgeschaft.

Bij de garde bleef de staart toen nog voorgeschreven bij de Grenadiers te Voet en te Paard, Jagers te Voet en te Paard, Fuseliers, Grenadiers, Artillerie te Voet en te Paard, Trein en Gendarmerie d'élite. Op alle teekeningen van dien tijd ziet men de paarden met lange staarten afgebeeld. Dit was model.

In de Cabinetsorders van 1809 van KONING LODEWIJK (Krg. Archief) lazen wij in een brief van 6 October N°. 89, dat Z. M. aan den Minister van Oorlog Hoogstdeszelfs ontevredenheid

te kennen gaf, omdat de Kolonel TRIP tegen de bepalingen had gehandeld, door de staarten der paarden te doen snijden.

In de order van 25 Juli 1798 wordt nog gesproken over Gemeenen. Den 19^{den} Februari 1801 werd verboden dit woord meer te gebruiken; dit werd vervangen door soldaat (bij de artillerie door kanonnier).

Voor het Escadron Ligte Dragonders hadden de beide Rijdende Compagnieën vele manschappen moeten afgeven; ofschoon de sterkte daardoor belangrijk was verminderd, werd door den Kapitein d'ANGUERAND echter alles gedaan om de Brigade in slagvaardigen toestand te houden.

Uit eenen in het Rijksarchief berustenden brief dd. 25 Mey 1802 blijkt, dat door hem den 17^{den} Mei waren aangevraagd voor de exercitiën en manoeuvres voor de 2^e Compagnie rijdende Artillerie „600 Saye Patronen, 200 Zunders en 60 Douzijn Gezwind Pijpjes.” Deze aanvraag werd toegestaan.

Ook aan den 2^{den} Capitein BODE werden voor die doeleinden de noodige munitie toegezonden.

In Augustus waren de 2 Compagnieën met hun trein te Groningen vereenigd. Wij lazen dienaangaande:

„Res^e aan den Commis TRIP te Groningen ten fine van berigt gezonden Missive van den 2^e Capⁿ der 1^e Comp^e Rijdende Artillerie verzoekende auth^e op bovengen. Commis om de expireerende huur der schuur tot berging van geschut en caissons wederom te continueeren. 20^e Aug^e f° 11721. Berigt Res^l denselfde tot de wederinhuring voor den tijd van een half jaar op de vorige voet geauthoriseerd.” (Rijks-archief).

Bij Resolutie 7 September werden verder de Hoofdbesturen van de twee Compagnieën Rijdende Artillerie gelast om „de afgegeven manschappen voor het Escadron Ligte Dragonders ten spoedigste te remplaceeren en gene lening voor dezelve tot de dédommagement te berekenen”.

Het tijdperk van rust aan de Rijdende Artillerie gegund, hetwelk door het sluiten van den Vrede ten stadhuize van Amiens den 25sten Maart 1802 tusschen Engeland, Frankrijk, Spanje en de Bataafsche Republiek verlengd scheen te zullen worden, zou echter niet van langen duur zijn.

NAPOLEON BONAPARTE had verzuimd de onafhankelijkheid van Malta door Pruisen en Rusland te doen waarborgen.

Als gevolg van zijne gewelddadige handelingen in Italië en Zwitserland, werd door de Britsche regeering besloten Malta (dat tot meer moeielijkheden aanleiding had gegeven) voorloopig niet te ontruimen. De Engelsche dagbladen gispten heftig de uitbreiding van het gezag des eersten Consuls.

Hierdoor verbitterd vorderde BONAPARTE de teruggave van Malta aan de Maltezer Orde en deed in den Moniteur stukken plaatsen, die beleedigend waren voor KONING GEORGE III.

Alle overeenstemming tusschen de beide Gouvernemen ten ging hierdoor voor goed verloren.

De krijgstoerusting en van NAPOLEON op de kusten van het Kanaal en ook te Vlissingen, hadden de Koninklijke boodschap van 8 Maart 1803 aan het Parlement ten gevolge. Het Engelsche

leger werd op voet van oorlog gebracht. BONAPARTE beantwoordde zulks door het oproepen van eene nieuwe lichting.

Nu stelde Engeland aan Frankrijk een ultimatum en eischte de ontruiming van de Bataafsche Republiek.

Den 18^{den} Mei volgde de oorlogsverklaring.

De verlossing van ons Vaderland van de verdrukking en mishandeling der Franschen werd aangegeven als een der hoofdredenen van den nieuwen oorlog.

Onverwacht deed NAPOLEON talrijke troepen op ons grondgebied binnenrukken, verklaarde Vlissingen in staat van beleg en sleepte haar's ondanks de Republiek in den nieuwen strijd mede.

Reeds den 6^{den} Juni werd eene reserve-divisie samengesteld voor de Hannoversche expeditie, bestaande uit Fransche en Bataafsche troepen; hierbij werd echter geen Rijdende Artillerie ingedeeld. Eenige dagen daarna vatte BONAPARTE het grootsche plan op om 160000 man in 2300 vaartuigen naar Engeland over te brengen, en werd dien tengevolge het Bataafsche mobiele Korps voor Hannover ontbonden.

De Conventie te Parijs tusschen de Fransche, Italiaansche en Bataafsche Republieken 25 Juni 1803, werd den 1sten November gevolgd door eene overeenkomst, waarbij de Bataafsche Republiek zich verbond tot het uitrusten van twee expeditiën tegen Engeland.

De eerste aan den Helder, bestemd tot inscheeping van het 2de Fransche legerkorps (Generaal MARMONT), waarbij was ingedeeld eene Bataafsche divisie onder Luitenant-Generaal DUMONCEAU; de tweede te Vlissingen, bestemd tot inscheeping te Boulogne van het 3de Fransche legerkorps (MAARSCHALK DAVOUT).

De Generaal VICTOR was sedert den 9^{den} Juni 1803 benoemd tot Opperbevelhebber over alle Fransche troepen in de Republiek, tevens van het Bataafsche leger.

Bij besluit van het Staatsbewind van 25 November 1803 N°. 26 werd de samenstelling van de Bataafsche Divisie bepaald. (De Uniformen bladz. 8).

Eerst had het voornemen bestaan (VAN SYPESTEIN bladz. 67) om bij de divisie geen Rijdende Artillerie te plaatsen. Door den Generaal DUMONCEAU was echter gewezen op het nut, dat men van de Rijdende Artillerie bij de expeditie zoude kunnen trekken en werd dan ook de Compagnie Rijdende Artillerie N°. 1 daarvoor aangewezen.

De Compagnieën met den trein waren toen in garnizoen te Leiden. Compagnie N°. 1 werd echter in het begin van April 1804 te 's-Gravenhage, (alwaar zij toen reeds in bezetting was) op voet van oorlog gebracht.

De troepen voor de expeditie bestemd, werden den 27sten Maart aan den Helder door den Generaal MARMONT in oogenschouw genomen.

VAN SYPESTEIN deelt naar aanleiding van dien op bladz. 68 de legerorder mede door MARMONT uitgegeven, zoomede diens brief aan den Secretaris van Staat voor de zaken van oorlog. (1)

(1) De Raad van Oorlog was den 3den Mei 1803 ontbonden, en den 8sten Juni d.a.v. werd de oud-Agent van Oorlog G. J. PIJMAN in die betrekking benoemd.

De Compagnie Rijdende Artillerie vertrok daarop naar het Kamp van Zeist, om aldaar met de troepen van het legerkorps MARMONT te worden geoefend.

Groote veranderingen hadden inmiddels in Frankrijk plaats gehad. Op eene voordracht in een der Staatslichamen gedaan (18 Mei) was de Eerste Consul door de stemming der ingezetenen tot KEIZER der Franschen verheven, onder den naam van NAPOLEON I. Een zijner eerste daden was zorg te dragen, dat het Bewind ook hier te lande werd veranderd en plaats maakte voor een nieuw en eenhoofdig bestuur.

Te dien einde ontbood hij SCHIMMELPENNINCK en liet hem geen andere keuze, dan of het bestuur te aanvaarden of toe te zien, dat Holland bij Frankrijk werd ingelijfd.

SCHIMMELPENNINCK zag zich genoodzaakt toe te geven, doch zijne benoeming tot Raad-pensionaris volgde eerst het volgende jaar.

NOG onder het oude Staatsbewind werd aan de Rijdende Artillerie eene eenigszins andere formatie gegeven. Te rekenen van den 1sten November zoude zij gesteld worden onder het bevel van een 2^{den} Luitenant-Kolonel, die echter tevens Commandant van een der Compagnieën was. Terwijl dit besluit werd genomen, nam de Compagnie in het Kamp van Zeist aan de oefeningen met de andere wapens deel; vóór den 29sten October keerde zij te 's Gravenhage terug, alwaar de geheele Brigade vereenigd was.

De bevorderingen en benoemingen bij de Brigade, naar aanleiding van de nieuw bepaalde formatie, hadden alle op den 29sten October plaats.

Volgens de door ons verzamelde gegevens dienden op dien datum bij de Brigade de volgende Officieren:

Commandant der Brigade, tevens Commandant der 2de Compagnie Luitenant-Kolonel N. F. d'ANGUERAND.

Eerste Kapitein-Commandant der 1ste Compagnie D. E. BODE.

Tweede Kapiteins	}	der 2 ^{de} Compagnie	S. S. MOSSEL.
		» 1 ^{ste}	» A. J. J. PIJMAN.
1 ^{ste} Luitenants	}	» 2 ^{de}	» J. S. PISTOR.
		» 2 ^{de}	» C. E. J. HOGERWAARD.
		» 1 ^{ste}	» J. RENNO.
		» 1 ^{ste}	» F. W. VAN BRIENEN VAN OOSTEROM.
2 ^{de} Luitenants	}	» 2 ^{de}	» M. DE VRIES.
		» 2 ^{de}	» A. BIJLEVELD.
		» 1 ^{ste}	» E. PARAVICINI DI CAPELLI.
		» 1 ^{ste}	» TH. F. J. d'ANGUERAND.

Adjutant 1ste Luitenant A. PETTER.

Het grootste gedeelte dezer oud-Rijders heeft eene geschiedenis; zij leefden in een voor de Rijdende Artillerie hoogst belangrijk tijdperk, en streden waar hun de plicht gebod als cavaliers sans peur et sans reproche.

HOGERWAARD en PARAVICINI sneuvelden op Ruslands ijsvelden.

E. J. HOGERWAARD vinden wij voor het eerst vermeld in het Naamregister der Officieren van de Bataafsche Armee (1801), dienende als 2de Lieutenant, daartoe aangesteld den 3^{den} April 1799 bij de Compagnie N°. 6 van „het Vierde Bataillon Corps Artilleristen in Guarnisoen te Groningen”.

Bij zijne bevordering tot 1ste Luitenant den 29sten October 1804, werd hij overgeplaatst bij de Brigade Rijdende Artillerie en als zoodanig diende hij in 1806 bij de Compagnie N°. 1.

Sedert den 29sten September 1806 Eerste Kapitein-Commandant van de Compagnie N°. 1, trok hij den 7^{den} October 1806 aan het hoofd zijner Rijders uit het Kamp van Zeist, nam deel aan den Veldtocht in Zweedsch Pommeren en Pruisen, alwaar hij werd gewond, werkte mede tot de nederlaag van VON SCHILL en keerde na bijna 3 jaren onafgebroken te velde te zijn geweest, vele lauweren te hebben behaald en tot den roem der Hollandsche wapenen te hebben bijgedragen, in het Vaderland terug. De Compagnie marcheerde naar het Kamp van Naarden en was den 7^{den} November bij het depôt te 's-Gravenhage.

Toen de Kapitein VAN BRIENEN VAN OOSTEROM tijdens de campagne in Zeeland belast was geworden met het bevel over de Compagnie Rijdende Artillerie in Spanje, werd hij vervangen door den Kapitein HOGERWAARD. Op dat tijdstip was de campagne echter nagenoeg geëindigd; de Compagnie keerde in het voorjaar van 1809 te 's-Gravenhage terug.

Het volgende jaar verliet HOGERWAARD het Vaderland, om helaas daarin niet meer terug te keeren.

„Den 7e September 1812 bij Mozai (dat was Mosaïsk, slag aan de Moscowa) omstreeks voor de middag te 10 à 11 uren wierd Z.E. door eene Kogel van 12 μ benevens een Kanonnier het Hoofd weggenomen” . . . . .

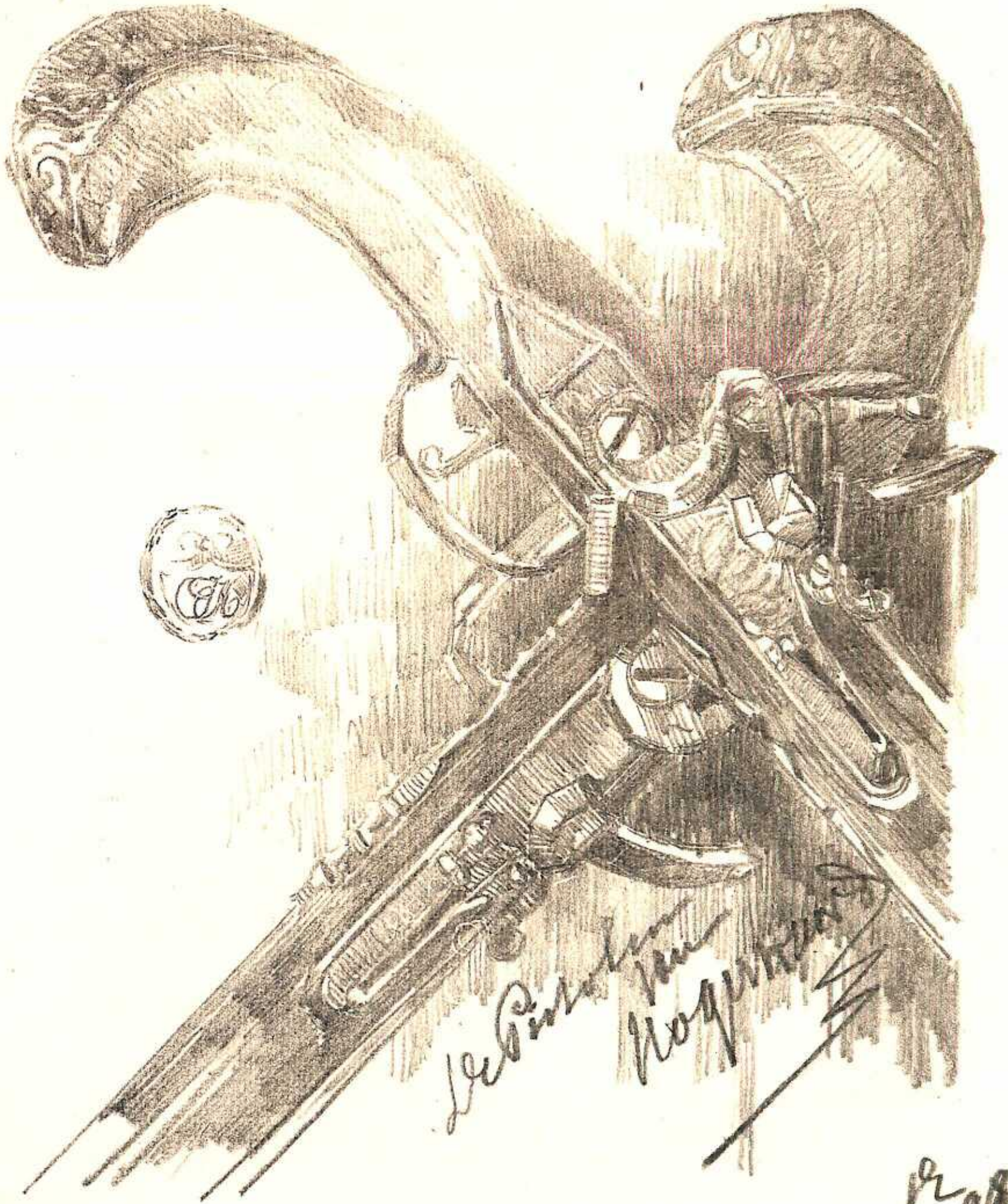
(Brief van E. AUGUSTIJNS dd. Utrecht 16 Maart 1814).

Het Museum bezit van den oud-Rijder een koppel Pistolen; deze Pistolen zijn niet door hem te Velde gebruikt; zijne geheele uitrusting ging in Rusland verloren na de débâcle.

De Pistolen met vuursteensloten, te Parijs vervaardigd zijn prachtig met zilver gemonteerd en werden ten geschenke ontvangen van zijn zoon Mr. W. J. P. DE LILLE HOGERWAARD.

Verder een eigenhandig door den Kapitein HOGERWAARD geschreven stuk, bevattende „eene opgave der gesneuvelde en geblesseerde manschappen en paarden van het Escadron Koninglijke Rijdende Artillerie bij de affaïren te Stralsund op den 31 van Bloym. 1809”, alsmede een door hem voor eensluitend afschrift geteekend getuigschrift van den Generaal N. BALTUS dd. 1 Augustus 1807,

Le Compteur pour
No. 98

1298

voorkomende op bladz. 100 en 101 van VAN SYPESTEIN's „Geschiedenis van het Regiment Nederlandsche Rijdende Artillerie”.

De beide laatste documenten werden door den Kapitein-Ingenieur C. E. J. DE LILLE HOGERWAARD, respectievelijk in de jaren 1893 en 1898, aan het Museum ten geschenke gegeven.

Door Z.W.E.G. werd ons toegestaan afschrift te nemen van de navolgende stukken en daarvan voor ons werk gebruik te maken:

- 1^e een brief, dd. 18 October 1812, van den Kapitein DE CARAMAN, waarin deze o.a. het overlijden van den Kapitein HOGERWAARD aan diens echtgenoot mededeelt;
- 2^e een brief van den Opperwachtmeester AUGUSTIJNS, dd. 30 Juli 1813 aan dezelfde;
- 3^e een brief van denzelfden dd. 16 Maart 1814 aan dezelfde.

Nog werd ons door den Kapitein-Ingenieur medegedeeld, dat uit den inhoud der brieven van den Kapitein HOGERWAARD indertijd door zijn vader aan den Heer VAN SYPESTEIN werd opgegeven, wat voor de Geschiedenis der Rijdende Artillerie dienstig was, en in diens werk eene plaats vond.

Van de in het bezit des oud-Rijders geweest zijnde voorwerpen, welke persoonlijk door hem waren gebruikt, waren nog slechts aanwezig een cachet en een zakzonnwijzer.

Op onze teekening der wapenen, die eenmaal een held toebehoorden, komt de afdruk van het cachet voor.

In de brieven worden zeer interessante zaken vermeld, die wij in den loop van ons verhaal zullen mededeelen, wanneer wij de Rijdende Artillerie door Europa volgen.

NAAST den Kapitein HOGERWAARD noemen wij thans in de eerste plaats A. BIJLEVELD, den 29sten October 1804 aangesteld tot 2de Luitenant der Rijdende Artillerie in de 2de Compagnie van den Kapitein d'ANGUERAND, na zijne opleiding te hebben genoten, eerst als cadet op de Artillerieschool te Zutphen en sedert den 25sten Mei 1802 als cadet-élève der Artillerie en Genie aldaar. Hij was in garnizoen te 's Gravenhage.

Aangezien het Korps sedert kort in het bezit is van het eigenhandig geschreven Dagboek van BIJLEVELD, door hem bijgehouden tot den 1sten Januari 1841, zijn wij in staat vele bijzonderheden mede te deelen uit het leven van dezen oud-Rijder, die veel bijwoonde en bijdroeg tot het vergrooten van den krijgsroem der Rijdende Artillerie.

BIJLEVELD bleef te 's Gravenhage tot den 22sten Mei 1805, werd den 28sten Mei met de Compagnie N°. 1, die aldaar op voet van oorlog was gebracht, in het Nieuwe Diep geëmbarkeerd, en vertrok den 5^{den} September 1805 met een gedeelte der Compagnie naar Utrecht, woonde den Veldtocht aan den Donau bij en keerde den 31sten Maart 1806 in het Vaderland terug. Tot Augustus van dat jaar bleef hij met zijne Compagnie te 's Gravenhage in garnizoen en kwam den 1sten September te Leiden; aldaar ontving de Compagnie den 24sten September de order om als contingent bij de Fransche armee de op handen zijnde campagne bij te wonen.

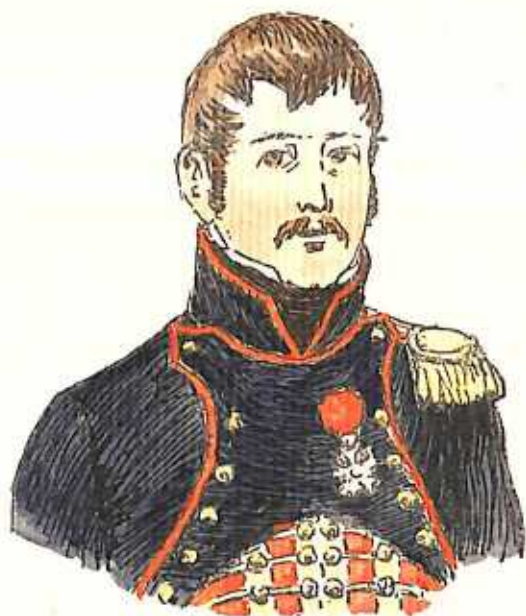
Den 29sten October 1806 volgde zijne benoeming tot 1ste Luitenant.

Den 11^{den} December 1806 was hij te Anklam (aan de Peene), en tot den 1sten April 1807 voor Stralsund. Nauwkeurig wordt door BIJLEVELD in het Dagboek vermeld, waar de Compagnie zich iederen dag bevond.

In den slag van Friedland werd van zijn moedig gedrag melding gemaakt.

Na bij besluit van 8 Augustus 1808 N°. 1 bevorderd te zijn tot Kapitein van de 2de klasse, was hij den 31sten Mei 1809 tegenwoordig bij het stormenderhand innemen van Stralsund.

Bij de Hollandsche divisie ingedeeld om het Korps Brunswijkers te vervolgen, was hij tegenwoordig, toen op den 5^{den} Augustus dit Korps tot op twee mijlen afstands achterhaald werd; door

het terugtrekken der Brunswijkers werd echter de *Westphaalsche armee in de environs van Bremen* voor de verdere vervolging aangewezen en ontving de Compagnie N°. 1 den 23sten de order naar Holland te marcheeren; den 6^{den} November was BIJLEVELD in den Haag terug. Hier ontving hij den 27sten de order van den Minister van Oorlog om zich te begeven naar de Compagnie in Zeeland, woonde aldaar de campagne bij, keerde den 15^{den} April 1810 te 's Gravenhage terug en nam den 16^{den} het commando over van den 1ste Luitenant KRAHMER der nog niet geïncorporeerde 1ste Compagnie. Toen de incorporatie echter had plaats gehad, keerde hij op last van den Minister van Oorlog bij zijne Compagnie terug, diende van af den 19^{den} Augustus te Amsterdam bij den Staf van den Inspecteur-Generaal DULALOY en werd op het tijdstip, dat de Hollandsche Rijdende Artillerie overging in het 1ste Escadron van het 7de Regiment Fransche Rijdende Artillerie, ingevolge besluit van den Minister van Oorlog

DUC DE FELTRE, in dato 29 December als 1ste Kapitein daarbij geplaatst.

Volgens de Aanteekeningen Stamboeken (Krg. Archief) werd BIJLEVELD den 29sten October 1810 benoemd tot Kapitein 1ste klasse. Ook is zulks opgeteekend in het Stamboek van het Korps.

De Majoor VIRULY VAN POWDEROYEN in zijne Korte Geschiedenis der Nederlandsche Rijdende Artillerie, vermeldt hem op dien datum als Compagnies-Commandant.

Volgens het Dagboek werd hij dit eerst op den 29sten December.

Het Commando over zijne Compagnie voerde hij tot den 18^{den} Januari 1811, als wanneer hij de order ontving om zich „naar Spanje te begeeven en aldaar de vacante holl: Comp^{ie} Rijders te gaan commandeeren.”

Hij vertrok naar Bayonne en vond den 26sten Juni 1811 zijne Compagnie, welke inmiddels de 7de Compagnie van het 7de Regiment was geworden, te Cadix.

Zeker zou het interessant zijn geweest om uit het Journaal de bewegingen van de Compagnie in Spanje te hebben kunnen volgen; van de jaren 1810—1813 is ons toch slechts zeer weinig van de Krijgsverrichtingen der Rijdende Artillerie aldaar bekend.

De rapporten dienaangaande berusten te Parijs in het Depôt de la Guerre of in de Archives Nationales, alwaar men niet wordt toegelaten.

De Kapitein TEN RAA maakte eene uitzondering op den regel, en is daar geweest op aanbeveling van PRINS VICTOR NAPOLEON, thans den Keizerlijken Pretendent, zoon van PRINS PLON—PLON, die weder een zoon was van KONING JÉROME VAN WESTPHALEN.

BIJLEVELD vermeldt in zijn Journaal alleen de datums waarop hij zich op verschillende plaatsen bevond; het door hem aangehouden Journaal ging bij zijne gevangenneming aan de Katzbach verloren.

De Compagnie leed in Spanje vele verliezen. Toen de order ontvangen werd om naar Verona te marcheeren, was zij nog slechts 33 man en 13 paarden sterk; onderweg (te Valence) kreeg BIJLEVELD order om zijne Compagnie te Metz te completeeren; aldaar had het completeeren den 20sten April 1813 in een dag plaats; nu werd vertrokken naar Mayence.

Den 10^{den} Juni te Dresden gekomen, vernam men dat een wapenstilstand was gesloten; de Compagnie werd nu ingedeeld bij het 1ste Korps Cavalerie, gecommandeerd door den Generaal SEBASTIANI.

Bij besluit van den 29sten Juni 1813 werd BIJLEVELD benoemd tot Ridder van het Legioen van Eer.

Treurig is het verhaal, hetwelk door hem gegeven wordt van de nederlaag aan de Katzbach, op den 26sten Augustus 1813, dat wij later in zijn geheel zullen wedergeven. Als door een wonder ontkwam hij aan den dood, doch bleef in gevangenschap.

Na het herstel van Neêrlands onafhankelijkheid, ontvingen de Hollandsche Officieren en soldaten in December 1813 vergunning om naar het Vaderland terug te keeren. Den 8sten Februari 1814 was BIJLEVELD te 's-Gravenhage terug, ontving dadelijk zijne aanstelling als Kapitein der Rijdende Artillerie (welke aanstelling volgens het Stamboek van het Korps dateert van 22 Januari 1814) en ging naar Utrecht, alwaar het Korps Rijdende Artillerie zou worden geformeerd.

Den 12^{den} Juni 1814 werd hij met de vier Compagnieën Rijdende Artillerie à 8 kanons gedetacheerd naar 's-Hertogenbosch, alwaar hij den 29sten Maart 1815 de order ontving om met zijne batterij naar Brabant te marcheeren en zich te vervoegen bij de divisie van den Luitenant-Generaal DE PERPONCHER, welke zich toen te Nivelles en environs bevond. De batterij werd gecantonneerd te Frasnes, een half uur van Quatre-Bras.

In het Dagboek vinden wij bijzonderheden aangeteekend aangaande de handelingen der batterij op den 15^{den}, 16^{den}, 17^{den} en 18^{den} Juni; wij komen daarop later terug.

De batterij (een deel der reserve-voertuigen was bij de paniek in den avond van 17 op 18 Juni, en een ander deel der voertuigen door de vlucht der huzaren van Cumberland meegesleept) had zooveel geleden, dat zij 19 Juni terugmarcheerde naar Brussel, zich eerst op het eind der maand weer voegde bij de 2de Ned. Divisie, en toen te Parijs aankwam.

Na twaalf dagen in het bosch van Boulogne gebivakkeerd te hebben, kwam de batterij in kantonnement te Eaubonne (2 uur van Parijs), en bleef daar tot den 1sten December. BIJLEVELD ontving de order om naar Holland terug te keeren en zijne batterij te Antwerpen aan zijn opvolger

over te geven. Hij was nl. den 9^{den} November benoemd tot Majoor bij het „3de Bataillon Artillerie Nationale Militie”.

Z. M. KONING WILLEM I benoemde hem tot Ridder der Militaire Willemsorde 4^e klasse.

Den 1sten Januari 1816 kwam hij te Delft en was van den 2^{den} December 1816 tot den 16^{den} Maart 1819 in zijn rang in garnizoen te Dordrecht.

Bij besluit van Z. M., in dato 26 Februari 1819, werd hij overgeplaatst bij het Korps Rijdende Artillerie, kwam te Breda in garnizoen tot den 2^{den} April 1820 en bleef van af dien datum tot en met Augustus 1824 in 's-Hertogenbosch.

Den 18^{den} Juli 1824 aangesteld zijnde tot Luitenant-Kolonel bij het 3de Bataljon Veld-Artillerie, vertrok hij den 1sten September naar Maastricht, om aldaar garnizoen te houden, werd den 13^{den} Februari 1834 benoemd tot Kolonel en bleef aldaar tot en met de maand Mei 1840.

Den 1sten Juni werd het bataljon verplaatst naar Breda. Aldaar werd BIJLEVELD bij besluit van Z. M., dato 1 Januari 1841 No. 8, op pensioen gesteld met den rang van Generaal-Majoor en gaf hij den 16^{den} Januari het Commando over.

Spraken wij reeds vroeger van iemand met een veelbewogen leven, dat van den Generaal-Majoor A. BIJLEVELD mag daartoe ook zeker worden gerangschikt. Opmerkelijk is het, dat deze Oud-Rijder, niettegenstaande door hem in tien veldtochten de dood onder de oogen werd gezien, nooit ernstig is gewond, en dat hij onafgebroken zijne diensten kon blijven presteeren. Vast en beraden van karakter, was hij een ieder ten voorbeeld.

De handteekening onder zijn portret geplaatst, vonden wij in verschillende officieele stukken.

Op denzelfden dag dat het portret van A. PETTER uit het Museum werd gemist, was ook dat van BIJLEVELD verdwenen.

Het was een miniatuur portret, ten geschenke ontvangen van Mevrouw de Weduwe BIJLEVELD, en stelde den toenmaligen Kapitein A. BIJLEVELD voor in de uniform der Fransche Rijdende Artillerie, gedecoreerd met het Legioen van Eer, dus na 29 Juni 1813.

Alle nasporingen om ook dit portret terug te krijgen bleven vruchteloos.

Volgens onze herinnering werd het portret gereconstrueerd.

IN de Genealogie van het geslacht PARAVICINI DI CAPELLI staat ELY, geboren 1785, vermeld als 2de zoon van den Generaal-Majoor JOHAN CASPAR PARAVICINI DI CAPELLI, en broeder van WILLEM BARTHOLOMEUS EDUARD.

Aangesteld tot 2de Luitenant den 2^{den} November 1804, diende hij tot zijn dood bij de Rijdende Artillerie, werd den 29sten September 1806 tot 1ste Luitenant bevorderd, maakte de campagnes mede in Zweedsch-Pommeren en Pruisen (1806—1809), dienende bij de 2de Compagnie der Brigade Rijdende Artillerie. Na terugkomst in het Vaderland nam hij nog deel aan de Krijgsverrichtingen in Zeeland tegen de Engelschen en vertrok den 12^{den} November naar Lingen, vervolgens naar Hamburg.

Den 15^{den} Januari 1811 was de voormalige Compagnie Hollandsche Rijdende Artillerie N°. 1, waartoe E. PARAVICINI was blijven behooren, ingedeeld bij het 1ste Legerkorps onder den MAARSCHALK DAVOUT; zij kwam in het midden van Juni te Lübeck en rukte den 1sten Maart 1812 op naar Rusland.

ELY PARAVICINI DI CAPELLI sneuvelde of stierf aldaar.

In de brieven van E. AUGUSTIJNS wordt zijn naam niet genoemd; deze vermeldt, sprekende over den terugtocht: „de een voor de andere is weggeraakt, wij zijn nog met ons Drie van de geheele Compagnie over, de Wachtm: DE BRUIN, AREND en ik; de overrest is gesneuveld bevroren en gevangen geraakt” enz.

Dit was dus ook PARAVICINI's lot.

AN den 2de Luitenant MARTINES DE VRIES, den 11^{den} Februari 1802 aangesteld tot 2de Luitenant bij de Brigade, zijn ons tijdens hij daarbij diende geene bijzonderheden bekend. Zijn naam komt niet voor in de Aanteekeningen Stamboeken (Krg. Archief), noch in die van het Korps.

In 1806 was hij overgeplaatst bij de Garde-Artillerie.

Als zoodanig vinden wij zijn naam echter vermeld in de Mémoires van een toenmalig hoofd-officier, en wel bij het volgende feit:

Bij het aankondigen van de troonsbestijging van KONING LODEWIJK, was de 1ste Luitenant DE VRIES met eenige Artilleristen gedetacheerd in de Koekamp te 's Gravenhage.

In een der geladen stukken waren (op welke wijze werd nooit bekend) eenige steenen verborgen.

Bij het afgaan van het schot vloog een der steenen door de kamer van een der Ministers aan den Boschkant, waarin zich de echtgenoot van dien Minister bevond; een andere steen trof zonder letsel te doen een bedelaar, die zich bij den muur van het ledig erf aldaar bevond.

De Vice-Admiraal C. A. VERHUELL, in afwachting van 's KONING's komst belast met het waarnemen van het bewind, nam dit geval zeer euvel op, zoodat hij order wilde geven om de Artillerie van den Haag naar 's Hertogenbosch te doen vertrekken.

VERHUELL werd echter van zijn voornemen terughelouden en de Compagnie bleef te 's Gravenhage.

Den naam van DE VRIES vinden wij verder in de Naamregisters der Officieren van de Koninklijke Hollandsche armee vermeld, dienende bij de Garde-Artillerie. Na de inlijving diende hij in het Fransche leger. Aan hem werd als kapitein het commando opgedragen eener Compagnie Rijdende Artillerie. Hij maakte de campagne mede in Rusland, doch bezweek in dien veldtocht aan vermoeienissen.

Een tweede besluit van het oude Staatsbewind betrof de nieuw te dragen kleeding: voor de Rijdende Artillerie werd toen namelijk officieel het hierna volgende bepaald, waaruit zal blijken, dat de

eerste huzaren-uniform weinig afwijkt van die voor de Koninklijke Rijdende Artillerie, waarvan de teekeningen in ons bezit zijn.

De afbeeldingen van de Rijdende Artilleristen in de Commerz-Bibliotheek te Hamburg (dit is Koninklijke Rijdende Artillerie) onderscheiden zich van de hier volgende beschrijving hoofdzakelijk in hoofddeksel en kleur van de sjerp.

De in het Gedenkboek bladz. 25 gereproduceerde afbeeldingen: officier, kanonnier en trompetter zijn juist.

Uniform voor de Rijdende Artillerie, 25 September 1804 vastgesteld door het Staatsbewind, op voordracht van den Secretaris van Staat, Departement van Oorlog.

De uniform voor een Corporaal en Rijdende Artillerist zal bestaan uit een Hussaren Kap, met roode panache, roode vangsnouer, zwarte cocarde en geele lis. — Blauw lakensche Dolman met roode kraag en opslagen, met roode snoeren uitgemonsterd — Blauw lakensche Frak met roode kraag en paspoil — Rood lakens vest met dito snoeren — Blauw lakensche pantalon met rood galon bezet, en met rood koord bewerkt — Blauw lakensche rijdbroek met leder bezet — Blauw lakensche stalbuis met rood paspoil afgezet — Blauwe Kameels — Hairen echarpe met roode knopen — Paar geele zeemledere handschoenen, met stijve kappen — Paar hooge Hussaren Laarssen met kopere spooren — Blauw lakensche stalmuts met rood galon afgezet — Paar voorschoenen aan de laarssen.

Aan ieder R. A. bij engagement uit te betalen een Ducaat waaruit dezelve zal gehouden zijn zich te voorzien van Poederzak, kammen, borstels, en verdere kleinigheden.

Aan de Onderofficieren gepermitteerd, buiten dienst, een hoed te dragen, mits opgetooid zijnde naar het te bepalen model.

De distinctietekens voor de Corporaals blijven als die thans zijn, bestaande in chevrons.

De korte monteering der Trompetters zal zijn van rood scharlaken, uitgemonsterd met ligt blauw, en overigens gelijk aan het model voor een Rijdende Artillerist bepaald.

Wachtmeester en Fourier gekleed in fijn laken, naar hetzelfde model als van de Artilleristen, en zullen zich distingueren door goude chevrons op de mouwen van den rok of dolman.

Uit hoofde de lange (1) en korte (2) monteering door elkanderen vier jaren zal moeten worden gedragen, de korte voor het zomersaisoen, en de lange voor het wintersaisoen, zoo zullen nimmer deze beide uniformen onder bewaring der manschappen blijven, maar bij afwisseling een van beide in het Magazijn van het Hoofdbestuur van het Corps of Compagnie worden opgelegd.

Officieren. De Hussaren Muts met goud gedecoreerd, goude vangsnouer en lis, zwarte cocarde, en een roode Vautour panache. — Dolman als de artilleristen, doch met goude koord en galon — Gilet van rood scharlaken, bij de groote monteering met goud koord uitgemonsterd en bij de kleine uniform van effen rood scharlaken, met Hussaren knopen — Donkerblauwe pantalon met goud

(1) dit was de tenue met frak.

(2) dit was de tenue met dolman.

galon bezet en met goud koord bewerkt. Zullende de graden der officieren op de pantalons zich door galons distingueren, gelijk als op de mouwen der dolmans, namelijk:

De 2de Lieutenants zullen een goud galon bij den Hongaarschen knoop hebben. De 1ste Lieutenants twee goude galons. De 1ste en 2de Capiteins, drie goude galons.

De Echarpe voor de officieren zullen zijn van donkerblauwe zijde koord, met goud doormengd, en goude passantknoopen.

Voor de dagelijksche dienst zullen de officieren dezelfde Frakken, pantalons en overrokken behouden, als thans bij de Brigade in gebruik zijn, terwijl de officieren zullen gehouden zijn, bij vernieuwing van Hoeden (die mede in den dagelijkschen dienst door dezelve zullen worden gedragen) het te bepalen model aan te nemen.

In dienst zullen de Officieren rijden op Engelsche en gladde zadels, met een Lepel, zooveel mogelijk van hetzelfde model als die van de Artilleristen. — De waltrappen, bij de Groote uniform zullen zijn van blauw laken, met goud galon bezet, en van dezelfde snit als die der manschappen, de waltrappen bij de kleine uniform blijven, zooals die thans zijn. — De Hoofdstellen, borst- & staart-riemen mede van model."

(Zie verder De Uniformen bladz. 25).

Dat de nieuw voorgeschreven uniform werkelijk ook is gedragen, mogen wij opmaken uit de bepaling, die dd. 14 Juni 1805 onder het nieuwe Staatsbewind van den Raadpensionaris Mr. SCHIMMEL-PENNINCK werd gemaakt, n.l. „de bestaande uniform à la hussarde voor de Rijdende Artillerie blijft."

ONDER het nieuwe Staatsbewind werd de samenstelling van het Bataafsche leger veranderd, en bij besluit van 11 Juni 1805 op een min kostbaren voet ingericht.

De Rijdende Artillerie bleef echter zooals zij was.

De Generaal DUMONCEAU werd den 28sten Juni 1805 benoemd tot Inspecteur-Generaal van het Bataafsche Leger.

Tengevolge van de nieuwe organisatie van het leger werd bij Staatsbesluit van den 9^{den} Juli 1805 N°. 41 eene verandering gebracht in de samenstelling van de Bataafsche afdeeling, welke bestemd was voor de expeditie naar Engeland, waaraan NAPOLEON toen meer dan ooit dacht.

De Compagnie Rijdende Artillerie N°. 1 was al reeds in kantonnement in de Bildt; den 23sten Mei was zij daar heen gemarcheerd over Leiderdorp en Woerden en aldaar den 25sten aangekomen; de overige troepen der Bataafsche divisie werden in het kamp van Zeist vereenigd.

Volgens het bovengenoemde besluit van 9 Juli werd de Compagnie Rijdende Artillerie gebracht op eene sterkte van 200 hoofden.

Toen de bevelen werden gegeven tot het doen inschepen der troepen aan den Helder, marcheerde de Compagnie, onder de bevelen van den Kapitein BODE, den 25sten Juli over Loenen, Haarlem, Alkmaar, St. Maarten en Valkoogen naar hare bestemming.

Volgens de bescheiden van het Krg. Archief bedroeg de sterkte der Compagnie:

- 1 Eerste Kapitein
- 1 Tweede Kapitein
- 2 Eerste Luitenants
- 2 Tweede Luitenants
- 1 Train-officier
- 2 Chirurgen
- 1 Opperwachtmeester
- 8 Wachtmeesters
- 8 Korporaals
- 3 Trompetters
- 1 Zadelmaker
- 1 Vaansmit
- 3 Werklieden
- 80 Kanonniërs
- Train*
- 1 Opperkommandeur
- 5 Kommandeurs
- 56 Kanonniërs

Totaal 176 hoofden.

De Compagnie telde 58 paarden.

Uit de aantekeningen der Stamboeken meenen wij te mogen opmaken, dat de volgende officieren mede werden geëmbarreerd:

- D. E. BODE 1ste Kapitein
- S. S. MOSSEL 2de Kapitein
- A. PETTER 1ste Luitenant
- A. BIJLEVELD 2de Luitenant
- TH. F. J. d'ANGUERAND 2de Luitenant
- L. J. WORBERT 2de Luitenant
- P. P. SPENGLERS train officier met acte van Luitenant.

In het Dagboek van BIJLEVELD lezen wij aangaande de inschepping:

„daar wij des morgens aan de Helder moesten zijn om geëmbarreerd te worden, zoo marcheerden wij des nachts om 1 uur, en kwamen ten half tien aan het nieuwe diep aan, (dit was 28 Juli); wij wierden egter door de veele werkzaamheden niet voor des avonds geëmbarreerd — de schepen waar de Komp: en Trein op verdeeld lagen waaren:

- de Expeditie 141
- de Scheibeek 95

Maria Anna	109
Jonge Jacob	111
de Vriendschap	101
de Vrouw Christina	139

Daar de helft der Kompagnie met paarden en de andere helft zonder paarden was, zo kwam ik met een detachement van 21 man te voet op het Transportschip „de Vrouw Christina”, aan welk boord zig fransche Trein bevond, naderhand kwamen nog drie Kompagnien van de 84te halve Brigade fransche Infanterie aan boord, zo dat wij 600 man en 54 paarden aan boord hadden.

Na vijf weeken en drie dagen geembarkeerd geweest te zijn kreeg ik order, om met de halve Komp: die geene paarden hadden naar Haarlem te marscheeren, om aldaar de paarden voor die manschappen te ontvangen, en alsdan de Kompagnie te Utrecht te wachten.”

NAPOLEON had met de door hem voor de Expeditie bestemde macht slechts naar eene gunstige gelegenheid uitgezien, om zee te kiezen; hij wachtte nog slechts op de vloot uit de West om den overtocht te dekken. Toen deze echter niet opdaagde doch te Cadix binnenliep uit vrees voor NELSON en de in Europa voorvallende gebeurtenissen, gevolgd door den opmarsch van de Russische en Oostenrijksche legers, voor hem een dreigend aanzien verkregen, zag hij van de onderneming naar Engeland af en besloot zich met versnelde marschen naar den Rijn te verplaatsen.

Die voorvallende gebeurtenissen en opmarschen waren eene overwinning van de Engelsche diplomatie. Wel degelijk bevreesd voor de landing, stookten zij met hun geld achter 's Keizers rug en kochten Rusland en Oostenrijk om.

De Bataafsche divisie werd den 2^{den} September ontscheept. Den 5^{den} September was de Compagnie Rijdende Artillerie te Schagen, en marcheerde vandaar naar Utrecht. Een nieuwe Veldtocht stond haar te wachten.

In de Aanteekeningen Stamboeken Officieren (Krg. Archief) worden bij het embarkement de volgende namen genoemd:

W. J. B. STRAUBEN (2° Luitenant).

6 Aug. 1805 geembarkeerd Texel.

2 Sept. 1805 gedebarkerd Texel.

E. AUGUSTIJNS (Wagtmeester).

In 1805 geembarkeerd op de reede van Texel.

D. E. BODE (Kapitein).

In 1805 geembarkeerd.

Bij de minderen komt de mutatie van het embarkement achter hunne namen niet voor.

In het Stamboek Officieren van het Korps wordt nog genoemd:

P. F. DE SEYFF (bombardier).

1805 geembarqueerd op de Reede van Texel.

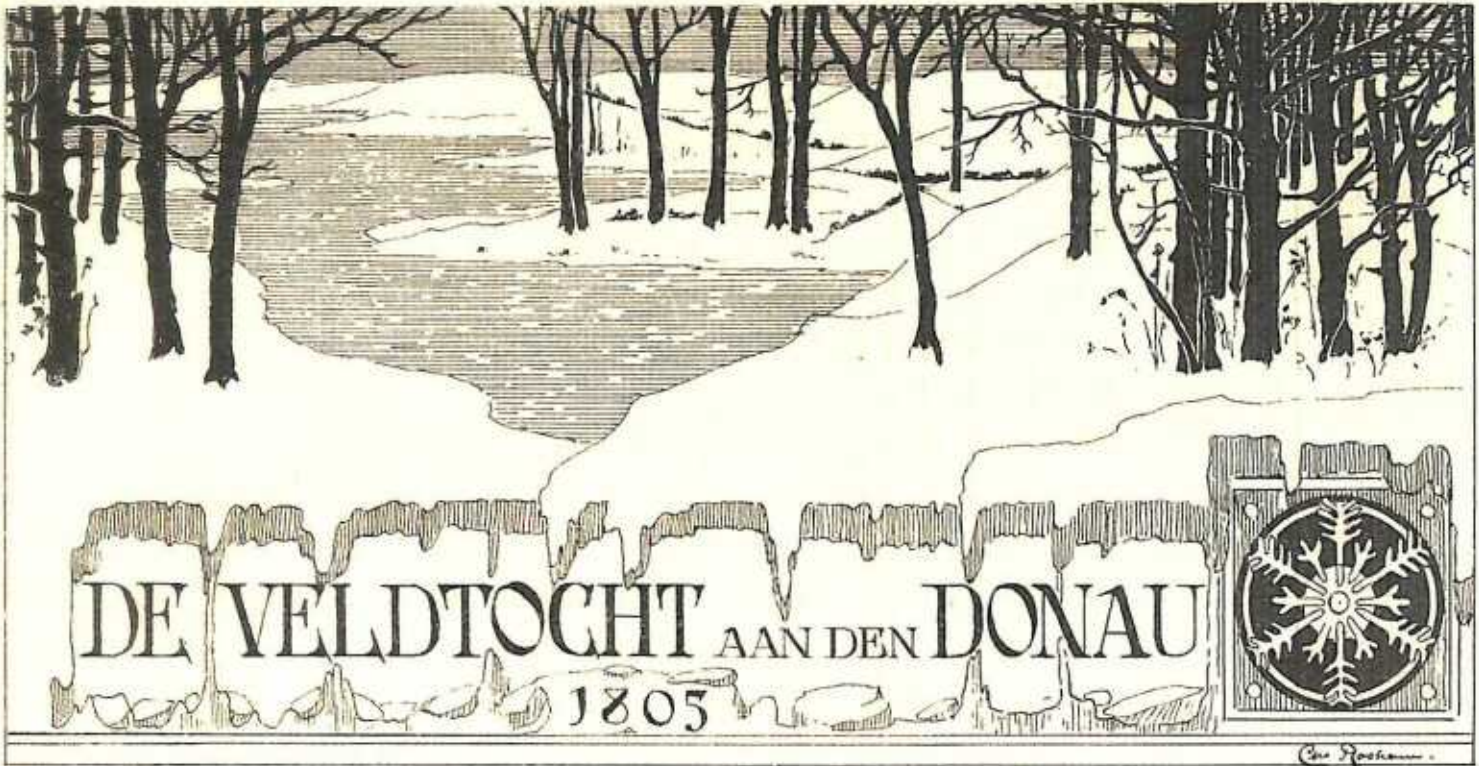

Van BIJLEVELD wordt alleen gemeld: in 1805 en 1806 bij de groote armee in Steijermark. Wij maken dus hieruit op, dat de mutatie van het embarkement niet voor allen in de Stamboeken is ingeschreven.

Van de minderen wordt wel gewag gemaakt van hunne tegenwoordigheid bij de Noorder armee en in Oostenrijk.

IN de vorige bladzijden doelden wij op de in Europa voorgevallen gebeurtenissen, welke eene overwinning geweest waren voor de Engelsche diplomatie. Engeland trachtte bondgenooten aan te werven op het vaste land. Met Rusland werd op den 11^{den} April 1805 een verdrag gesloten om Frankrijk tot de grenzen van 1792 terug te brengen.

Oostenrijk trad den 9^{den} Augustus tot het verbond toe, ofschoon de Minister-Resident te Parijs aan TALLEYRAND op hetzelfde oogenblik verzekerde, dat de KEIZER niets liever wenschte dan den vrede te bewaren.

Feitelijk had zich dus de derde Coalitie tot verijdeling van NAPOLEON's heerschzuchtige plannen gevormd.

Reeds er op bedacht om Oostenrijk wegens zijne trouweloosheid te straffen en de nieuwe coalitie te verbreken, kreeg de Generaal MARMONT den 23sten Augustus van den KEIZER het bevel om zich gereed te houden, ten einde op de eerste aanzegging zijn leger te ontschepen.

Toen, zooals wij reeds opmerkten, de opmarsch van de Russische en Oostenrijksche Legers een dreigend aanzien voor hem verkreeg, werden de troepen den 2^{den} September ontscheept en ontving de Bataafsche divisie, met eenige wijzigingen uit dezelfde troepen bestaande als die, welke aan den Helder waren ingescheept geweest, de order om tot Mainz voort te rukken.

De 2de Luitenant BIJLEVELD had de opdracht ontvangen om met de halve Compagnie Rijdende Artillerie zonder paarden naar Utrecht te vertrekken; hij marcheerde over Schagen en Beverwijk naar Haarlem, ontving aldaar de benoodigde paarden en ging verder over Loenen naar Utrecht; hier vervoegde hij zich weder bij de Compagnie, die den 12^{den} d.a.v. den marsch mede aanving naar Mainz.

OLGENS de Aanteekeningen uit de Stamboeken (Krg. Archief) marcheerde de Compagnie met dezelfde Officieren, wier namen wij vermeldden als aan den Helder geëmbarkeerd.

Hare sterkte werd reeds opgegeven.

Zij voerde met zich:

2 stukken à 8 ₤

2 idem à 4 ₤

2 houwitsers à 24 ₤ ijzer.

3 caissons à 8 ₤

3 idem à 24 ₤ ijzer.

1 idem à 4 ₤

2 artillerie reservewagens met infanterie-patronen geladen.

Volgens het Dagboek van BIJLEVELD marcheerde de Compagnie over:

» 12 September Rheenen passeerende de Lek

13 » Nimweegen passeerende de Waal

14 » dito

15 » Phalzdorff environs van Cleef

16 » Neukirchen environs van Gelder

17 » Creveld en Environs

18 » Neuss en Environs

19 » Riederkirchen, environs van Keulen passeerende den Rhijn

20 » Bonn en environs

21 » Andernagt

22 » Neundorf environs van Coblentz, alwaar men de Moezel passeerd, die zig aldaar in den Rhijn ontlast

23 » Boppart

24 » Bacharach en environs

25 » Bingen

26 » Ments

27 » Hogst

28 » Zeligenstadt

29 » Obrenburg

30 » Miltenberg en environs."

De Compagnie was toen gedetacheerd bij het groote Artilleriepark van den Generaal MARTUCHEWITZ; de geheele sterkte der divisie bedroeg op dien datum 6163 man (Krg. Archief).

Uit de door de 1ste Cie afgelegde afstanden blijkt genoegzaam hoe snel er werd

gemarcheerd. Zonder rustdag werd de afstand van Phalzdorf tot Königshofen afgelegd in 18 dagen (gemiddeld $\pm$ 25 K.M. per dag).

Den 25sten September 1805 was door NAPOLEON de oorlog aan Oostenrijk verklaard. Kort daarna voegde Zweden zich bij de coalitie. Pruisen had geweigerd een verbond met NAPOLEON aan te gaan en besloten eene gewapende onzijdigheid in acht te nemen.

Desniettegenstaande gelastte NAPOLEON aan BERNADOTTE, bevelhebber van de Fransch-Bataafsche afdeeling, onmiddellijk na de oorlogsverklaring, om snel en zonder het Pruisisch grondgebied te ontzien, door het Vorstendom Ansbach naar den Donau op te rukken.

Pruisen's onzijdigheid was geschonden. Wel verontschuldigde zich NAPOLEON over zijne wederrechtelijke handeling, doch 's KONINGS raadslieden achtten Pruisen van elke overeenkomst ontslagen, zoodat een toetreden tot de coalitie onvermijdelijk scheen.

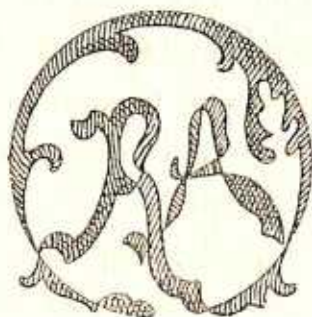
FREDERIK WILLEM III bleef echter weifelen; het goede oogenblik om Oostenrijk te hulp te komen ging voorbij en op den 20sten October bij Ulm en den 2^{den} December d.a.v. in de velden van Austerlitz zou Oostenrijk's lot worden beslist.

Besloten partij te trekken van de ontijdige beweging der Oostenrijkers onder KEURVORST MAXIMILIAAN JOZEF naar Würzburg, was NAPOLEON's plan, om het Oostenrijksche Leger te omsingelen alvorens de Russen tot hulp konden opdagen.

Den 24sten September vertrok hij uit St. Cloud; gelijktijdig gingen de eerste Fransche troepen bij Straatsburg over den Rijn. In zes Korpsen rukte het »Grootte leger» naar den Donau.

Te Augsburg werd door NAPOLEON bij legerorder het begin van den oorlog afgekondigd. Wij vinden deze order in VAN SYPESTEIN op bladz. 71 vermeld.

De legerkorpsen rukten in onderling verband voorwaarts; MARMONT en SOULT trokken den 9^{den} October Augsburg binnen, welke stad bezet bleef door de Gallo-Bataven onder den Luitenant-Generaal DUMONCEAU.

IJ verlieten de Compagnie Rijdende Artillerie N°. 1 te Miltenberg en environs op den 30sten September.

Zij marcheerde over Neubron, Köningshofen, Rinderfeld, Feugtwangen Wasserstrudingen, Trygtlingen, Kirbach, Neuburg (aan den Donau) Jenesberd, Eikkirchen, Usterbach (environs van Augsburg) Krambach, Wolingsteden en kwam den 15^{den} October te Pfuhl, in de omstreken van Ulm.

Na de aankomst der Bataafsche divisie te Augsburg en omstreken, werd de Rijdende Artillerie buiten de divisie gedetacheerd. Zij rukte met de Bataafsche Cavalerie (Generaal-Majoor QUAITA) en het 8ste Regiment Infanterie met de divisien BOUDET en GROUCHY (het geheel onder Commando van den Generaal MARMONT) naar Ulm.

In de Mémoires du Maréchal Duc de Raguse (Campagne 1805 Tome II pag. 300) leest men, dat NAPOLEON op den 13^{den} October te Burgau zijnde, bij de brug aan de Lech het Korps van MARMONT ontmoette; dit was de eerste maal, dat hij de Hollanders met de Franschen samen zag.

„Le temps était affreux, la neige tombait à gros flocons, le froid était vif et les soldats surchargés. L'empereur fit faire halte, fit serrer la colonne en masse et former le cercle autant qu'il fut possible à la portée de la voix; il félicita, remercia ses soldats de leur constance dans les marches pénibles qu'ils venaient de faire, et leur dit quel était le résultat; expliqua comme il l'eut fait à ses généraux la situation de l'ennemi, démontra l'imminence d'une grande bataille et leur promit une victoire aussi certaine, que la confiance qu'il avait en leur valeur et leur dévouement.

Cette harangue fut écouté avec un silence religieux mais à peine eut-il cessé de parler que les acclamations, les serments des braves, les cris belliqueux éclatèrent de toutes parts”.

Volgens VAN LÖBENSELS kunnen de Hollandsche troepen, waarover gesproken wordt, niet anders geweest zijn dan het 8ste Regiment Infanterie van linie of de Bataafsche Cavalerie of de Rijdende en een Compagnie Voet-Artillerie.

Aangezien door BIJLEVELD in zijn Dagboek van deze ontmoeting geen melding wordt gemaakt en de Compagnie Rijdende Artillerie zich den 12^{den} October eerst te Usterbach bevond, vermeenen wij te moeten aannemen, dat de Rijdende Artillerie de eer niet had door NAPOLEON te worden toegesproken, maar dat deze eer wel te beurt viel aan andere Hollandsche troepen.

De Compagnie Voet-Artillerie was bij de onder de bevelen van MARMONT gestelde afdeeling niet tegenwoordig, zooals blijkt uit den brief van den Generaal REGNAULT, dd. 15 December 1805 en gericht „à Monsieur PIJMAN, Ministre de la guerre de la République batave,” waarin gemeld wordt, dat het 8ste Regiment Infanterie, de Cavalerie en de Rijdende Artillerie door MARMONT bij zijne divisie zijn behouden.

HET aandeel, dat door de Rijdende Artillerie aan het insluiten van Ulm werd genomen, lezen wij in het Dagboek.

„Den 16 wierd ik met 2 Houwitsers gedetacheerd voor Ulm, het was reeds avond, ik kreeg order om mij in een akkermaalsbosje te plaatsen, alwaar ook nog fransche Artillerie te voet met 4 Houwitsers stonden. — de stad werd van alle kanten met Houwitsers-Grenaden beschoten hetwelk bijna een uur duurde, ik deed 50 Schooten, wanneer ik order kreeg om het vuur te staken, welke order ook de overige batterijen bekwamen, wijl de Kommandant van het Guarnisoen de Generaal MACK wilde capituleeren. Daar wij met het geschut den regten weg naar de Stad niet konden rijden, wilden wij niet te veel aan het gezigt en geschut des vijands blootgesteld zijn, zo moesten wij door een klein riviertje hetwelk zig in den Donau ontlast henen rijden, hetwelk des avonds zo sterk aangroeyde, dat wij genoodzaakt waren eene andere positie te nemen, daar wij in geval van retraite niet meer door het riviertje zoude hebben kunnen passeeren, stellende ons links in het dorp Offenhausen, alwaar wij tot den 18de bleven, wanneer zig de stad overgaf en ik met mijn detachement bij de Komp: inrukte liggende dezelve nog in Pfuhl, alwaar wij tot den 21ste bleeven.”

Aan duidelijkheid laat dit verhaal zeker niets te wenschen over.

MACK gaf zich te Ulm met 25000 man krijgsgevangen.

Tevreden over de verkregen uitkomsten gaf de KEIZER aan het leger bij dagorders van 19 en 20 October Hoogstdezelfs tevredenheid te kennen.

De Westelijke grens van de Oostenrijksche monarchie lag voor het Fransche leger open.

Terwijl NAPOLEON alles aanwendde om de Pruisische regeering van vijandelijkheden te weerhouden, volgde hij de Oostenrijkers over München en bezette den 31sten October de Inn van Salzburg tot Passau; de overgang bij Passau werd door het gros der Bataafsche divisie, onder den Generaal DUMONCEAU bewaakt.

Deze was met het gros der Bataafsche troepen, op hetzelfde tijdstip dat de hoofdmacht van het Fransche leger in den rug stond van het Oostenrijksche, aangewezen geworden om den AARTSHERTOG FERDINAND te vervolgen, die reeds den 8sten September Augsburg had bezet, doch bij de nadering der Fransche legerkorpsen zich nog bijtijds met 25 Eskadrons had doorgeslagen, en langs den linker Donau-oever naar Bohemen terugtrok.

De vervolging was niet van langen duur geweest; den 24sten October meldde DUMONCEAU aan het legerbestuur der Bataafsche Republiek, dat hij met zijne divisie in den nacht van 16 op 17 October weder naar Augsburg was gedirigeerd.

Met de overige troepen volgde de divisie nu de Oostenrijkers en was den

31sten October te Passau. De Generaal DUMONCEAU beklagde zich bij brief van den 1sten November aan den Generaal MARMONT, dat hij nog steeds zijne Cavalerie en zijne Rijdende Artillerie miste.

De Generaal MARMONT was niet tevreden over den inhoud van dien brief en antwoordde: „que tout était consacré d'une manière plus respectable par les ordres de l'Empereur.”

Het gros der Bataafsche divisie nam nu verder aan de operatiën deel zonder zijne Cavalerie en zijne Rijdende Artillerie. Deze bleven ingedeeld bij het Legerkorps van MARMONT, dat in opdracht had met de Korpsen DAVOUT en BERNADOTTE den linkervleugel van het Russisch-Oostenrijksche Leger te omtrekken.

Uit het Dagboek van BIJLEVELD kunnen wij zeer nauwkeurig den weg volgen, door de troepen afgelegd.

De Compagnie Rijdende Artillerie verliet den 21sten Pfuhl en kwam dienzelfden dag te Wertingen en environs.

- „22 Tiedorf
- 23 Gabegingen, environs van Augsburg
- 24 dito
- 25 Odelshauzen
- 26 Fryman, environs van München
- 27 Fieremans
- 28 Edlingen environs van Altenmark
- 29 dito
- 30 Staring
- 31 Friedfeld.”

Op dien datum was de divisie DUMONCEAU ongeveer in dezelfde lijn met het Korps van MARMONT; de Inn van Passau tot Salzburg was bezet.

KUTUZOW trok na eenige gevechten aan de Enns terug, deels in de richting van Steier, deels in de richting van Weenen en Grätz, op den voet gevolgd door de Cavalerie van MURAT. — Het Korps van MARMONT volgde in de richting van Steier.

BIJLEVELD meldt:

- „1 November Neunhaus environs van Salzburg
- 2 > Frankenmarkt
- 3 > Rustdorf
- 4 > Steinakirchen
- 5 > Kremsmunster en environs
- 6 > Hiesing, environs van Steier.”

De Bataafsche divisie onder DUMONCEAU en CHASSÉ werkte mede om het gros van het leger van KUTUZOW op den 11^{den} November bij Krems over den Donau terug te werpen.

In het laatst der maand rukte zij op naar Weenen, bleef aldaar en nam geen deel aan den slag van Austerlitz op 2 December.

Den 13^{den} had NAPOLEON reeds zijn hoofdkwartier gevestigd te Schönbrunn.

Het legerkorps van MARMONT ging niet verder dan tot Steier. De legerkorpsen van DAVOUT en BERNADOTTE trokken noordwaarts en beslisten mede Oostenrijk's lot te Austerlitz, in den voor NAPOLEON zoo roemrijken veldslag, die het verbreken der derde Coalitie ten gevolge had.

Volgen we thans de Compagnie Rijdende Artillerie op haren weg, zooals die door BIJLEVELD wordt opgegeven:

„7	November	Ternberg
8	»	Karsten
9	»	dito
10	»	Gillenstein
11	»	Hiflau
12	»	Eisenarz en environs
13	»	Vordernberg
14	»	Michelsdorf
15	»	Frohnleiten
16. 17. 18. . . .		22 dito
23	»	Bruck
24. 25. 26. 27. .		dito
28	»	Peggau
29	»	Gösting en environs
30	»	dito
	1 en 2	December dito.

Hier was het dat de armée van den Generaal MARMONT op de terugtrekkende armée van den PRINS KAREL die uit Italië kwam, stootte, trekkende onze armée, door die van den PRINS KAREL vervolgd, terug."

De AARTSHERTOG KAREL, in Italië aanvankelijk in het voordeel tegenover MASSENA, was tengevolge van de capitulatie van MACK genoodzaakt geworden naar Stiermarken te wijken en had zich den 20sten November te Marburg aan de Drau met zijn broeder JOHAN vereenigd, die Tirol en Vorarlberg, door overmacht gedwongen, had moeten ontruimen.

BIJLEVELD maakt geen melding van plaats gehad hebbende gevechten; de terugtochtsweg wordt door hem opgegeven; diensgevolge was de Compagnie den 3^{den} December te Peggau, 4 December te Kapfenberg, 5 December te Warelperg, 6 December te Murzuslag, 7 December te Schotwien, 8 December idem, 9 December te Langewang, 10 en 11 December dito.

Hij schrijft verder:

„alhier de tijding van de bij Austerlitz geslotene wapenstilstand gekoomen zijnde, ging de armée aan de Hongaarsche grenzen cantonneeren, nemende onze Compagnie de volgende marsch als:

- 12 Kapfenberg
- 13 Frohnleiten

14 dito

15 Graetz

16 Gleisdorf en environs

zijnde dit onze bestemde cantonnementen; ik lag met een detachement van 25 man te Loedersdorf vijf minuten van Gleisdorf.

Wij bleeven tot den 28 in onze cantonnementen, wanneer wij order kregen om naar Holland terug te keeren; ik maakte de quartieren voor de Compagnie volgende de onderstaande route als:

29 December 1805 Graetz

30 Frohnleiten

31 Bruck

1, 2, 3, 4 Januari 1806 dito."

De Compagnie marscheerde nu verder naar de Lahn, en kwam van af den 5^{den} Januari succesievelijk te Wardsperg en environs;

„6 Marscheuslag, 7 Neukirchen, 8 Ingersdorff, 9 Gablitz, 10, 11 dito, 12 Sighartskirchen, 13 St Polten, 14 Molk, 15 Amstetten, 16 Ens, 17 Wels, 18 Lambach, 19 Haag, 20 Ried, 21 Braumen (te Tinke en Gerardsdorf) 22 dito, 23 Eggenfelde, 24 Wilsbibourg, 25 Landshut, 26 Rothenburg, 27 Neustadt, 28 Ingolstadt, 29 dito, 30 Neubourg, 31 Donauwerth, 1 February 1806 Nordlingen, 2 Elwangen, 3 Hall, 4 dito, 5 Oeringen, 6 Heilbron, 7 Sintsheim, 8 Heidelberg aan den Nekkar, 9 dito, 10 Weinheim, 11 Zwingenberg, 12 Langen, 13 Königstein, 14 Limburg aan de Lahn, 15 Muhl en environs als Ehrstondsel, Gijzen en Marienfels." Hier bleef zij voorloopig in kantonnement.

De Bataafsche afdeeling, bij het 2de Legerkorps van MARMONT ingedeeld, was na het sluiten van den vrede te Presburg den 26sten December 1805, daarbij gebleven en marcheerde onder de bevelen van den Generaal-Majoor QUAITA naar de Lahn.

Wij konden de marschrichting der troepen volgen.

De Bataafsche divisie onder DUMONCEAU bleef tot het laatst van December te Neustadt. Van hieruit schreef DUMONCEAU dd. 29 December aan den Secretaris van Staat, dat hij weder naar de Bataafsche Republiek terugmarcheerde, en uit St Polten meldde hij, dat de Rijdende Artillerie zich te Ingolstadt weder bij hem zoude voegen.

Dit gebeurde echter niet; eerst den 14^{den} Februari konde DUMONCEAU uit Dietz melden, dat de Rijdende Artillerie de divisie had gerejoigneerd.

De Compagnie onder aanvoering van den Kapitein BODE had onderweg met vele wederwaardigheden te worstelen; de toestand van den trein was soms beklagenswaardig.

Toch waren de verliezen slechts gering, zooals blijkt uit den sterktestaat van den 15^{den} Februari 1806; deze gaf aan:

7 officieren	185	manschappen.
gedetacheerd	13	„
in het hospitaal	7	„

Totaal 212 hoofden met 227 paarden.

De Compagnie Rijdende Artillerie N°. 1 op den terugtocht naar het Vaderland (1805).

De gescheiden afdeelingen der Bataafsche divisie werden aan de Lahn weder vereenigd.

Na de doorgestane vermoeienissen op den langen marsch was het niet te verwonderen, dat den troepen aldaar eenige rust werd gegund. Zij bleven er tot den 14^{den} Maart 1806 en rukten toen (VAN SYPESTEIN bladz. 73) in 4 colonnes op van de Lahn.

De door de Compagnie Rijdende Artillerie gevolgde marschroute vinden wij weder in zijn geheel door BIJLEVELD vermeld:

„14 April Holzappel, 15 Nieder-haddamer, 16 dito, 17 Westenberg, 18 Altenkirchen, 19 Blankenberg, 20 Ukerade, 21 Sieberg, 22, 23, 24 en 25 dito, 26 Bonn (passeerende den Rhijn) 27 Keulen, 28 Kreveld, 29 Gelder, 30 Cleve, 31 Nimwegen, 1 April Wageningen, 2 Driebergen, 3 en 4 Bodegraven en Zwammerdam, 5 Leyden, 6 den Haag in Guarnisoen.”

De Compagnie bleef hier voorloopig.

De diensten, door de Bataafsche divisie bewezen, waren door NAPOLEON niet onopgemerkt gebleven. Reeds te Schönbrunn had de KEIZER DUMONCEAU bedankt voor zijne bewezen diensten en werd aan hem een hogere rang in het Legioen van Eer toegekend.

Het Keizerlijk Besluit van 1 November 1805, opgenomen in de Bataafsche Staatscourant, bepaalde:

„Art. I. De maand Vendémiaire (23 September tot 22 October 1805) van het 14e jaar (1805) zal aan alle personen, waaruit de Groote Armee bestaat als een Veldtocht toegerekend worden.”

Voor dat de troepen nog in het Vaderland terugkeerden, vaardigde ook de Raadpensionaris dd. 31 Maart 1806 eene Proclamatie uit, waarin den terugkeerenden tevredenheid werd betuigd. Wij lazen daarin (Krg. Archief).

„Geen gevaar, geen vermoeijenis was Ulieden te groot, daar het de eer des Vaderlands, de roem der Bataafsche wapenen en de getrouwe aankleeving aan de verbintenissen met onze bondgenooten mogt gelden.

Thans brave Krijgslieden keert Gijlieden uit dezen Veldtocht met roem beladen in Uw Vaderland terug. Gij hebt onze vrienden achting, onze vijanden ontzag en bewondering ingeboezemd.”

Eereteeken 1802.

IN de aantekeningen Stamboeken Officiëren (Krg. Archief) vinden wij de volgende mutatiën aangaande den Veldtocht in 1805:

A. PETTER, (1e Luitenant). In 1805 bij de Noorder Armee.

J. G. REICHARD, (Wachtmeester). In 1805 in Oostenrijk.

P. A. RAMAER, (Wachtmeester). In 1805 bij het Holl. Contingent in Duitschland.

A. R. W. GEY. In 1805 bij de Noorder Armée.

E. AUGUSTIJNS, (Wachtmeester). In Oostenrijk en bijgewoond de blokkade van Ulm.

D. E. BODE, (1e Kapitein). In 1805 te Duitschland en Ulm.

A. BIJLEVELD, (2e Luitenant). In 1805 en 1806 bij de groote Armée in Steijermark.

TH. F. J. d'ANGUERAND, (2e Luitenant). In 1805 bij de Hollandsche Armée in Oostenrijk.

L. J. WORBERT, (2e Luitenant). In 1805 in Pruisen.

P. J. SPRENGERS, (train-officier). In 1805 bij de belegering van Ulm.

S. S. MOSSEL, (2e Kapitein). In 1805 en 1806 bij de Noorder Armée, PRINS LOUIS BONAPARTE.

In de aantekeningen Stamboeken Onderofficiëren en minderen lezen wij:

C. VAN SCHREVEN, (Wagtmeester). Is tegenwoordig geweest bij het beleg van Ulm in 1805.

T. W. DIBBETZ, (later Officier). In 1805 in Oostenrijk.

MAAS, Adj. Ond. Off. in 1805

v. D. WINKEL, Wachtmeester in 1805

NICOLAY, idem in 1805

DE RIJKE, Korporaal in 1805

OMANT, Wachtmeester in 1805

BRUGMANS, Kanonnier in 1805

} allen bij de Noord-Armée in 1805 in Oostenrijk.

} door een sabelhouw gewond in den rechterarm.

In het Stamboek van het Korps vinden wij nog vermeld:

A. BIJLEVELD, (2e Luitenant) 1805—1806 in Oostenrijk.

H. R. TRIP, (Kapitein-Commandant Voet-Artillerie) 1805 Expeditionnaire Armée.

A. PETTER, (1e Luitenant) 1805 Noord-Armée.

A. R. W. GEY, (2e Luitenant b/d Artillerie te Voet) 1805 Noord-Armée.

L. J. WORBERT, (2e Luitenant) 1805 in Pruisen.

P. F. DE SEIJFF, (Bombardier) 1805 in Oostenrijk.

F. C. LIST, (2e Luitenant) 1805 Noord-Armée.

P. WIND, (Kanonnier) 1805 tegen Oostenrijk.

J. A. KOHL, (Korporaal) 1805 Noord-Armée.

J. N. SPIES, (1e Luitenant) 1805 in Duitschland.

A. SODENKAMP, (Sergeant) 1805 in Oostenrijk.

Behouden waren de Nederlandsche troepen teruggekomen; de plaats gehad hebbende krijgsverrichtingen waren de laatste, die in het tijdvak van het bestaan der Bataafsche Republiek voorvielen.

Zeer waardeerend wordt door VAN SYPESTEIN gesproken over het aandeel, dat de Bataafsche troepen in het algemeen en de Rijdende Artillerie in het bijzonder hadden verkregen in den Krijgsroem, door de Verbonden Legers in het tijdperk 1795—1806 geooft.

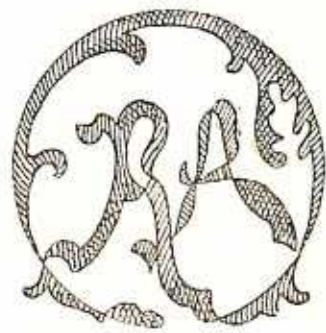
Zooveel mogelijk beijverden wij ons om nog nadere bijzonderheden omtrent onze roemruchtige voorgangers gedurende dat tijdperk te vermelden en hier en daar minder bekend zijnde gevechtmomenten enz. op te helderen.

Onze eerbied, voor wat zij deden, is daar zeker niet door verminderd.

In een volgend hoofdstuk zullen wij zien, hoe de Oud-Rijders den eenmaal door hen verkregen goeden naam bleven handhaven.

N A A M L I J S T der Officieren, die gedurende
het tijdvak 1795-1806 bij de Bataafsche
Rijdende Artillerie gediend hebben.

N A M E N.	Aangevangen bij de Rijdende Artillerie en wanneer het Korps verlaten.	GEVECHTEN EN VELDSLAGEN.
------------	--	--------------------------------

A. Chefs van het Korps.

ALTHUIZEN (ROBBERT)

Kolonel bevelhebber der Artillerie 8 Juli 1795. Gepensionneerd 18 Juli 1803.

PARAVICINI DI CAPELLI (JOHAN CASPAR)

Kolonel bevelhebber der Artillerie 18 Juli 1803.

Uit die betrekking eervol ontslagen en benoemd tot Generaal-Majoor 25 October 1806.

B. Commandanten.

CORDES, H. F.

Als oudste Kapitein, Commandant der Brigade van 8 Juli 1795 tot 2 April 1802.

d'ANGUERAND, N. F.

2de Luitenant-Kolonel Commandant, tevens Commandant der Compagnie N°. 1, 29 October 1804.
Overleden 15 Juni 1806.

C. Officieren.

Sprecher de Bernegg, J. C.	2 ^o Luitenant-tit ^r en 2 ^o Adjudant 22 Februari 1793. 1 ^o Luitenant 8 Juli 1795. 2 ^o Kapitein 8 Juli 1799. Kapitein bij het Regiment Artillerie te Voet 29 October 1804.	In 1796 in Duitschland.
Allewaard, J. H.	2 ^o Luitenant 8 Juli 1795. 1 ^o Luitenant 31 Augustus 1799. In 1800 gepensionneerd.	Geëmbarkeerd en in het Noorder quartier.
Gorissen, D. G.	2 ^o Luitenant 8 Juli 1795. In 1803 gepensionneerd.	
Maes, J. B.	2 ^o Luitenant-Adjudant 8 Juli 1795. 1 ^o Luitenant 22 December 1800. In 1806 gepensionneerd.	In 1799 in Noord-Holland en op 10 Sept. 1799 bij St. Maarten gewond in den regterarm.

N.B. De mutatiën in de 3^e kolom vermeld, zijn overgenomen uit de Aanteekeningen uit de Stamboeken (Krg. Archief).

N A M E N.	Aangevangen bij de Rijdende Artillerie en wanneer het Korps verlaten.	GEVECHTEN EN VELDSLAGEN.
Straube, P. J.	2 ^e Luitenant 23 Juli 1795. 10 April 1801 gepensionneerd.	
Mossel, S. S.	1 ^e Luitenant 27 Juli 1795. 2 ^e Kapitein 30 November 1802. 1 ^e Kapitein 29 October 1804.	In 1796 in Duitschland. In 1797 geëmbarkeerd te Texel. In 1799 in Noord-Holland. In 1805 en 1806 bij de Noorder Armee PRINS LOUIS BONAPARTE.
Pistor, J. S.	2 ^e Luitenant 7 September 1795. 1 ^e Luitenant 29 October 1804. Kapitein 29 September 1806.	1800 Burg-Eberach. 1800 Neunkirchen. 1800 Forchheim.
Bode, D. E.	2 ^e Kapitein 7 Maart 1800. Kapitein 19 Augustus 1802.	In 1800 en 1801 in Duitschland. In 1805 geëmbarkeerd. In 1805 en 1806 in Duitschland en Ulm. Tegenwoordig geweest bij de affaires van Aschaffenburg, Burg- en Klooster-Eberach, Torchheim, Neunkirchen, Weingarden, Karlsbad en Ulm.
Renno, J.	2 ^e Luitenant 22 Maart 1800. 1 ^e Luitenant 29 October 1804. In 1806 geplaatst bij het Zeeuwsch legioen.	
Petter, A.	2 ^e Luitenant-Adjutant 27 Maart 1801. 1 ^e Luitenant-Adjutant 29 October 1804.	In 1796 bij de Hollandsche Armee in Duitschland. In 1799 in Noord-Holland. In 1800 en 1801 in Fran- kenland bij de Gallo-Bataaf- sche Armee.

N.B. De Kapitein VIRULY VAN POWDEROIJEN noemt in zijn werk J. MOSSSEL als 2^e Luitenant der Rijdende Artillerie, aangesteld als zoodanig 14 Sept. 1799. Volgens de Aanteekeningen uit de Stamboeken (Krg. Archief) was J. MOSSSEL 14 Sept. 1799 2^e Luitenant b/h 1^e Bat. Art. 8 Juli 1795 was hij cadet b/d Rijd. Art.

N A M E N.	Aangevangen bij de Rijdende Artillerie en wanneer het Korps verlaten.	GEVECHTEN EN VELDSLAGEN.
van Brienen van Oosterom, F. W.	2 ^e Luitenant 24 September 1801. 1 ^e Luitenant 29 October 1804. 2 ^e Kapitein 29 October 1806.	
de Vries, M.	2 ^e Luitenant 11 Februari 1802. In 1806 overgeplaatst bij de Garde- Artillerie.	
Pijman, A. J. J.	1 ^e Luitenant 30 November 1802. 2 ^e Kapitein 29 October 1804.	
d'Anguerand, Th. F. J.	2 ^e Luitenant 13 April 1803.	In 1805 bij de Hollandsche Armee in Oostenrijk. In 1806 bij de Armee in Pruissen.
Martuchewitz, J. F.	2 ^e Luitenant 30 December 1803.	
Hogerwaard, C. E. J.	1 ^e Luitenant 29 October 1804.	
Bijleveld, A.	2 ^e Luitenant 29 October 1804.	In 1805 en 1806 bij de groote Armee in Steijermark. In 1806 in Oostenrijk en Pruissen.
Paravicini di Capelli, E.	2 ^e Luitenant 2 November 1804.	
Worbert, L. J.	2 ^e Luitenant 16 Juni 1805.	In 1805 en 1806 in Pruissen en Zweedsch Pommeren.
van Rhemen, A. J. W. H.	2 ^e Luitenant à la suite, 13 Sep- tember 1805.	
Paravicini di Capelli, J. P.	2 ^e Luitenant 30 December 1805.	
de la Sarraz, J. A. H	2 ^e Luitenant 29 Januari 1806.	
Ampt, N. C.	2 ^e Luitenant 29 Januari 1806.	
Sprengers, P. P.	Train-Officier met de acte van Luite- nant 29 October 1804 in de Brigade Rijdende Artillerie.	

Bijlage IIa.

N A A M L I J S T van Onderofficieren en minderen,
die gedurende het tijdvak 1793-1806 bij de
Bataafsche Rijdende Artillerie gediend hebben.

N A M E N.	Aangevangen bij de Rijdende Artillerie.	GEVECHTEN EN VELDSLAGEN.
Cornelis Wilkens.	Korporaal en Wachtmeester den 6 ^{en} Juni 1796. 21 Juni 1801 met paspoort.	In 1799 in Noord-Holland.
G. van Santbeek.	Kanonnier in de 2 ^e Compagnie van Kapitein d'Anguerand.	29 October 1799 in het hospitaal aan zijne wonden overleden.
C. van Schreven.	9 Juni 1796 als Kanonnier bij de Brigade Rijdende Artillerie. 22 Mei 1799 Brigadier. 11 Mei 1801 Wachtmeester.	Is tegenwoordig geweest bij het beleg van Ulm in 1805 en 1806.
H. de Wilde.	Kanonnier in Compagnie N ^o . 1 den 19 ^{en} September 1799.	In de bataille bij Bergen in Noord-Holland en aldaar door een musketkogel ver- wond.
van Dijk.	Kanonnier.	In 1799 gewond in Noord- Holland.
van Doorn.	Idem.	Idem.
Ermshuizen.	Idem.	Idem.

N.B. De staat is overgenomen uit de Aanteekeningen uit de Stamboeken (Krg. Archief).

N A M E N.	Aangevangen bij de Rijdende Artillerie.	GEVECHTEN EN VELDSLAGEN
Schenk.	Kanonnier.	In 1799 gewond in Noord-Holland.
Kuypers.	Kanonnier sedert 1 October 1798.	Idem.
T. W. Dibbetz, (later Officier).	3 November 1803 Kanonnier, 11 October 1805 Korporaal.	In 1805 in Oostenrijk. In 1806 in Pruisen.
Maas.	Adjutant-Onderofficier in 1805.	Bij de Noord-Armée in 1805 in Oostenrijk.
van de Winkel.	Wachtmeester in 1805.	Idem.
Nicolay.	Idem.	Idem.
de Rijke.	Korporaal in 1805.	Idem.
Quant.	Wachtmeester in 1805.	Idem.
Brugmans.	Kanonnier in 1805.	Idem.

Bijlage IIIa.

CATALOGUS

VAN

HET HISTORISCH MUSEUM

toebehoorende

AAN

HET KORPS OFFICIEREN

DER

Rijdende Artillerie.

Tijdvak 1795—1806.

Nommer in den Catalogus van het Museum.	O M S C H R I J V I N G DER V E R S C H I L L E N D E N U M M E R S .
166a	<p>Een portret (aquarel), voorstellende Zijne Hoogheid W. G. F. PRINS VAN ORANJE en NASSAU in de uniform van Kolonel der Garde-Dragonders (Copie naar het origineele Portret in het bezit van den Hoogwelgeboren Heer W. F. K. BARON VAN VERSCHUER), Geschenk van den Kapitein der Rijdende Artillerie N. VAN ES.</p>
150	<p>Een steendrukportret, voorstellende Zijne Hoogheid PRINS WILLEM GEORGE FREDERIK VAN ORANJE. Het portret is gevat in eene mahoniehouten lijst. Geschenk van den Heer J. J. BOELEN, gepensionneerd Kapitein-Luitenant ter Zee, Burgemeester van Stad Almelo.</p>
54	<p>Een photographisch portret, voorstellende den Luitenant-Kolonel DAVID ESAIAS BODE. Dit portret stelt den Overste BODE voor op 37 jarigen leeftijd als Kolonel, Adjudant in B. D. van Z. M. KONING LODEWIJK en gedecoreerd met de Orde van de Unie.</p>
55	<p>Eene Militaire Willemsorde 3de klasse, toebehoord hebbende aan den Luitenant-Generaal DAVID ESAIAS BODE. In bruikleen afgestaan door den 1ste Luitenant Plaatselijken Adjudant K. H. BODE.</p>
56	<p>Een Kommandeurskruis van de Dannebrogorde van Denemarken, toebehoord hebbende aan den Luitenant-Generaal DAVID ESAIAS BODE. Bij dit Kommandeurskruis behoort een klein kruis, dat op de borst werd gedragen. In bruikleen afgestaan door den 1ste Luitenant Plaatselijken Adjudant K. H. BODE.</p>
57	<p>Een degen, toebehoord hebbende aan den Luitenant-Generaal DAVID ESAIAS BODE. Geschenk van den 1ste Luitenant Plaatselijken Adjudant K. H. BODE.</p>
58	<p>Een manuscript, handelende over Artilleriezaken en geschreven door den Luitenant-Generaal DAVID ESAIAS BODE.</p>
156	<p>Documenten, betrekking hebbende op wijlen den gepensionneerden Luitenant-Generaal DAVID ESAIAS BODE. Geschenk van den gepensionneerden Kapitein Plaatselijken Adjudant K. H. BODE.</p>

27a	Een miniatuurportret, voorstellende den Majoor ABRAHAM PETTER. Geschenk van den 1 ^{ste} Luitenant der Infanterie A. D. PETTER, sedert bevorderd tot Majoor. Copie naar het origineele portret.
20	Een koppel pistolen, toebehoord hebbende aan den Kapitein C. E. J. HOGERWAARD. Geschenk van zijn zoon M ^r W. J. P. DE LILLE HOGERWAARD.
45a	Een miniatuurportret, voorstellende den Majoor ADRIAAN BIJLEVELD. Het portret stelt den Majoor voor in de uniform der Fransche Rijdende Artillerie. Geschenk van Mevrouw de Wed. BIJLEVELD. (Copia naar het origineele portret).
46	Een ridderkruis van het Legioen van Eer, bevestigd aan het decoratielint van den Nederlandschen Leeuw, waarop in klein formaat de decoratielinten van de Militaire Willemsorde en het Legioen van Eer (uit één stuk geweven) zijn bevestigd. (Toebehoord hebbende aan den Generaal-Majoor A. BIJLEVELD). Geschenk van den Luitenant-Kolonel der Infanterie C. J. J. BIJLEVELD.
157	Dagboek van wijlen Majoor ADRIAAN BIJLEVELD. Geschenk van Mevrouw de Wed. BIJLEVELD.

INHOUD.

HOOFDSTUK II.

1e Gedeelte.

De samenstelling van het Korps Bataafsche Rijdende Artillerie 1795. . . . . bladz. 1—12

2e Gedeelte.

<i>a.</i> De Rijdende Artillerie der Bataafsche Republiek van 1795—1799	» 13— 20
<i>b.</i> De Veldtocht in Noord-Holland in 1799	» 21— 48
<i>c.</i> De Veldtocht aan de Main 1800	» 49— 66
<i>d.</i> De Bataafsche Rijdende Artillerie van 1801—1805	» 67— 90
<i>e.</i> De Veldtocht aan den Donau 1805	» 91—104

Kaarten.

Kaart van het terrein bij Akersloot.

Idem van Noord-Holland in 1799.

Bijlagen.

- Ia.* Naamlijst der Officieren, die gedurende het tijdvak 1795—1806 bij de Bataafsche Rijdende Artillerie gediend hebben.
  - IIa.* Naamlijst van Onderofficieren en minderen, die gedurende het tijdvak 1795—1806 bij de Bataafsche Rijdende Artillerie gediend hebben.
  - IIIa.* Catalogus van het Historisch Museum toebehoorende aan het Korps Officieren der Rijdende Artillerie. Tijdvak 1795—1806.
-

Overzicht der Illustratiën.

INLEIDING.

Titel.	Lauwertak.
Granaat (Museum).	Stamwapen van Nassau.
Titel.	Portret van Prins Willem George Frederik.
Embleem der Rijdende Artillerie.	

HOOFDSTUK II.

1^e Gedeelte.

De Dom van Utrecht	blz. 1	Ligte Dragonder	blz. 8
De Canonrijders	5	R. A. (Rijdende Artillerie)	12

2^e Gedeelte.

De Wacht voor het Museum (marsch-tenue)	blz. 13	Oirkonde, D. E. Bode	blz. 57
Portret van Z. H. Prins Willem George Frederik	17	Dannebrogorde 1 ^e kl. (kleinkruis) van D. E. Bode	60
Urn	19	De Rijdende Artillerie in den Veldtocht aan de Main (1800)	63
Gekroonde W der voormalige waltrap.	20	Ornamentatie. De Bataafsche Rijdende Artillerie	67
De Wacht voor het Museum (exercitie-tenue met kolbak).	21	Portret van A. Petter	68
Straube bij de brug van Schoorldam (19 Sept. 1799)	31	Rijdende Artillerist 1802	69
De Rijdende Artillerie bij Egmond aan Zee (2 October 1799)	35	Kanonnier 1802	73
Kanonnier (Uniform Cordes)	39	De Pistolen van Hogerwaard	80
Cordes bij Akersloot (6 October 1799)	41	Portret van A. Bijleveld	82
Portret van D. E. Bode.		Ornamentatie. De Veldtocht aan den Donau (1805)	91
Ornamentatie. De Veldtocht aan de Main	49	De Compagnie Rijdende Artillerie N ^o . 1 op den terugtocht naar het Vaderland (1805)	99
Oirkonde, D. E. Bode	51	Eereteeken 1802	101
Degen en Willemsorde 3 ^e kl. van D. E. Bode	53	Kruis Legioen van Eer met decoratielinten van Bijleveld.	103
Kommandeurskruis der Dannebrogorde van D. E. Bode	54		

Errata.

Bladz. 47. 9de regel v. b. staat 1795, lees 1895.

Bladz. 47. 11de regel v. b. staat Z. E., lees Z. H. E. G.

Bladz. 72. 17de regel v. b. staat, F. W. VAN BRIENEN VAN OOSTRUM, lees *F. W. VAN
BRIENEN VAN OOSTEROM.*

